

ISSN: 2822-048X (Online)

วารสารธรรมเพื่อชีวิต Journal of Dhamma for Life

(Peer-reviewed & Open Access Journal)

ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2566)

VOLUME 29 NO. 2 (APRIL - JUNE 2023)

Original photoshoot by Journal of Dhamma for Life

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

วารสารธรรมเพื่อชีวิต
Journal of Dhamma for Life

สารจากบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นปีที่ 29 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2566) ของการดำเนินงานวารสารธรรมเพื่อชีวิต ซึ่งวารสารได้ดำเนินการรับใช้สังคมด้วยการเผยแผ่คำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา และส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการวิจัย และวิชาการ เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนิสิตนักศึกษาตลอดจนบุคคลภายนอกที่สนใจ ได้มีโอกาสนำผลงานวิชาการ และงานวิจัยในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อีกทั้งแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระพุทธศาสนา ปรัชญา ศิลปะ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การจัดการบริหารธุรกิจ พัฒนาสังคมและการศึกษา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และ เพื่อเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวิชาการ ประสบการณ์และเป็นแหล่งอ้างอิงในการเผยแพร่บทความของนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจ

ขอขอบคุณสมาชิกทุกท่านที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของวารสารธรรมเพื่อชีวิตเป็นอย่างดี ทั้งผู้แต่งที่ส่งบทความงานวิจัยและงานวิชาการเข้ามาเพื่อเผยแพร่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาสละเวลาในการประเมินบทความงานวิจัยและงานวิชาการ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพของงานให้ดียิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้มีส่วนเป็นอย่างมากในการพัฒนาผลงานวิชาการและช่วยให้ผลงานได้รับการเผยแพร่อย่างมีคุณภาพทางวิชาการ ต่อไป

พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

วัตถุประสงค์ของวารสาร (Aims of the Journal)

วารสารธรรมเพื่อชีวิตเป็นวารสารวิชาการมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อเผยแผ่สาระธรรมของมูลนิธิพุทธศาสนศึกษา 2) เพื่อพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพทางด้านวิชาการและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) 3) เพื่อเป็นวารสารที่ได้มาตรฐานสำหรับตีพิมพ์ผลงานของสมาชิกมูลนิธิและบุคคลทั่วไป

ขอบเขตเนื้อหาการตีพิมพ์ (Scope of the Journal)

ขอบเขตเนื้อหาที่วารสารเปิดรับ ได้แก่ 1) ด้านพระพุทธศาสนา 2) ด้านปรัชญา ภาษา ศิลปวัฒนธรรม 3) ด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ 4) ด้านเศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ 5) ด้านศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รูปแบบการการตีพิมพ์ (Process of Publication)

กองบรรณาธิการให้ความสำคัญต่อกระบวนการจัดทำวารสาร ตั้งแต่การคัดเลือกบทความ การประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีอย่างน้อยบทความละ 3 ท่าน ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาการ โดยเป็นการประเมินในรูปแบบการปกปิดชื่อผู้ประเมินและผู้เขียน (Double-blind Peer Review) และบทความต้นฉบับต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

ภาษาที่รับตีพิมพ์ (Languages)

ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

การกำหนดตีพิมพ์ (Publication Frequency)

กำหนดเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ (ราย 3 เดือน)

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร. มุลนิธิพุทธศาสนศึกษา วัดบวรณศิริมัตยาราม

กองบรรณาธิการ

พระมหาจักรพล อาจารย์สุโ, ดร.	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาสุทธิชัย มนต์ชัย, ดร.	มุลนิธิพุทธศาสนศึกษา วัดบวรณศิริมัตยาราม
พระมหาวิรัชชัย วิรัชโย	มุลนิธิพุทธศาสนศึกษา วัดบวรณศิริมัตยาราม
ผศ. ดร.สมบุญ วัฒนะ	วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ. ดร.สุณี เวชประสิทธิ์	คณะพยาบาลศาสตร์และการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราชิราช
ผศ. ดร.ฉัตรวิรัช องค์กรง	วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
ผศ.จรงค์ ศุภกิจเจริญ	มุลนิธิพุทธศาสนศึกษา วัดบวรณศิริมัตยาราม
อ. ดร.เพ็ญศรี บางบอน	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยชินวัตร
อ. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อ. ดร.สุรัชย์ พุดชู	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.สุประภา ศรีทอง	มุลนิธิพุทธศาสนศึกษา วัดบวรณศิริมัตยาราม

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาจักรพล อาจารย์สุโ, ดร. คณะศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ฝ่ายกฎหมาย

นายเกริกชัย สัมเขียวหวาน มุลนิธิพุทธศาสนศึกษา วัดบวรณศิริมัตยาราม

ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม

พระมหาจักรพล อาจารย์สุโ, ดร.	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาวิรัชชัย วิรัชโย	มุลนิธิพุทธศาสนศึกษา วัดบวรณศิริมัตยาราม
อ. ดร.สุรัชย์ พุดชู	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย

สารบัญ (Content)

สารจากบรรณาธิการ	a
สารบัญ	d
1. ผลกระทบจากการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนทางบัญชีเนื่องจาก สถานการณ์ Covid-19 และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการในปี 2563	1-14
• บริพัตร หมั่นศรี, ดร.พรปรวีณ์ ชาญสุวรรณ The Impact on Adoption of Temporary Relief Measures for Accounting Alternatives Due to Covid-19 Situation and Factors Affecting to Adoption in 2020 • Boripat Muensri, Dr.Phornpravee Chansuwan	
2. สุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชน ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก	15-30
• ปพนพัชร ชัยศิริวิกรม, รศ.นพ.พีรพนธ์ ลือบุญธวัชชัย The Psychological Well-Being and Self-Esteem of Children and Youth at Ban Kanchanaphisek Juvenile Vocational Training Centre • Paphonpat Chaisirivikrom, Assoc.Prof.Peeraphon Lueboonthavatchai	
3. นวัตกรรมเชิงนโยบายภาครัฐสู่สังคมไร้เงินสดของประเทศไทย	31-42
• ธาราภรณ์ จบรัตน์ , ธัชกร ธิติลักษณ์ Public Sector Policy Innovation Toward Cashless Society of Thailand • Taraporn Jobrat, Dhachakorn Thitiluck	
4. การพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และการรู้สื่งแวดล้อม ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	43-58
• ปนิตา แสนเวียงจันทร์ , นิวัฒน์ บุญสม	

The Development of Creative Scientific Innovation Ability and Environment Literacy by Using Project Based Learning of Mathayomsuksa 6 Students

- Panida Saenviangchan, Niwat Boonsom

5. พลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 59-72

- วณิดา ชุลิกาวิต, มนต์เทียน มนตราภิบุลย์, พระมหาวุฒิชัย ธมมวิสุทธิ, พระนิโรธ ชุตติชัย มหารัจฉ, พระมหาพิพัฒน์ ปวฑฒโน

The Dynamics of Buddhist Propagation in the 21st Century

- Wanida Chulikawit, Montthien Montrapibooly, Phramaha Wutthichai Dhammavijjo, Phra Niroj Jutuayo Maharjan , Phramaha Pipat Pavaddhano

6. ความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยอง 73-88

- จันทิมา แสงแพร่, พระมหาจักรพล อาจารย์สุโก, ดร., ประยงค์ มีชัย, พระมหาชนบ สหายปญโญ, ดร.

Expectations of Prison Students towards a Bachelor of Arts Program Branch of Buddhism: A Case Study of the Central Prison of Rayong

- Jantima Shangphare, Dr.Phramaha Chakrapol Acharashubho Thepha, Prayong Meechai, Dr.Phramaha Khanob Sahayapanno Khethong

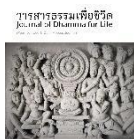
7. พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 89-109

- บังอร ธรรมสอน, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.

Buddhist Peaceful Means Contributing to the Development of Volunteerism to the Sangahawatthu 4 Approach

- Bungon Tamasorn, Dr.Phra Pramote Vāḍakovidho Pantapat

-
8. A Study on the Curriculum of Yihuang Hegang Dance, an intangible cultural heritage Dance 110-117
 - Dong Ting, Assoc.Prof.Supavadee Potiwetchakul
 9. The Difference Between the Teaching Methods of Chinese Folk Dance in Online Classroom and Offline Traditional Classroom 118-126
 - Ming Yuan, Assoc.Prof.Supavadee Potiwetchakul
 10. Analysis of the Cultural Characteristics of Jiangxi Yihuang Hegang Dance 127-135
 - Wuhua Liu, Assoc.Prof.Supavadee Potiwetchakul

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.11

ผลกระทบจากการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนทางบัญชีเนื่องจาก

สถานการณ์ Covid-19 และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการในปี 2563

The Impact on Adoption of Temporary Relief Measures for Accounting Alternatives Due to Covid-19 Situation and Factors Affecting to Adoption in 2020

บริพัตร หมั่นศรี¹ และ พรปรวีณ์ ชาญสุวรรณ^{2*}Boripat Muensri¹, Phornpravee Chansuwan^{2*}

ARTICLE INFO

Name of Author:

1. บริพัตร หมั่นศรี

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Boripat Muensri,

Faculty of Management Sciences

Silpakorn University, Phetchaburi IT

Campus, Thailand

Email: boripat.mue@gmail.com

Corresponding Author*:

2. ดร.พรปรวีณ์ ชาญสุวรรณ

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

Dr. Phornpravee Chansuwan

Faculty of Management Sciences

Silpakorn University, Phetchaburi IT

Campus, Thailand

Email: phornpravee.cha@gmail.com

คำสำคัญ:

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย; มาตรการผ่อนปรน;

บัญชี; ความสามารถในการทำกำไร

Keywords:

The Stock exchange of Thailand; Relief

Measures; Accounting; Profitability

Article history:

Received: 22/05/2023

Revised: 20/06/2023

Accepted: 28/06/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Muensri, B. & Chansuwan, P. (2023). The Impact on Adoption of Temporary Relief Measures for Accounting Alternatives Due to Covid-19 Situation and Factors Affecting to Adoption in 2020. Journal of Dhamma for Life, 29(2), 1-14.

ABSTRACT

This research aims to study the impact, the purpose of this research is to study the impact and factors affecting the choice of accounting relief measures due to the Covid-19 situation announced in 2020 by collecting information from the company's financial statements. The population used is companies listed on the Stock Exchange of Thailand. Excluding property funds Real Estate Investment Trust Category of companies undergoing business rehabilitation Companies with incomplete information and companies listed on the Market for Alternative Investment totaling 551 companies. And the sample group is companies listed on the Stock Exchange of Thailand that have temporarily relaxed measures for additional accounting alternatives, totaling 343 companies. The relaxation measures will be clearly disclosed in the notes to the financial statements that Which financial reporting standards do you choose to use installment measures for? according to accounting practices. The researcher analyzed the data by considering the distribution of data and comparing the mean of financial items before and after use. Such temporary relief measures whether there is a significant difference or not using Paired Sample t-Test. The statistics used were descriptive statistics according to financial ratios with the lowest, highest, mean and standard deviation of the 2018-2021 financial statements, inferential statistics. The Paired Sample t-Test was used to test the difference in the size ratio of the company before and after use. relief measures and multiple linear regression analysis.

The result from the Paired Sample t-Test revealed that Effects and factors affecting the choice of accounting

concession measures in the field of average ratio of total assets (deflated by total paid-up capital) was higher after firms adopted relief measures compared with pre-adoption period at the significant level of 0.05. The regression analysis shed some light on factors about size of the companies, profitability and disclosure of relief measures in the notes to the financial statements were related to quantity of using accounting alternative from relief measures at the significance level of 0.05.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการปรนทางบัญชีเนื่องจากสถานการณ์ Covid-19 ที่ประกาศใช้ในปี 2563 โดยรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินของบริษัท ประชากรที่ใช้ คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ไม่รวมกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ กองทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ หมวดบริษัทที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูการดำเนินงาน บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน และบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 551 บริษัท และกลุ่มตัวอย่าง คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีมีทั้งสิ้น 343 บริษัท ซึ่งบริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนจะเปิดเผยข้อมูลชัดเจนในหมายเหตุประกอบงบการเงินว่า เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนสำหรับมาตรฐานรายงานทางการเงินฉบับใดบ้าง ตามแนวทางปฏิบัติทางการบัญชี ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาการกระจายของข้อมูลและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของรายการทางการเงินก่อนและหลังการใช้ มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวดังกล่าว ว่าแตกต่างกันอย่างมีสาระสำคัญหรือไม่ โดยใช้การเปรียบเทียบรายคู่ สถิติที่ใช้ได้แก่สถิติเชิงพรรณนาตามอัตราส่วนทางการเงินที่มีค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของงบการเงิน 2561-2564, สถิติเชิงอนุมาน โดยใช้การทดสอบ เป็นการทดสอบความแตกต่างของอัตราส่วนขนาดของบริษัทก่อนและหลังการใช้ มาตรการผ่อนปรน และการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัยจากการทดสอบ Paired Sample t-Test พบว่า ผลกระทบและปัจจัยส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการปรนทางบัญชีในด้านอัตราส่วนค่าเฉลี่ยของสินทรัพย์รวมต่อจำนวนทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วของบริษัทก่อนและหลังการใช้มาตรการผ่อนปรนฯ แตกต่างกัน โดยที่ค่าเฉลี่ยอัตราส่วนของสินทรัพย์สูงขึ้นหลังการใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 และผลจากการทดสอบวิเคราะห์สมการถดถอย พบว่า ขนาดของบริษัท ความสามารถในการทำกำไรและการเปิดเผยมาตรการผ่อนปรนฯ ในหมายเหตุประกอบงบการเงินมีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05

บทนำ

ในระหว่างการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาโดยเริ่มขึ้นตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม 2562 ที่ผ่านมาและยังไม่ว่าจะมีจุดสิ้นสุดการระบาดเมื่อไหร่ โดยต่อมาได้มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินและมีการล็อกดาวน์ทั่ว

ทุกพื้นที่ของประเทศไทย สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย ทยอยชะงัก ถดถอยอย่างรุนแรงในธุรกิจและอุตสาหกรรมจำนวนมาก โดยธุรกิจส่วนใหญ่ได้ประสบภาวะขาดทุนอย่างหนัก ไม่สามารถรักษาการทำกำไรไว้ได้ จนถึงขั้นปิดตัวลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ แม้ว่าธุรกิจจะประสบปัญหาอย่างไรก็ตาม การจัดทำรายงานทางการเงินเพื่อรายงานผลการดำเนินงานของบริษัทก็ยังคงเป็นหน้าที่หลักของทุกธุรกิจที่จัดทำโดยนักบัญชี เนื่องจากสถานการณ์ภาวะวิกฤตโรคระบาดนี้ เป็นสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนสูง ไม่สามารถระบุหรือคาดการณ์ผลกระทบที่มีต่อการเงินของกิจการได้ ดังนั้น สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ได้มีการออกมาตรการผ่อนปรนชั่วคราวทางบัญชีเพื่อรองรับผลกระทบในช่วงสถานการณ์วิกฤตโรคระบาดของไวรัสโคโรนา เพื่อเป็นรูปแบบเดียวกันในการจัดทำงบการเงินตามที่กำหนดไว้ (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2563)

ตามแนวทางปฏิบัติทางการบัญชี เรื่อง มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชี เพื่อรองรับผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เป็นทางเลือกของทุกกิจการที่ถือปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ เว้นแต่ข้อกำหนดของหน่วยงานกำกับดูแลของกิจการนั้นมีการระบุไว้เป็นอย่างอื่น โดยกิจการที่จะใช้ข้อผ่อนปรนนี้จะต้องได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ COVID-19 และต้องจัดทำงบการเงินในช่วงเวลาที่ COVID-19 ยังคงอยู่ในความไม่แน่นอนสูง ที่มีรอบระยะเวลารายงานสิ้นสุดภายในช่วงเวลาระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2563 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2563 โดยมาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีเพื่อรองรับผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ตามประกาศสภาวิชาชีพบัญชีที่ 16/2563 มีด้วยกันทั้งสิ้น 7 ข้อ ดังนี้

1. การวัดมูลค่าผลขาดทุนด้านเครดิตที่คาดว่าจะเกิดขึ้นโดยวิธีอย่างง่ายตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 9 เรื่อง เครื่องมือทางการเงินหรือแนวปฏิบัติทางการบัญชี เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลสำหรับธุรกิจประกันภัย
2. การวัดมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนในตราสารทุนที่ไม่อยู่ในความต้องการเครื่องมือทางการเงิน หรือแนวปฏิบัติทางการบัญชี เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลสำหรับธุรกิจประกันภัย
3. การวัดมูลค่ายุติธรรมสำหรับรายการสินทรัพย์ทางการเงิน และสินทรัพย์ที่ไม่ใช่สินทรัพย์ทางการเงินตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรม
4. การเปลี่ยนแปลงสัญญาเช่า ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 16 เรื่อง สัญญาเช่า
5. การกลับรายการสินทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี ตามมาตรฐานบัญชี ฉบับที่ 12 เรื่อง ภาษีเงินได้
6. การประเมินข้อบ่งชี้การด้อยค่าของสินทรัพย์ตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 36 เรื่อง การด้อยค่าของสินทรัพย์
7. การประมาณการหนี้สิน ตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 37 เรื่อง ประมาณการหนี้สิน หนี้สินที่อาจเกิดขึ้น และสินทรัพย์ที่อาจเกิดขึ้น

เมื่อกิจการใช้ข้อผ่อนปรนจะต้องเปิดเผยข้อมูลการใช้ข้อผ่อนปรน ข้อเท็จจริงและสถานการณ์ที่กิจการปฏิบัติตามข้อผ่อนปรนในหมายเหตุประกอบงบการเงิน (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2563)

นอกจากนี้ กิจการยังสามารถเลือกที่จะยุติการใช้มาตรการผ่อนปรนโดยไม่จำเป็นต้องยกเลิกทุกข้อพร้อมกันในคราวเดียว หรือหากกิจการเลือกที่จะคงใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวจนถึงสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2563 กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ทางเลือกดังกล่าว ข้อเท็จจริงและสถานการณ์ที่กิจการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติทางการบัญชี เกี่ยวกับมาตรการผ่อนปรนในหมายเหตุประกอบงบการเงิน อีกทั้งหากกิจการคาดว่าจะรับรู้ผลกระทบของการสิ้นสุด การใช้มาตรการผ่อนปรนในงบการเงินงวดถัดมา กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่อรายการแต่ละรายการในงบการเงินของกิจการ (ถ้ามี) โดยข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบดังกล่าวอาจอยู่ในรูปแบบของคำอธิบายโดยไม่จำเป็นต้องระบุเป็นจำนวนเงินหากกิจการไม่สามารถประมาณผลกระทบดังกล่าวได้ และกิจการต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าวด้วย (TFAC, 2020) เนื่องจากกิจการจำเป็นต้องใช้ข้อมูลทางการบัญชีในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Forward-looking Information) มาใช้ประกอบดุลยพินิจในการประมาณการทางบัญชีต่อไป เพื่อให้สะท้อนเนื้อหาเชิงเศรษฐกิจในงบการเงินที่ถูกต้องภายใต้ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ความระมัดระวังทางบัญชีถือว่ามีความสำคัญที่กิจการต้องคำนึงถึง ซึ่งความระมัดระวังทางบัญชียังเป็นตัวแทนคุณภาพของงบการเงินอีกด้วย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสำรวจการใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีเพื่อรองรับผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) โดยทำการศึกษาผลกระทบจากมาตรการผ่อนปรนดังกล่าวของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ณ งบการเงินสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2563 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ตามที่บริษัทได้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการใช้มาตรการผ่อนปรนดังกล่าวในหมายเหตุประกอบงบการเงินว่า หากบริษัทเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราว จะส่งผลกระทบต่องบการเงินมากน้อยเพียงใดต่องบการเงินสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2563

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจการใช้มาตรการผ่อนปรนทางบัญชีเนื่องจากสถานการณ์ COVID-19 ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากมาตรการผ่อนปรนทางบัญชีเนื่องจากสถานการณ์ COVID-19 ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนทางบัญชีเนื่องจากสถานการณ์ COVID-19 ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ไม่รวมกองทุนรวม อสังหาริมทรัพย์ กองทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ หมาดบริษัทที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูการดำเนินงาน บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วนและบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 551 บริษัท

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีมีทั้งสิ้น 343 บริษัท ซึ่งบริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนจะเปิดเผยข้อมูลชัดเจนในหมายเหตุประกอบงบการเงินว่า เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนสำหรับมาตรฐานรายงานทางการเงินฉบับใดบ้าง ตามแนวทางปฏิบัติทางการบัญชี

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนตัวอย่างในการศึกษาวิจัย

จำนวนบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชี	343 บริษัท
จำนวนบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ไม่ใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชี	208 บริษัท
รวม	551 บริษัท
เปอร์เซ็นต์ของบริษัทที่ใช้มาตรการผ่อนปรนฯ	62.25%

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ข้อมูลเป็นข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมจากงบการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ไม่รวมกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ กองทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ หมาดบริษัทที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูการดำเนินงาน และบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาที่กิจการเปิดเผยข้อมูลการใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชี ตามแนวปฏิบัติทางการบัญชีที่แสดงไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ซึ่งได้เผยแพร่ข้อมูลในเว็บไซต์ www.sec.or.th ซึ่งแสดงในรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

3.1 การสำรวจมาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการเปิดเผยนโยบายบัญชีในหมายเหตุประกอบงบการเงินสำหรับปี พ.ศ. 2563 จากนั้นนำเสนอข้อมูลเป็นตารางความถี่ และข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา

3.2 ผลกระทบจากการใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชี และการรับรู้รายการที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยส่วนนี้กิจการเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินเกี่ยวกับผลกระทบต่อการรายงานทางการเงิน ข้อมูลในส่วนนี้มีประโยชน์มากในการประเมินว่า มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีทำให้รายการทางการเงินของกิจการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างจากนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาการกระจายของข้อมูลและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของรายการทางการเงินก่อนและหลังการใช้

มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวดังกล่าว ว่าแตกต่างกันอย่างมีสาระสำคัญหรือไม่ โดยใช้การเปรียบเทียบรายคู่ Paired Sample t-Test

3.3 ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชี

ตัวแปรและการวัดค่าตัวแปร

การวิเคราะห์ข้อมูล จะวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยอ้างอิงตัวแบบตัวแปรอิสระส่วนทางการเงินจากงานวิจัยของนพพร สรแพทย์, (2557) ดังนี้

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดบริษัท โครงสร้างบริษัท อายุการดำเนินงาน ความสามารถในการทำกำไร สภาพคล่องของกิจการ ขนาดของสำนักงานบัญชีรับอนุญาต ตารางที่ 2 สรุปวิธีที่ใช้ในการวัดมูลค่าของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	วิธีการที่ใช้ในการศึกษา
1. ขนาดของบริษัท (SIZE)	วัดด้วยสินทรัพย์รวมต่อจำนวนทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้ว
2. โครงสร้างเงินทุน (STRUCTURE)	วัดจากอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น
3. อายุการดำเนินงาน (AGE)	วัดจากระยะเวลาจำนวนปี นับตั้งแต่ปีที่จดทะเบียนเป็นบริษัทมหาชนจนถึงปี 2563
4. ความสามารถในการทำกำไร (ROA)	วัดจากกำไรสุทธิก่อนหักดอกเบี้ยและภาษีต่อสินทรัพย์รวม
5. สภาพคล่องของกิจการ (WORKING)	วัดจากสินทรัพย์หมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียน
6. ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (AUDIT)	วัดค่าโดย 1 = บริษัทที่อยู่ในกลุ่ม Big 4 0 = บริษัทที่ไม่อยู่ในกลุ่ม Big 4
7. การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน (DISCLOSE)	วัดค่าโดย 1 = เปิดเผยแค่บางส่วน 0 = เปิดเผยอย่างครบถ้วน

4.2 ตัวแปรตาม คือ จำนวนข้อผ่อนปรนที่บริษัทได้เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 7 ข้อผ่อนปรน

ผู้ศึกษาได้ทำการวัดค่าโดยนำข้อมูลที่มีการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงินในกลุ่มบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่มีการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือก

เพิ่มเติมทางบัญชี ในปี พ.ศ. 2563 จำนวน 343 บริษัท เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของอัตราส่วนทางการเงินก่อนใช้และหลังใช้มาตรการผ่อนปรนฯ รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนดังกล่าว

4.3 การทดสอบสมมติฐาน

วิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จะใช้วิธีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม Y กับตัวแปรอิสระ X โดยอ้างอิงตัวแปรอิสระอัตราส่วนทางการเงินจากงานวิจัยของนพพร สรแพทย์, (2557)

$$\text{EXEMPT}_i = \beta_0 + \beta_1 \text{SIZE}_i + \beta_2 \text{STRUCTURE}_i + \beta_3 \text{AGE}_i + \beta_4 \text{ROA}_i + \beta_5 \text{WORKING}_i + \beta_6 \text{AUDIT}_i + \beta_7 \text{DISCLOSE}_i + \varepsilon$$

โดยที่ i คือบริษัทที่ i, ทั้งหมด 343 บริษัท

β_0 คือ ส่วนตัดแกน Y

$\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_7$ คือ สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร

EXEMPT คือ ตัวแปรตาม ในที่นี้คือ จำนวนข้อผ่อนปรนที่บริษัทได้เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีในช่วงสถานการณ์ COVID-19

SIZE คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ ขนาดของบริษัท

STRUCTURE คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ โครงสร้างเงินทุน

AGE คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ อายุการดำเนินงาน

ROA คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ ความสามารถในการทำกำไร

WORKING คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ สภาพคล่องของกิจการ

AUDIT คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ในที่นี้คือ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี การแทนค่าในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ให้ กำหนดให้ 1 คือ ผู้สอบบัญชีของบริษัทใน Big 4 และ 0 คือ ผู้สอบบัญชีที่ไม่ใช่บริษัทใน Big 4

DISCLOSE คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ในที่นี้คือ กิจการได้มีการเปิดเผยข้อมูลครบถ้วนตามที่ประกาศ ได้กำหนดหรือไม่ การแทนค่าในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ กำหนดให้ 1 คือ เปิดเผยแค่บางส่วน และ 0 คือ เปิดเผยอย่างครบถ้วน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ทั้งหมด สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนาตามอัตราส่วนทางการเงินของงบการเงินปี 2561-2564

ตัวแปร	จำนวน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ขนาดของบริษัท	1372	0.0 6	717.58	18.620 5	43.6071 5
โครงสร้างเงินทุน	1372	- 17.01	64.78	1.3196	2.50168
ความสามารถในการทำกำไร	1372	- 616.00	64.17	2.8603	20.2955 8
สภาพคล่องของกิจการ	1372	0.0 4	216.06	2.9440	9.58111
อายุการดำเนินงาน	1372	1.0 0	46.00	20.696 8	11.1040 4

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการแจกแจงความถี่ตามอัตราส่วนทางการเงิน เพื่อแสดงค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของงบการเงิน 2561-2564 พบว่า ขนาดของบริษัท มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 18.62 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 43.6 ส่วนโครงสร้างเงินทุน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.32 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.5 ส่วนความสามารถในการทำกำไร มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.86 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 20.3 ส่วนสภาพคล่อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.94 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 9.58 ส่วนอายุการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 20.7 ปี และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11.1 ปี

ขนาดสำนักงานสอบบัญชีของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 343 บริษัท พบว่า มีบริษัทที่ใช้ผู้สอบบัญชีของบริษัทใน Big 4 จำนวน 223 บริษัท และบริษัทที่ไม่ใช้ผู้สอบบัญชีของบริษัทใน Big 4 จำนวน 120 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 65 และ 35 ตามลำดับ และตัวแปรจำนวนหัวข้อมาตรการผ่อนปรนฯ ที่เปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน พบว่า บริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ 1 ข้อ จำนวน 54 บริษัท บริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ 2 ข้อ จำนวน 77 บริษัท บริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ 3 ข้อจำนวน 98 บริษัท บริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ 4 ข้อจำนวน 72 บริษัท บริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ 5 ข้อจำนวน 26 บริษัท บริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ 6 ข้อจำนวน 12 บริษัท และบริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ 7 ข้อจำนวน 4

2. สรุปผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

จากการทดสอบ Paired Sample t-Test เพื่อทดสอบความแตกต่างของอัตราส่วนก่อนและหลังการใช้มาตรการผ่อนปรนฯ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้การทดสอบ Paired Sample t-Test

อัตราส่วนทางการเงิน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	Sig.(2-tailed)
ขนาดของบริษัท-หลังใช้มาตรการฯ	686	20.0959	48.34752	0.000*
ขนาดของบริษัท-ก่อนใช้มาตรการฯ	686	17.1451	38.26355	
โครงสร้างเงินทุน-หลังใช้มาตรการฯ	686	1.3291	1.82680	0.871
โครงสร้างเงินทุน-ก่อนใช้มาตรการฯ	686	1.3102	3.03127	
ความสามารถในการทำกำไร-หลังใช้มาตรการฯ	686	2.6158	14.45435	0.641
ความสามารถในการทำกำไร-ก่อนใช้มาตรการฯ	686	3.1049	24.80674	
สภาพคล่องของกิจการ-หลังใช้มาตรการฯ	686	2.7888	7.91761	0.350
สภาพคล่องของกิจการ-ก่อนใช้มาตรการฯ	686	3.0993	10.99966	

สมมติฐานที่ 1 พบว่า อัตราส่วนค่าเฉลี่ยของสินทรัพย์รวมต่อจำนวนทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วของบริษัทก่อนและหลังการใช้ มาตรการผ่อนปรนฯ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยขนาดของบริษัทก่อนใช้ มาตรการผ่อนปรนฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 17.15 ในขณะที่ หลังใช้มาตรการผ่อนปรนฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 20.1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลังจากที่มีการประกาศใช้มาตรฐานการบัญชีในช่วงปี 2563 รวมถึงหลังมีการประกาศใช้มาตรการ ผ่อนปรนฯ ส่งผลให้ขนาดของบริษัทเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับช่วงก่อนที่มีการประกาศใช้มาตรฐาน การบัญชีและมาตรการผ่อนปรน เนื่องจากบริษัทต้องทำการบันทึกบัญชีรายการบัญชีทางด้านสินทรัพย์เป็น จำนวนมากขึ้นกว่าในช่วงปีก่อนที่มีการประกาศใช้ ซึ่งขนาดของบริษัทที่สูงขึ้นนั้นมีแนวโน้มมาจากสินทรัพย์ที่ สูงขึ้นของบริษัท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติยา ฮวบเจริญ, (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจาก มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีเพื่อรองรับผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีต่อบริษัทจดทะเบียน พบว่า อัตราส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติและเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลทางบวกกับกิจการเป็นส่วนใหญ่ คือ อัตราผลตอบแทนต่อ สินทรัพย์รวม ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่เกี่ยวข้องกับงบแสดงฐานะการเงิน เนื่องด้วยการให้ข้อผ่อนปรนดังกล่าวส่งผล กระทบกับมูลค่าสินทรัพย์ใหญ่หลายรายการในงบการเงิน ซึ่งมักเป็นรายการที่มีสาระสำคัญในงบการเงิน

สมมติฐานที่ 2 พบว่า อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัทก่อนและหลังการใช้ มาตรการผ่อน ปรนฯ ไม่แตกต่างกัน โดยโครงสร้างเงินทุนของบริษัทก่อนใช้มาตรการผ่อนปรนฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.31 ในขณะที่ หลังใช้มาตรการผ่อนปรนฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.33 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลังช่วงของการประกาศใช้มาตรฐานการ บัญชีและมาตรการผ่อนปรนฯ บริษัทมีการรับรู้หนี้สินในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างจากช่วงก่อนที่มีการประกาศใช้ อย่างไม่มีนัยสำคัญ

สมมติฐานที่ 3 พบว่า อัตราส่วนกำไรสุทธิก่อนหักดอกเบี้ยและภาษีต่อสินทรัพย์รวมของบริษัทก่อนและหลังการใช้ มาตรการผ่อนปรนฯ ไม่แตกต่างกัน ความสามารถในการทำกำไรของบริษัทก่อนใช้มาตรการผ่อนปรนฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.1 ในขณะที่ หลังใช้มาตรการผ่อนปรนฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.6 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลังช่วงของการประกาศใช้มาตรฐานการบัญชีและมาตรการผ่อนปรนฯ บริษัทมีประสิทธิภาพในการทำกำไรที่ไม่แตกต่างจากช่วงก่อนที่มีการประกาศใช้อย่างไม่มีนัยสำคัญ

สมมติฐานที่ 4 พบว่า อัตราส่วนสภาพคล่องของบริษัท ก่อนและหลังการใช้ มาตรการผ่อนปรนฯ ไม่แตกต่างกัน อัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียนของบริษัทก่อนใช้มาตรการผ่อนปรนฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.1 ในขณะที่ หลังใช้มาตรการผ่อนปรนฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.8 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลังช่วงของการประกาศใช้มาตรฐานการบัญชีและมาตรการผ่อนปรนฯ บริษัทมีสภาพคล่องของกิจการที่ไม่แตกต่างจากช่วงก่อนที่มีการประกาศใช้อย่างไม่มีนัยสำคัญ

3. สรุปผลการวิเคราะห์สมการถดถอย (Multiple Regression Analysis)

$$\text{EXEMPT}_i = \beta_0 + \beta_1 \text{SIZE}_i + \beta_2 \text{STRUCTURE}_i + \beta_3 \text{AGE}_i + \beta_4 \text{ROA}_i + \beta_5 \text{WORKING}_i + \beta_6 \text{AUDIT}_i + \beta_7 \text{DISCLOSE}_i + \varepsilon$$

โดยที่ i คือบริษัทที่ i , ทั้งหมด 343 บริษัท

β_0 คือ ส่วนตัดแกน Y

$\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_7$ คือ สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร

EXEMPT คือ ตัวแปรตาม ในที่นี้คือ จำนวนข้อผ่อนปรนที่บริษัทได้เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีในช่วงสถานการณ์ COVID-19

SIZE คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ ขนาดของบริษัท

STRUCTURE คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ โครงสร้างเงินทุน

AGE คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ อายุการดำเนินงาน

ROA คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ ความสามารถในการทำกำไร

WORKING คือ ตัวแปรอิสระ ในที่นี้คือ สภาพคล่องของกิจการ

AUDIT กำหนดให้ 1 คือ ผู้สอบบัญชีของบริษัทใน Big 4 และ 0 คือ ผู้สอบบัญชีที่ไม่ใช่บริษัทใน Big 4

DISCOSE กำหนดให้ 1 คือ เปิดเผยแค่บางส่วน และ 0 คือ เปิดเผยอย่างครบถ้วน

จากการทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติสมการถดถอย สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีฯ ของบริษัทจดทะเบียน

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์	t	p-value	ยอมรับ/ปฏิเสธสมมติฐาน
-------------	-----------------	---	---------	-----------------------

	β			
ค่าคงที่	3.501	18.685	0.000*	
ขนาดของบริษัท	-0.009	-5.859	0.000*	ยอมรับสมมติฐาน H_0
โครงสร้างเงินทุน	-0.063	-1.805	0.072	ปฏิเสธสมมติฐาน H_0
อายุการดำเนินงาน	-0.001	-0.125	0.900	ปฏิเสธสมมติฐาน H_0
ความสามารถในการทำกำไร	-0.033	-3.855	0.000*	ยอมรับสมมติฐาน H_0
สภาพคล่อง	-0.011	-1.726	0.085	ปฏิเสธสมมติฐาน H_0
ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี	-0.111	-0.760	0.448	ปฏิเสธสมมติฐาน H_0
การเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุฯ	-1.087	-4.153	0.000*	ยอมรับสมมติฐาน H_0

* ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยด้านขนาดของบริษัท พบว่า ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ บริษัทที่มีขนาดเล็กนั้นเลือกที่จะใช้มาตรการผ่อนปรนมากกว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่ เพราะได้รับผลกระทบทางการเงินมากกว่าบริษัทใหญ่ เนื่องจากมีสินทรัพย์รวมน้อย และทรัพยากรด้านบุคลากร ความสามารถอื่น ๆ ค่อนข้างจำกัด นอกจากนี้มาตรการผ่อนปรนหลายข้อยังส่งผลเชิงบวกต่อสินทรัพย์รายการสำคัญให้สูงขึ้นด้วย บริษัทใหญ่จึงไม่เลือกใช้หรือใช้มาตรการผ่อนปรนในจำนวนที่น้อยมาก ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเดซอนันต์ บังกิโล และ ตุลยา ตูลาติลล, (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวทางบัญชีของบริษัทจดทะเบียนไทยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 พบว่า บริษัทขนาดใหญ่จะมีแนวโน้มที่จะไม่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราว ทางบัญชีเพราะบริษัทต้องการที่จะนำเสนอผลการดำเนินงานสะท้อนสถานะเศรษฐกิจในช่วงการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 เพื่อลดต้นทุนทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานต้นทุนทางการเงิน (Political Cost Hypothesis) ของ Watts and Zimmerman (1986) จึงสรุปได้ว่า การเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯขึ้นอยู่กับขนาดของบริษัท

ปัจจัยด้านขนาดโครงสร้างเงินทุน พบว่า โครงสร้างเงินทุนไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ เนื่องจากบริษัทที่มีโครงสร้างหลักของเงินทุนมาจากจำนวนหนี้สินที่มากกว่าส่วนของเจ้าของไม่ได้ส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรน เพราะผลกระทบจากการนำมาตรการผ่อนปรนมาปรับใช้นั้นไม่ได้ส่งผล

ต่อหนี้สินมากพอจนเป็นสาระสำคัญ เช่นเดียวกับผลกระทบในส่วนของผู้ถือหุ้นที่ไม่อาจส่งผลเชิงบวกให้กับงบการเงินอย่างมีนัยสำคัญ จึงสรุปได้ว่า การเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ไม่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างเงินทุน

ปัจจัยด้านอายุการดำเนินงานพบว่า อายุการดำเนินงานไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ เนื่องจากผลกระทบ COVID-19 นั้นเป็นผลกระทบวงกว้าง ถึงแม้บริษัทที่เริ่มมาอย่างยาวนาน อาจจะมีประสบการณ์ในการดำเนินงานมากกว่าบริษัทที่กำลังเข้าตลาดหลักทรัพย์ แต่ก็ไม่สามารถเลี่ยงผลกระทบดังกล่าวได้ อายุการดำเนินงานของบริษัทจึงไม่ใช่สาระสำคัญแต่อย่างใด จึงสรุปได้ว่า การเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ไม่ขึ้นอยู่กับอายุการดำเนินงาน

ปัจจัยด้านความสามารถในการทำกำไร พบว่า ROA มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ เพราะ มาตรการผ่อนปรนฯ นั้นส่งผลเชิงบวกให้กับงบการเงินทั้งในด้านของกำไรสุทธิและสินทรัพย์รวมหลายรายการ การปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าวจะช่วยให้ ROA เพิ่มขึ้นหรือลดผลกระทบเชิงลบกับบริษัทได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติยา ชวเบเจริญ, (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการนำมาตราการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีเพื่อรองรับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มาใช้ต่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า อัตราส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลทางบวกกับกิจการเป็นส่วนใหญ่ คือ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ เนื่องจากการใช้ข้อผ่อนปรนดังกล่าวส่งผลกระทบกับมูลค่าสินทรัพย์รายการใหญ่หลายรายการในงบการเงิน เช่น ลูกหนี้การค้า สัญญาเช่า ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ สินทรัพย์ไม่มีตัวตน ตราสารหนี้และตราสารทุน ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี และค่าความนิยม จึงสรุปได้ว่า การเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำกำไร

ปัจจัยด้านสภาพคล่องของกิจการ พบว่า สภาพคล่องไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ บริษัทที่ดำเนินกิจการมายาวนานถึงแม้จะมีสภาพคล่องที่ต่ำ แต่ก็ยังสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้โดยไม่มีปัญหา อีกทั้งมาตรการผ่อนปรนฯ ยังไม่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อสภาพคล่องอีกด้วย จึงสรุปได้ว่า การเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ไม่ขึ้นอยู่กับสภาพคล่องของกิจการ

ปัจจัยด้านขนาดของสำนักงานสอบบัญชี พบว่า ผู้สอบบัญชีของบริษัท Big 4 และ ไม่ใช่ Big 4 ไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ เนื่องจากบริษัทที่นำมาตราการผ่อนปรนฯ มาปรับใช้นั้นจะต้องเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินให้ครบถ้วนเพื่อเป็นแนวทางเดียวกัน โดยบริษัทที่ไม่ใช้นั้นจะเปิดเผยว่าไม่ใช้หรือไม่ต้องเปิดเผยก็ได้ ซึ่งไม่มีสาระสำคัญให้ผู้สอบบัญชีที่ตรวจสอบมีความเห็นต้องการเงินเปลี่ยนไป จึงสรุปได้ว่า การเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ไม่ขึ้นอยู่กับขนาดของสำนักงานสอบบัญชี

ปัจจัยด้านการเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน พบว่า การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการผ่อนปรนฯ มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ เนื่องจาก บริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ หลายข้อจะเปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุฯ ชัดเจนและครบถ้วนเรียงเป็นลำดับข้อผ่อนปรนที่เลือกใช้ในส่วนขอมาตรฐานรายงานทางการเงินที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน รวมทั้งระบุถึงรายการบัญชีใช้กับข้อผ่อนปรนนั้นๆ ชัดเจนกว่าบริษัทที่เลือกใช้ข้อผ่อนปรนในจำนวนที่น้อย ซึ่งจะเปิดเผยเพียงการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ จึงสรุปได้ว่า การเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ขึ้นอยู่กับที่เปิดเผยข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

สรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการใช้มาตรการผ่อนปรนทางบัญชีเนื่องจากสถานการณ์ COVID-19 ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, เพื่อศึกษาผลกระทบจากมาตรการผ่อนปรนทางบัญชีเนื่องจากสถานการณ์ COVID-19 ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนทางบัญชีเนื่องจากสถานการณ์ COVID-19 ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินของบริษัท ผลการวิจัย พบว่าผลกระทบและปัจจัยส่งผลต่อการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนทางบัญชีในด้านอัตราส่วนค่าเฉลี่ยของสินทรัพย์รวมต่อจำนวนทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วของบริษัทก่อนและหลังการใช้มาตรการผ่อนปรนฯ แตกต่างกัน โดยที่ค่าเฉลี่ยอัตราส่วนของสินทรัพย์สูงขึ้นหลังการใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 และผลจากการทดสอบวิเคราะห์สมการถดถอย พบว่า ขนาดของบริษัท ความสามารถในการทำกำไรและการเปิดเผยมาตรการผ่อนปรนฯ ในหมายเหตุประกอบงบการเงินมีความสัมพันธ์ต่อการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05

ข้อจำกัดของงานวิจัย

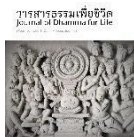
ผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอัตราส่วนการเงินเฉพาะบริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ ทั้งก่อนและหลังใช้เพื่อศึกษาความแตกต่าง สำหรับงานวิจัยในอนาคตควรที่จะศึกษากลุ่มตัวอย่างบริษัทที่ไม่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนฯ เพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่าง และผลกระทบกับบริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนดังกล่าว รวมทั้งในการศึกษารั้งนี้ไม่ได้ทำการศึกษารายบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ และการวิจัยในครั้งนี้ไม่ได้จำแนกการศึกษากลุ่มบริษัทออกเป็นกลุ่มอุตสาหกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. นักลงทุนและผู้ใช้งบการเงินควรสังเกตหมายเหตุประกอบงบการเงินของบริษัทที่ใช้มาตรการผ่อนปรนฯ เนื่องจากมาตรการผ่อนปรนนั้ส่งผลให้บริษัทที่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนดังกล่าวจะแสดงผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินที่แตกต่างไปจากบริษัทที่ไม่เลือกใช้มาตรการผ่อนปรนดังกล่าว ซึ่งอาจทำให้งบการเงินไม่สะท้อนให้เห็นถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานที่แท้จริง และผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลให้กับสภาวิชาชีพหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาการออกมาตรการทางบัญชีในอนาคต
2. งานวิจัยนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาเป็นภาพรวม ผลที่ออกมาจะเป็นข้อมูลที่กว้าง สำหรับงานวิจัยในอนาคตควรศึกษาแบบจำแนกอุตสาหกรรม เนื่องจากผลกระทบจาก COVID-19 นั้นส่งผลกระทบต่อแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมแตกต่างกันออกไป
3. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการเพิ่มหรือขยายตัวแปรอิสระที่มีค่าว่าความสัมพันธ์กับมาตรการผ่อนปรนทางบัญชีฯ เช่น อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น อัตราหนี้สินต่อสินทรัพย์

เอกสารอ้างอิง

- เดชอนันต์ บังกิโล และ ตุลยา ตูลาติลคม. (2564). ปัจจัยที่กำหนดการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวทางบัญชีของบริษัทจดทะเบียนไทยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 17(56), 5
- กฤติยา ฮวบเจริญ. (2564). ผลกระทบจากการนำมาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีเพื่อรองรับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 มาใช้ต่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. การค้นคว้า อิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพพร สรแพทย์. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินตาม TFRS บริษัทกลุ่มธุรกิจพลังงานและสาธารณูปโภคในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.
- อินทิรา สุราฤทธิ์. (2557). ผลกระทบจากการเลือกใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีเพื่อรองรับผลกระทบจาก COVID-19 ต่อมูลค่าของกิจการและผลการดำเนินงานทางบัญชี. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เบญจวรรณ ก้านขุนทด. (2563). การใช้มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีเพื่อรองรับผลกระทบจากสถานการณ์ COVID-19 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2563). คำชี้แจงเรื่องการนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินมาใช้หลังจากวันสิ้นสุดแนวปฏิบัติทางการบัญชี เรื่อง มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีเพื่อรองรับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). เข้าถึงเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2565 เข้าถึงได้ จาก <https://www.tfac.or.th/upload/9414/MTEzD7L5j0.pdf>
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2563). ตัวอย่างประกอบความเข้าใจสำหรับแนวปฏิบัติ ทางการบัญชี เรื่อง มาตรการผ่อนปรนชั่วคราวสำหรับทางเลือกเพิ่มเติมทางบัญชีเพื่อรองรับ ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID- 19) เข้าถึงเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2565 เข้าถึงได้จาก <https://www.tfac.or.th/upload/9414/ wUfrFdrXv8.pdf>

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.12

สุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชน

ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก

The Psychological Well-Being and Self-Esteem of Children and Youth at Ban Kanchanaphisek Juvenile Vocational Training Centre

ปพนพัชร ชัยศิริวิกรม¹, พีรพนธ์ ลือบุญธวัชชัย^{2*}Paphonpat Chaisirivikrom¹, Peeraphon Lueboonthavatchai^{2*}

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. ปพนพัชร ชัยศิริวิกรม

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Paphonpat Chaisirivikrom,

Department of Psychiatry, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand, Thailand

Email: paphonpat.peter@gmail.com

Corresponding Author*:

2. รศ.นพ.พีรพนธ์ ลือบุญธวัชชัย

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Assoc.Prof.Dr. Peeraphon

Lueboonthavatchai

Department of Psychiatry, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

Email: peeraphon_tu@yahoo.com

คำสำคัญ:

สุขภาวะทางจิต; การเห็นคุณค่าในตนเอง; เด็กและเยาวชน

Keywords:

Psychological well-being; Self-esteem; Children and Juvenile

Article history:

Received: 25/05/2023

Revised: 22/06/2023

Accepted: 28/06/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Chaisirivikrom, P. & Lueboonthavatchai, P. (2023). The Psychological Well-Being and Self-Esteem of Children and Youth at Ban Kanchanaphisek Juvenile Vocational Training Centre. Journal of Dhamma for Life, 29(2), 15-29.

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the well-being and self-esteem of youth offenders at Ban Kanchanaphisek Juvenile Vocational Training Center. 2) To study the relevance of well-being and self-esteem among children and youths. 3) To study the factors related to well-being and self-esteem among children and youth by using the research methodology by conducting a cross-sectional descriptive study. The population consisted of 52 youths in Ban Kanchanaphisek Juvenile Vocational Training Center, all of whom were male and sampling. Data collection using questionnaires Mental health assessment and self-esteem assessment data were analysed by descriptive and inferential statistics.

The study result indicates that most of the samples have moderate levels of psychological well-being and self-esteem at 48.1% and 65.5% respectively. The psychological well-being score significantly and positively correlates with the self-esteem score ($r=.740$, $p<0.01$), and the role model factor is significantly linked to the subjects' psychological well-being ($p<0.05$). There is still, through Logistic regression analysis, a statistical significance in predicting the level of psychological well-being ($\beta=-1.402$, $p<0.05$), but the related factor to self-esteem was unfound in the current study. The results of this study can potentially be employed as a guide to steer and promote an enhanced level of psychological well-being and self-esteem among children and juveniles at the juvenile vocational training centre in the future.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนที่กระทำความผิดในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก 2) เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องของสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชน 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องของสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยการศึกษาเชิงพรรณนา ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง กลุ่มประชากรได้แก่เยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกซึ่งเป็นเพศชายทั้งหมดจำนวน 52 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม ประเมินสุขภาวะทางจิตและแบบประเมินการเห็นคุณค่าในตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองระดับปานกลางคือร้อยละ 48.1 และร้อยละ 65.4 ตามลำดับ ด้านสุขภาวะทางจิตและคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างมีสหสัมพันธ์ระหว่างค่าปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองในทางบวก ระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=.740$, $p<0.01$) และพบว่าปัจจัยเกี่ยวกับการมีแบบอย่างที่ดีในปัจจุบันมีนัยสำคัญทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิต ($p<0.05$) โดยเป็นปัจจัยเดียวที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิตอย่างมีนัยสำคัญ ภายหลังจากการวิเคราะห์ถดถอยลอจิสติกยังคงพบนัยสำคัญทางสถิติในการทำนายระดับสุขภาวะทางจิต ($\beta=-1.402$, $p<0.05$) แต่ทว่าไม่พบปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ผลจากการศึกษานี้สามารถเป็นแนวทางในการดูแลและส่งเสริมเด็กและเยาวชนภายในศูนย์แห่งนี้ให้มีสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นในอนาคต

บทนำ

ประชากรหรือทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้นเมื่อประชากรมีคุณภาพก็จะยังผลต่อการพัฒนาขับเคลื่อนประเทศ สำหรับการพัฒนาประชากรให้มีศักยภาพควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชน เพราะพวกเขาจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อไปในภายภาคหน้า เริ่มตั้งแต่ในช่วงมารดาตั้งครรภ์ ภายหลังการคลอด ที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมในทุกด้านพร้อมกับขัดเกลาจากสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เพื่อร่วมกันส่งเสริมด้านการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงการส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้วย เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับตัวและอาศัยอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (คณินิจ วิทมาตย์, 2552) ถึงกระนั้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ สภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตและการหาเลี้ยงชีวิตเปลี่ยนแปลงไป สิ่งตามมา คือ ความพยายามครอบครองทรัพยากรต่าง ๆ ในรูปของการแข่งขันทางสังคม เช่น การศึกษา อาชีพการงาน เศรษฐฐานะ รูปแบบการดำรงชีพ การครอบครองปัจจัยสี่ ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมอย่างรวดเร็วนี้ทำให้

โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนไปในลักษณะที่ขาดความสมดุลในการพัฒนา ส่งผลให้สถาบันหลักทางสังคมอ่อนแอ สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยด้านจิตใจและจริยธรรมก่อให้เกิดอาชญากรรมลักษณะใหม่ ๆ ที่สลับซับซ้อนมากขึ้น (พรพรรณ มากบุญ, 2555) โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งให้ความสนใจกับคุณค่าทางวัตถุมากกว่าคุณธรรมจริยธรรม ทำให้วัยรุ่นต้องเผชิญกับการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่รุนแรง การเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการใช้สารเสพติด การลักขโมย จี้ปล้น ช่มชู้ อนาคต การทำแท้งและการก่อความไม่สงบต่อสังคมส่วนรวม (กรมสุขภาพจิต, 2541)

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทยมีตั้งแต่คดีที่ความรุนแรงน้อย เช่น การลักขโมย ไปจนกระทั่งถึงคดีที่มีความรุนแรงเกี่ยวกับร่างกายและชีวิต เช่น กระทำการอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต เป็นต้น ดังนั้น ผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายก็ควรได้รับการลงโทษผู้ใด เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดก็ต้องรับโทษจำคุกซึ่งเป็นโทษทางอาญาประเภทหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดโดยใช้เรือนจำในยุคแรก มีวัตถุประสงค์เน้นการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น ทดแทน และข่มขู่ยับยั้ง เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของสังคมเป็นหลัก (ศรีนยา ศรีมา, 2563) ภายหลังการสังสมองค์ความรู้ด้านนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์ จึงเกิดเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูและการให้โอกาส โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พวกเขานับว่าอาจกระทำความผิดไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดประสบการณ์ที่สำคัญต่อการควบคุมตนเองในการดำรงชีวิต ทำให้เกิด “ศูนย์ฝึกและอบรม” เพื่อเป็นสถานที่ให้เด็กและเยาวชนได้รับโทษจากการกระทำความผิดของพวกเขาแทนการต้องโทษในเรือนจำอย่างผู้กระทำความผิดที่กฎหมายถือว่าอยู่ในวัยผู้ใหญ่

โดยกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนมีอำนาจหน้าที่ในการ (ก) ดำเนินการด้านการควบคุมดูแล บำบัดแก้ไข ฟื้นฟู ป้องกัน พัฒนาพฤตินิสัยและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เข้ารับการฝึกอบรม (ข) ดำเนินการด้านกิจกรรมชุมชนและประสานความร่วมมือเพื่อการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิเด็ก และ (ค) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย ทันทีสถานสำหรับเด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีทั้งสิ้น 19 แห่ง กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกที่รับเด็กและเยาวชนเพศชายตามเกณฑ์อายุ คือเกินสิบห้าปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์และต้องอยู่จนครบระยะเวลาที่ศาลพิพากษา ด้านการบริหารจัดการ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก ทำการว่าจ้างผู้ที่มีความเชี่ยวชาญซึ่งไม่ใช่ข้าราชการเข้ามาเป็นผู้บริหารศูนย์ฝึกฯ เข้ามาจัดการปัญหาสังคมภายในศูนย์ฝึกฯ การดำเนินการจะไม่ใช้หลัก

อำนาจหรือความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน ส่งเสริมกิจกรรมเสริมสร้างคุณค่าในตัว และให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองภายหลังจากที่ท่าพลัดไป ไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก ภายใต้แนวคิดที่ว่า

บ้านกาญจนาภิเษก	ไม่ใช่	คุก
เยาวชน	ไม่ใช่	นักโทษ ไม่ใช่อาชญากร
เจ้าหน้าที่	ไม่ใช่	ผู้คุม
แต่.....บ้านกาญจนาภิเษก	คือ	บ้านทดแทนชั่วคราวของวัยรุ่นที่ก้าวพลาด

จากแนวคิดข้างต้นเป็นไปเพื่อสร้างคุณค่าภายในตนไม่ให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก บ้านกาญจนาภิเษกจึงใช้วิธีการเสริมแรงด้วยการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าที่เด็กและเยาวชนแต่ละคนมีในตนเอง เชื่อว่าการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นจะสามารถเสริมพลังด้านบวกให้แก่พวกเขาที่เคยทำผิดพลาด ให้สามารถพัฒนาแนวคิดในการดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่น กลับตัวเป็นคนดีและกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข บ้านกาญจนาภิเษกมีวิธีการในการส่งเสริม ดูแลเด็กและเยาวชนที่แตกต่างจากทัณฑสถานอื่นในประเทศไทย ทั้งในด้านการบริหารจัดการเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของศูนย์ฝึก สภากาชาดล้อม วิถีชีวิต และกิจกรรมที่กำหนดให้ปฏิบัติ ด้วยความเชื่อว่าบ้านกาญจนาภิเษกไม่ใช่คุก เด็กและเยาวชนไม่ใช่อาชญากร ส่งผลให้อัตราการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกมีน้อยกว่าร้อยละ 5 ขณะที่ค่าเฉลี่ยจากผลกาวิจัยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนอยู่ที่มากกว่าร้อยละ 15 (ผู้จัดการออนไลน์, 2561)

จากผลการศึกษาที่ผ่านมา ยังไม่พบการศึกษาวิจัยที่ศึกษาถึงการทำกิจกรรมภายในศูนย์ฝึกฯ ที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ของสุขภาวะทางจิตกับการเห็นคุณค่าในตนเองในเด็กและเยาวชน ณ ศูนย์ฝึกดังกล่าว เพื่อให้เจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก ตลอดจนผู้สนใจใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการและนโยบายต่าง ๆ ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนที่กระทำความผิดในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก
2. เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องของสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องของสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross-Sectional Descriptive Study) ทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามชนิดกระดาษด้วยผู้วิจัยเองและเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก โดยกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ต้องขังในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก

กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กและเยาวชนเพศชายในบ้านกาญจนาภิเษก จำนวนทั้งสิ้น 52 คน โดยผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. เป็นเยาวชนผู้ต้องขังในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก
2. ผ่านเกณฑ์การวัดอุณหภูมิร่างกายตามมาตรการโควิด-19 คือ ไม่เกิน 37.5 องศาเซลเซียส
3. เป็นผู้ที่มีเชื้อชาติและสัญชาติไทย สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารภาษาไทยได้เป็นอย่างดี
4. สมัครใจและยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถามในการวิจัยนี้ มีทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ประกอบด้วยปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านโทษจากการกระทำความผิด ส่วนที่ 2 แบบประเมินสุขภาวะทางจิต (ภนิตา ชนวิทยาสติธิกุล, 2548) จำนวน 16 ข้อ ซึ่ง 14 ข้อแรกเป็นมาตรประเมินค่า 6 ระดับ และ 2 ข้อสุดท้ายเป็นมาตรประเมินค่า 10 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับ 0.61 และส่วนที่ 3 แบบประเมินการเห็นคุณค่าในตนเอง (บังอร สุปรีดา, 2546) จำนวน 25 ข้อ เป็นมาตรประเมินค่า 5 ระดับ มีมีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับเท่ากับ 0.81

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติผ่านโปรแกรม SPSS เพื่อแสดงผลการวิเคราะห์ทั้งในเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน สถิติเชิงพรรณนาเพื่อบรรยายลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าน้อยที่สุด และค่ามากที่สุด และสถิติเชิงอนุมาน ใช้สถิติ chi-square test และ Fisher's Exact Test เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านปัจจัยที่สนใจศึกษากับสภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเอง ร่วมกับการใช้สถิติ Logistic Regression และใช้สถิติ Pearson's correlation เพื่อวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องกันระหว่างสภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเอง

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก จำนวน 52 คน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเอง จาก 3 ปัจจัยหลัก พบผลสรุปดังนี้ ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกเพศชายทั้งหมด จำนวน 52 คน มีอายุเฉลี่ย 17.17 ปี ร้อยละ 11.5 นับถือศาสนาอื่น ๆ นอกเหนือจากศาสนาพุทธ กว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง ร้อยละ 7.7 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 26.9 เป็นนักเรียน/นักศึกษาก่อนต้องโทษในครั้งนี้ เกือบทั้งหมดมีสถานภาพโสด ไม่ค่อยมีโรคประจำตัว รวมถึงไม่มีประวัติทางจิตเวชใด ๆ ร้อยละ 88.5 มีประวัติถูกทำร้ายผ่านทางวาจาหรือคำพูดในช่วงวัยเด็ก รองลงมา ร้อยละ 48.1 เคยถูกทำร้ายทารุณทางร่างกายในวัยเด็ก โดยไม่มีรายงานว่ามีกลุ่มตัวอย่างคนใดมีประวัติการถูกล่วงละเมิดทางเพศในวัยเด็ก และร้อยละ 65.4 มีแบบอย่างที่ดีสำหรับตนเอง ปัจจัยด้านครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกฯ ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.5 บิดามารดาอยู่ในสถานะหย่าร้าง/แยกกันอยู่ โดยผู้ดูแลเลี้ยงดูหลักคือมารดา (ร้อยละ 34.6) รองลงมาคือบิดา (ร้อยละ 25) อยู่ในครอบครัวที่มีพี่น้องเฉลี่ย 1.65 คน โดยร้อยละ 25 มีผู้ที่ติดเหล้าอยู่ในครอบครัว และร้อยละ 3.8 มีคนในครอบครัวที่มีอารมณ์รุนแรงหรือมีอาการทางจิตเวชบางโรค

ส่วนที่ 1 ด้านสภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก ร้อยละ 48.1 มีสภาวะทางจิตระดับปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 34.6 มีสภาวะทางจิตระดับสูง และร้อยละ 17.3 มีสภาวะทางจิตระดับต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมเท่ากับ 69.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10.85 จากคะแนนเต็ม 110 คะแนน ผู้ที่มีคะแนนรวมสภาวะทางจิตต่ำสุดมีคะแนนเท่ากับ 52 คะแนน และคะแนนสูงสุดเท่ากับ 99 คะแนน ปรากฏตามตารางที่ 1 ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง

โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 65.4 ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกมีการเห็นคุณค่าในตนเองระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 25 เห็นคุณค่าในตนเองในระดับมาก และร้อยละ 9.6 เห็นคุณค่าในตนเองระดับน้อย ค่าเฉลี่ยของการเห็นคุณค่าในตนเองเท่ากับ 3.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 2.3 และมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.8 การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ไม่พบเยาวชนที่มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองระดับมากที่สุดและระดับน้อยที่สุด ปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ด้านสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก

ระดับสุขภาวะทางจิต	จำนวน	ร้อยละ
สูง (73 – 110 คะแนน)	18	34.6
ปานกลาง (61 – 72 คะแนน)	25	48.1
ต่ำ (0 – 60 คะแนน)	9	17.3
69.19 ± SD = 10.85, Min = 52, Max = 99		
ระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
มากที่สุด (4.6 – 5.0 คะแนน)	0	0
มาก (3.6 – 4.5 คะแนน)	13	25.0
ปานกลาง (2.6 – 3.5 คะแนน)	34	65.4
น้อย (1.6 – 2.5 คะแนน)	5	9.6
น้อยที่สุด (1.0 – 1.5 คะแนน)	0	0
3.11 ± 0.40, Min = 2.3, Max = 3.8		

ส่วนที่ 2 สหสัมพันธ์ระหว่างค่าคะแนนสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก วิเคราะห์ด้วยสถิติ Pearson correlation coefficient แสดงให้เห็นว่าคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองมีสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับคะแนนรวมสุขภาวะทางจิตในระดับสูง ($r = .740, p < 0.001$) ปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สหสัมพันธ์ระหว่างค่าคะแนนสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก

คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง	<i>r</i>	<i>p</i> -value
คะแนนรวมสุขภาวะทางจิต	0.740	<0.01**

** $p < 0.01$

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ chi-square test และ Fisher's Exact test พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลในคำถาม “ในปัจจุบันท่านมองว่าใครเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับท่าน” พบว่าเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิตของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ทั้งปัจจัยทางด้านครอบครัวและปัจจัยด้านโทษจากการกระทำ ความผิดยังไม่พบนัยสำคัญทางสถิติในการศึกษาครั้งนี้ ปรากฏตามตารางที่ 3 จากนั้นผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Logistic Regression ด้วยวิธี Enter พบว่าเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกที่ระบุว่าในปัจจุบันตนเองมีคนที่คุณเองมองว่าเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับตนเองจะมีสุขภาวะทางจิตน้อยกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มเยาวชนที่ระบุว่าตนเองยังไม่มีแบบอย่างที่ดี ($\beta = -1.402, p < 0.05$) ปรากฏตามตารางที่ 4 แต่พบว่าไม่พบนัยสำคัญทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกในครั้งนี้

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิตของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัย	สุขภาวะทางจิต				χ^2	p-value
	ระดับปานกลางถึงต่ำ		ระดับสูง			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
	ปัจจัยส่วนบุคคล					
ในปัจจุบันท่านมองว่าใครเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับท่าน					5.334	0.021*

ปัจจัย	สุขภาวะทางจิต				χ^2	p-value
	ระดับปานกลางถึงต่ำ		ระดับสูง			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ไม่มี	8	44.4	10	55.6		
มี	26	76.5	8	23.5		
ปัจจัยด้านโทษจากการกระทำความผิด						
คดีที่ต้องโทษในครั้งนี้					3.399	0.065
ความผิดเกี่ยวกับร่างกายและเกี่ยวกับเพศ	10	50.0	10	50.0		
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด	24	75.0	8	25.0		
*p<0.05, **p<0.01						

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและสามารถทำนายสุขภาวะทางจิตของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัย	B	S.E.(B)	p-value	Adjusted	95% CI of	
				Odd Ratio	Adjusted OR	
				(OR)	Lower	Upper
เยาวชนที่ระบุว่าในปัจจุบันตนเองมีคนที่ตนเองมองว่าเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับตนเอง	-1.402	0.623	0.025*	0.246	0.073	0.835

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างจำนวน 52 คน จากเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก ประเมินสุขภาวะทางจิตจากคำถาม จำนวน 16 ข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 48.1) มีสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 34.6 มีสุขภาวะทางจิตในระดับสูง และมีเพียงร้อยละ 17.3 ที่มีสุขภาวะทางจิตในระดับต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาของ Ghazanfari และคณะ (2023) ที่พบว่ากลุ่มผู้ต้องขังเพศชายในประเทศอิหร่านมีสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลางและจากการศึกษาของ Wooldredge JD (1999) พบว่าสุขภาวะทางจิตของผู้ที่กระทำความผิดระหว่างการต้องโทษมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำและคุณลักษณะของผู้ที่กระทำความผิดเมื่อเข้ามายังเรือนจำ โดยทั้งสองคุณลักษณะเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวในขณะรับโทษในเรือนจำหรือที่กักขังควบคุมนักโทษ สอดคล้องกับ พชร สิริธัชชัย (2555) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่มีบรรยากาศเอื้ออำนวยให้เกิดการช่วยเหลือ ดูแลพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดมาก่อน เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองให้สามารถกลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุขมากที่สุดทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ประเมินจากแบบประเมินการเห็นคุณค่าในตนเอง จำนวน 25 ข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองเท่ากับ 3.11 โดยส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 65.4) เห็นคุณค่าในตนเองระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 25 เห็นคุณค่าในตนเองระดับมาก และมีเพียงร้อยละ 9.6 ที่เห็นคุณค่าในตนเองระดับน้อย โดยไม่พบเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฯ ที่มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองระดับมากที่สุดหรือระดับน้อยที่สุดเลย ดังนั้น หากรวมกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองระดับปานกลางถึงระดับน้อยเท่ากับร้อยละ 75 มีผลใกล้เคียงกันกับการศึกษาที่ผ่านมาของ พาฝัน อารีมา (2547) ในกลุ่มเยาวชนชายภายในสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกอายุระหว่าง 15 – 18 ปี จำนวน 56 คน พบว่าร้อยละ 76.8 มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับน้อย และมีผลการศึกษาใกล้เคียงกับการศึกษาของ อุดม สุขทอง (2552) พบว่ากลุ่มเยาวชนศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านอุเบกขามีการเห็นคุณค่าในตนเองภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ทว่ามีค่าเฉลี่ย 2.92 ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาล่าสุดของผู้วิจัยที่มีค่าเฉลี่ย 3.11 ผลการศึกษาในครั้งนี้อาจต่างไปจากการศึกษาในเยาวชนที่กระทำความผิดชาวปากีสถานส่วนใหญ่ ร้อยละ 56 เป็นกลุ่มที่เห็นคุณค่าในตนเองระดับต่ำ และจากการศึกษาดังกล่าวการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำสัมพันธ์กับการกระทำความผิด (Dogar et al., 2010) นั้นแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมคุณค่าในตนเองของศูนย์ฝึกฯ มีศักยภาพในการส่งเสริมคุณค่าในตนเองแก่เด็กและเยาวชนตามผลที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดยการเน้นกระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองที่อาจมีอดีตที่ผิดพลาดให้กลับสู่

สังคมไปเป็นทรัพยากรของชาติที่คอยขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปพร้อม ๆ กับการมีคุณธรรมจริยธรรม ไม่ต้องกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

2 การศึกษาครั้งนี้พบคะแนนของสุขภาวะทางจิตและคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวกระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=.0740, p<0.01$) นั่นหมายความว่าหากกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนสุขภาวะทางจิตสูง ก็ส่งผลให้คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นไปด้วย หรือเมื่อคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น ก็ส่งผลให้มีคะแนนสุขภาวะทางจิตสูงขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ผ่านมาของ Singhal และ Prakash (2021) เกี่ยวกับความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเอง ในกลุ่มของนักเรียนนักศึกษาอินเดีย พบความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเอง ($r=.0530, p<0.01$) และการเห็นคุณค่าในตนเองยังสามารถทำนายสุขภาวะทางจิตได้

3. พบว่าปัจจัยที่สัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตมีเพียงปัจจัยเดียว คือ “การมองว่าใครเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับตนเอง” อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($p<0.05$) ภายหลังจากการวิเคราะห์ด้วยสถิติ Logistic Regression ยังคงพบมีนัยสำคัญทางสถิติในการทำนายระดับสุขภาวะทางจิต ว่าเป็นความสัมพันธ์ในทางลบ เมื่อกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่าในปัจจุบันตนมีคนที่มีมองว่าเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับตนเองจะมีสุขภาวะทางจิตน้อยกว่า เมื่อเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่าในปัจจุบันตนไม่มีคนที่ตนเองมองว่าเป็นแบบอย่างที่ดี ผลการศึกษายังมีความใกล้เคียงกับข้อมูลจาก Hurd, Wittrup, และ Zimmerman (2011) ที่ระบุว่าอิทธิพลที่มีผลต่อผลลัพธ์ของวัยรุ่นขึ้นกับความสัมพันธ์ส่วนตัวของวัยรุ่นกับตัวแบบ พบว่าวัยรุ่นที่มีตัวแบบเป็นคนในวงการบินเทมมีโอกาสสุขุบนุหรือสูงขึ้นร้อยละ 52 มีโอกาสใช้กัญชาสูงขึ้นเกือบร้อยละ 40 มีโอกาสเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการต่อสู้ใช้กำลังร้อยละ 56 ภายในระยะเวลา 1 ปี เมื่อเทียบกับวัยรุ่นที่ไม่มีต้นแบบ อีกทั้งการที่บุคคลมีตัวแบบที่ไม่สามารถเข้าถึงได้กลับแสดงความทุกข์ทางจิตใจเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับผู้ที่มีตัวแบบที่เข้าถึงได้หรือไม่มีตัวแบบเลย อาจมีความเป็นไปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีแบบอย่างกลับมีสุขภาวะทางจิตลดลงเมื่อเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีตัวแบบ อาจเนื่องมาจากกระยะความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างกับตัวแบบ หรือกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบกับตนเองกับตัวแบบซึ่งอาจเกิดความแตกต่างกัน หรือมีแนวโน้มที่จะเป็นแบบตัวแบบคนนั้น ๆ ได้ยาก ดังนั้น การศึกษาในอนาคตอาจทำการศึกษาในประเด็นของคุณลักษณะของตัวแบบของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติม

ผู้วิจัยพบว่ามีปัจจัยที่น่าสนใจที่มีแนวโน้มจะเกิดมีนัยสำคัญทางสถิติเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตของกลุ่มตัวอย่างได้ คือ ปัจจัยเกี่ยวกับคดีที่ต้องโทษในครั้งนี้ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ต้องโทษในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดสูงถึงร้อยละ 75 มีสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ สอดคล้องกับการวิจัยก่อนหน้านี้ของ

Visser และ Routledge (2007) พบว่าวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติดมีระดับสุขภาวะทางจิตและความพึงพอใจในชีวิตต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การเห็นคุณค่าในตนเอง ในการศึกษาครั้งนี้ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติของปัจจัยใดที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก มีความเป็นไปได้ว่าอาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในตนเองหรือภายในศูนย์ฝึกฯ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่คาดเดาไม่ได้จากสังคมภายนอก แม้ว่าในการศึกษานี้จะไม่พบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ทว่าการเห็นคุณค่าในตนเองยังคงมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับสุขภาวะทางจิต อาจเนื่องมาจากแนวความคิดอันเป็นรากฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกที่เน้นกิจกรรมและการส่งเสริมการเห็นคุณค่าภายในตนเองอยู่แล้ว เพื่อลดอัตราการกระทำผิดซ้ำอีกของเด็กและเยาวชน ดังนั้น หากสุขภาวะทางจิตสูงก็จะส่งผลให้มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงด้วย ผลการศึกษาก่อนหน้านี้ของ มัลลิกา ตั้งสงบ (2556) พบว่าเมื่อเด็กและเยาวชนเข้ามาอยู่ภายในกระบวนการของบ้านกาญจนาภิเษก พวกเขาจะเกิดการตระหนัก ไคร่ครวญ เห็นอกเห็นใจ รู้จักยับยั้งชั่งใจ ยังคิด เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ซึ่งปัจจัยหลัก ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ 1) ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่บ้านกาญจนาภิเษก 2) เพื่อนในบ้านกาญจนาภิเษก 3) ชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน 4) กระบวนการเรียนรู้และวิชาชีพหรือทักษะชีวิต 5) การออกนอกพื้นที่และบ้าน ชะนะใจ: ประสบการณ์ตรงของอิสรภาพ และ 6) กระบวนการกลุ่มครอบครัว เพื่อให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองที่มาจากภายในตัวของบุคคลอย่างแท้จริง เนื่องจากการศึกษาก่อนหน้านี้ของ ดวงมล สมบูรณ์พงศ์ (2552) แสดงให้เห็นว่าเยาวชนกระทำผิดที่เตรียมออกจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง (บ้านกรุณา บ้านปราณี บ้านอุเบกขา และบ้านกาญจนาภิเษก) ยังคงมีความกังวลต่อการออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอกอยู่ในระดับปานกลางถึงร้อยละ 64.6 โดยปัจจัยที่สัมพันธ์กับความวิตกกังวลต่อการใช้ชีวิตในสังคมภายนอก ได้แก่ สถานภาพของบิดามารดา กิจกรรมที่ทำร่วมกันกับกลุ่มเพื่อนในชุมชนมีความแตกต่างกัน และความสัมพันธ์กับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ดังนั้น เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรเตรียมเด็กและเยาวชนให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองอันเป็นรากฐานสำคัญจากภายใน ก่อนกลับเข้าสู่อ้อมกอดของครอบครัว เพื่อน สังคมอีกครั้ง ด้วยความไม่ประมาท หรือวิตกกังวล ให้พวกเขาารู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่คอยขับเคลื่อนสังคมด้วยศักยภาพ ด้วยคุณธรรมจริยธรรม และไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

สรุป

จากผลการศึกษาสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก ในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่า สุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของ

เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก จำนวน 52 คน อยู่ในระดับปานกลาง สุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก มีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กันในทิศทางบวกระดับสูง ปัจจัยเกี่ยวกับปัจจุบันที่ท่านมองว่าใครเป็นต้นแบบที่ดีสำหรับตนเอง เป็นปัจจัยเดียวที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิตของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก และการมีต้นแบบของตนเองกลับทำนุถนอมการลดลงของสุขภาวะทางจิต และไม่พบปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านโทษจากการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษกมีสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองระดับปานกลาง ดังนั้น เจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องภายในศูนย์ฯ อาจนำข้อมูลดังกล่าวนี้ไปเป็นพื้นฐานแนวทางในการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองให้แก่เด็กและเยาวชนก่อนกลับไปใช้ชีวิตภายนอกตามเดิม

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก เจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องภายในศูนย์ฯ พึงให้ความสำคัญในการส่งเสริมปัจจัยทั้งสองนี้ เนื่องจากทั้งสุขภาวะทางจิตและการเห็นคุณค่าในตนเองล้วนแล้วแต่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากปัจจัยใดมีแนวโน้มลดลงอาจส่งผลให้อีกปัจจัยลดลงได้ด้วย จึงต้องหมั่นตรวจสอบ ดูแล ส่งเสริม ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำแก่เด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฯ

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการมีต้นแบบสัมพันธ์กับสุขภาวะทางจิต โดยการมีต้นแบบกลับพบว่าเป็นการลดสุขภาวะทางจิตของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฯ ดังนั้นเจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องภายในศูนย์ฯ อาจช่วยสอดส่องดูแลเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือต้นแบบที่เด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฯ เลือกให้เป็นแบบอย่างของตนว่ามีความเหมาะสมหรือมีคุณลักษณะเช่นไร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาลงรายละเอียด คุณลักษณะ ความใกล้ชิดสัมพันธ์ในประเด็นของต้นแบบที่เด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฯ พึงยึดถือเป็นแนวทางและเป็นแบบอย่าง

2.2 ในกรณีของเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้มีตัวแบบของตนเอง มีปัจจัยอื่นใดบ้างที่สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

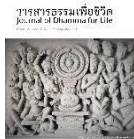
2.3 การศึกษาในอนาคตเกี่ยวกับประเด็นคดีที่ถูกทำให้ต้องโทษในครั้งนี้ อาจทำให้เห็นว่าโทษหรือความผิดที่ได้รับในลักษณะใดที่อาจเกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิต ซึ่งแนวโน้มจากผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าเยาวชนในศูนย์ฯ ที่ต้องโทษในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดส่วนใหญ่มีสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังไม่ถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2541). *คู่มือดูแลสุขภาพจิตเด็กวัยเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- คณินิจ วิทมาตย์. (2552). *การมองตนเองในภาวะคืนสู่ครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงกมล สมบูรณ์พงศ์. (2552). *ความวิตกกังวลต่อการใช้ชีวิตในสังคมภายนอกของเยาวชนกระทำผิด ที่เตรียมออกจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. ภาควิชาจิตเวชศาสตร์. คณะแพทยศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บังอร สุปรีดา. (2546). *ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพิจารณาความเป็นจริง ต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมการดูแลตนเอง ด้านสุขภาพจิตของผู้เสพยาบ้า (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. สาขาจิตวิทยาการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2561). *บ้านกาญจนาภิเษก ร้อง ยช.ออกกฎหมาย ยกระดับให้เป็นศูนย์ฝึกเอกชนแห่งแรก*. เข้าถึงเมื่อ 21 มิถุนายน 2566, จาก <https://mgronline.com/crime/detail/9610000125692>
- พชรธร สิทธิชัย. (2555). *การศึกษาวิเคราะห์ตัวแบบการนำนโยบายและแผนจัดความรุนแรงต่อเด็กและสตรีสู่การปฏิบัติ : กรณีศึกษา ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรพรรณ มากบุญ. (2555). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 2 จังหวัดราชบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พาฝัน อารีมา, ประณต คำจิณ. (2547). *การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนชายในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกาญจนาภิเษก โดยใช้กิจกรรมบูรณาการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภณิดา ชนวิทยาสัทธกุล. (2548). *ความเข้มแข็งอดทนและสุขภาวะทางจิตของเยาวชนผู้ปฏิบัติธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. คณะจิตวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัลลิกา ตั้งสงบ. (2556). *ประสบการณ์แลกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงของเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรรณโณทัย สูงสว่าง. (2550). *ความสัมพันธ์ของการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์กับการกระทำความผิดในคดีรุนแรงของเยาวชนชาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรันยา สี่มา. (2563). *ก่าไล่อเล็กทรอนิกส์: อุปกรณ์ควบคุมผู้กระทำความผิด*. เข้าถึงเมื่อ 21 มิถุนายน 2566, จาก <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2559/hi2559-006.pdf>.
- อุดม สุขทอง. (2552). *การเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรมด้วยกิจกรรมลูกเสือ กรณีศึกษา : ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านอุเบกขา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Dogar, I. A., Akhwanzada, W. A., Bajwa, A., Haider, N., & Asmat, A. (2010). Self esteem and psychosocial factors associated with juvenile delinquency. *Annals of Punjab Medical College (APMC)*, 4(2), 172-176.
- Ghazanfari, H., Miri, S., Taebi, M., & Farokhzadian, J. (2023). Psychological wellbeing, family cohesion, and purposeful life in male prisoners: A cross-sectional study. *Frontiers in Psychiatry*, 13, 1054149.
- Hurd, N. M., Wittrup, A., & Zimmerman, M. A. (2011). Role models in adolescent development. *Encycl Adolesc*.
- Singhal, S., & Prakash, N. (2021). Relationship between self-esteem and psychological well-being among Indian college students. *J. Interdiscip. Cycle Res*, 12, 748-756.
- Visser, M., & Routledge, L. A. (2007). Substance abuse and psychological well-being of South African adolescents. *South African Journal of Psychology*, 37(3), 595-615.

Wooldredge, J. D. (1999). Inmate experiences and psychological well-being. *Criminal justice and behavior*, 26(2), 235-250.

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.13

นวัตกรรมเชิงนโยบายภาครัฐสู่สังคมไร้เงินสดของประเทศไทย

Public Sector Policy Innovation Toward Cashless Society of Thailand

ธาราภรณ์ จบรัตน์¹, ธัชกร ธิติลักษณ์^{2*}Taraporn Jobrat¹, Dhachakorn Thitiluck^{2*}

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. ธาราภรณ์ จบรัตน์

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Taraporn Jobrat

College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand

Email: tarapornjobrat@yahoo.com

Corresponding Author*:

2. ดร.ธัชกร ธิติลักษณ์

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Dr.Dhachakorn Thitiluck

College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand

Email: dhachakorn.thitiluck@gmail.com

คำสำคัญ:

การขับเคลื่อน; นโยบายภาครัฐ; สังคมไร้เงินสด; มาตรการ

Keywords:

Transition; Government Policy; Cashless Society; Measures

Article history:

Received: 10/06/2023

Revised: 22/06/2023

Accepted: 28/06/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Jobrat, T. & Thitiluck, D. (2023). Public Sector Policy Innovation Toward Cashless Society of Thailand. Journal of Dhamma for Life, 29(2), 31-42.

ABSTRACT

This research is entitled 'Public Sector Policy Innovation Toward a Cashless Society in Thailand' and aims to achieve the following objectives: 1) To study the situation of Thai society and global society regarding the cashless society phenomenon. 2) To examine government policies related to the adoption of a cashless society. 3) To analyze the policy initiatives driving the transition to a cashless society through the Ministry of Finance's National Electronic Payment System Infrastructure Development Strategic Plan, which has been promoting cashless transactions since 2015. The research methodology employed qualitative research techniques, utilizing documentary collection methods and conducting in-depth interviews. The research tool utilized an interview form, and the data was analyzed through Three Frames for Innovation Policy, data reduction, and application of the three-step policy innovation concept. The study revealed that there were eight measures to implement cashless society as follows: 1) the use of e-payment within the government agencies, 2) the use of e-payment for government agencies and individuals, 3) the promotion of e-payment, 4) the development of the e-payment system 5) the development of e-payment policies, regulations and laws, 6) the determination of the policy-level payment plan, 7) the hands-on experience with e-payment in the public sectors, and 8) the establishment of the framework for government technology. All of the measures were driven by three components which were man, strategy, and communication.

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมเชิงนโยบายภาครัฐสู่สังคมไร้เงินสดของประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) ศึกษาสถานการณ์ของสังคมไทย สังคมโลก เกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด 2) ศึกษานโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด 3) ศึกษาและวิเคราะห์การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของสังคมไร้เงินสดผ่านกระทรวงการคลัง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ส่งเสริมให้เกิดสังคมไร้เงินสด ตั้งแต่ปี 2558 ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการคัดแยกจัดหมวดหมู่ ลดทอนข้อมูล และทำการวิเคราะห์ผ่าน 3 ขั้นตอนของแนวคิดนวัตกรรมเชิงนโยบาย พบว่า รูปแบบการขับเคลื่อนมี 8 ลักษณะคือ 1) e-Payment ภายในหน่วยงานภาครัฐ 2) e-Payment สำหรับหน่วยงานรัฐและประชาชน 3) การส่งเสริมและผลักดัน e-Payment 4) การพัฒนาเทคโนโลยี e-Payment 5) กำหนดแนวทางปฏิบัติ มาตรฐาน และข้อกฎหมาย ด้าน e-Payment 6) การกำหนดแผนกลยุทธ์การชำระเงินระดับนโยบาย 7) การสร้างประสบการณ์การใช้ e-Payment ในภาคประชาชนและ 8) การวางรากฐานเทคโนโลยีภาครัฐ และขับเคลื่อนด้วยกลไกสำคัญ 3 ประการคือ บุคลากร (Man) กลยุทธ์ (Strategy) และการสื่อสาร (Communication)

บทนำ

สังคมไร้เงินสด Cashless Society หรือ เศรษฐกิจที่ปราศจากเงินสด (Cashless Economy) เป็นคำที่อธิบายถึงฉากทัศน์ของเศรษฐกิจที่มีการติดต่อ การแลกเปลี่ยน ซื้อขาย สินค้าและบริการในสังคมโดยไม่ใช้เงินสด (ธนบัตรหรือเหรียญกษาปณ์) เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน หากแต่ดำเนินธุรกรรมทางการเงินต่อกันผ่านเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์หรือสารสนเทศดิจิทัล กล่าวคือ เป็นสังคมที่มีแนวคิดหลักของการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจที่ปราศจากเงินสด ลดการจับต้องเงินสด โดยการใช้เทคโนโลยีผ่านระบบคอมพิวเตอร์หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นๆในการทำธุรกรรมทางการเงิน และอาจหมายรวมถึงพฤติกรรมและการแลกเปลี่ยนรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ใช้เงินสดอีกด้วย ซึ่งจากข้อมูลการศึกษาการศึกษาเปรียบเทียบประมาณการไม่ใช้เงินสดเกินกว่าร้อยละ 50 ของประเทศต่างๆ 5 อันดับแรกจาก MasterCard. Retrieved 3 December 2018 ได้แก่ สิงคโปร์ ร้อยละ 61) เนเธอร์แลนด์ (ร้อยละ60) ฝรั่งเศส (ร้อยละ59) สวีเดน (ร้อยละ59) แคนาดา(ร้อยละ57) เบลเยียม (ร้อยละ 56) และอังกฤษ (ร้อยละ52) และคงยังมีสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน (ในขณะที่ประเทศไทยอยู่ที่ร้อยละ 2) ตัวเลขนี้ชี้ให้เห็นว่ากระแสของการเปลี่ยนแปลงทางด้านบริบทของสังคมโลก และรูปแบบทางการเงินของโลกในประเทศต่างๆ ในอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงไป และมีจุดหมายอยู่ที่การเป็นสังคมที่ใช้เงินสดลดน้อยลงและเข้าใกล้การเป็นสังคมไร้เงินสดมากขึ้นเป็นลำดับ

การศึกษาถึงภาคปฏิบัติการของรัฐที่สะท้อนผ่านนโยบายของรัฐในช่วงเวลาต่างๆ ที่ผ่านมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ อย่างน้อย 3 ประการคือ ประการแรก การรู้ถึงพัฒนาการของนโยบายรัฐที่ผ่านมามานโยบายที่รัฐผลิตออกมานั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในการใช้เงินสดอย่างไร

สามารถเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงระดับของสังคมไทยเปรียบเทียบกับสากลในการเป็นสังคมไร้เงินสด ประการที่สองสามารถนำเอาผลของนโยบายมากำหนดนโยบายของรัฐในระยะต่อไปเพื่อการพัฒนาสังคมไทยไปสู่สังคมไร้เงินสดจากนโยบายใหม่ๆ ในอนาคตตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายของประเทศที่ได้กำหนดไว้ และประการที่สาม การศึกษาในมุมมองของนวัตกรรมเชิงนโยบายจะเป็นการเปิดพื้นที่และการพัฒนาขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางสังคม ซึ่งความสำคัญดังกล่าวข้างต้นจะนำไปสู่การพัฒนากลไกของรัฐ เอกชนและผู้เกี่ยวข้องในสังคมไทยสู่สังคมไร้เงินสดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาวะการณ์ของสังคมโลก สังคมไทย เกี่ยวกับสังคมไร้เงินสดภาวะ
2. เพื่อศึกษานโยบายและมาตรการของรัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของสังคมไร้เงินสดผ่านกระทรวงการคลัง

ขอบเขตและกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ขอบเขตด้านกรณีศึกษา

การวิจัยผ่านการศึกษานโยบายมาตรการ ยุทธศาสตร์ด้านการเงินการคลังที่เกี่ยวข้องกับการลดการใช้เงินสดของกระทรวงการคลัง โดยเฉพาะของกรมบัญชีกลางซึ่งมีภารกิจงานด้านการจ่ายเงินของประเทศ และธนาคารแห่งประเทศไทยที่กำกับดูแลระบบการเงินรวม

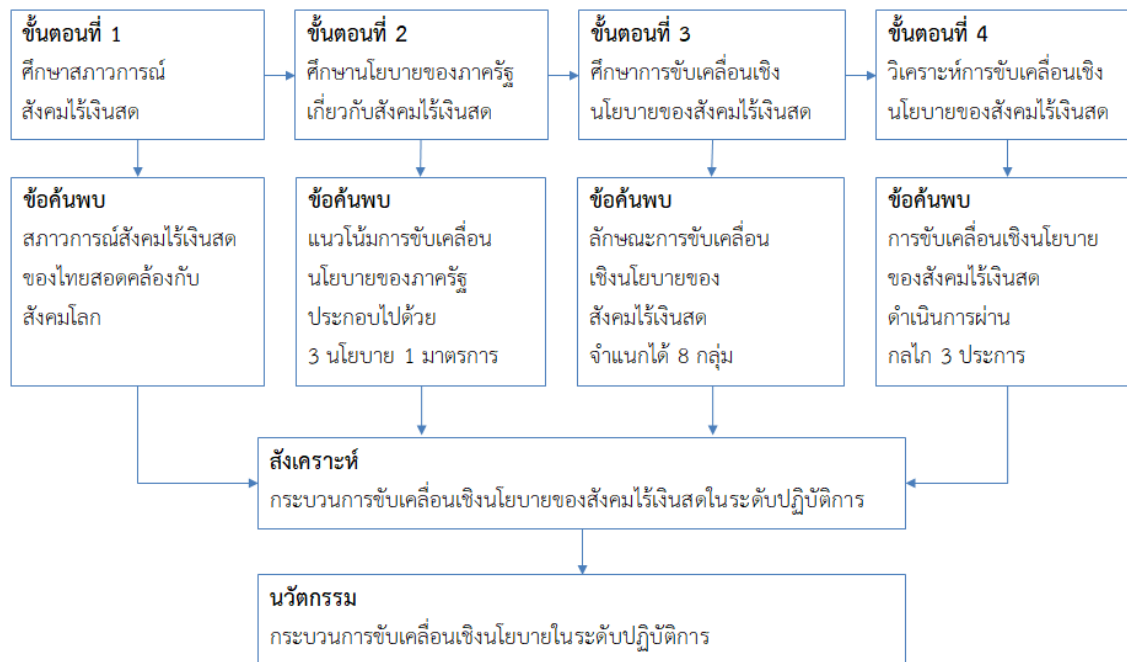
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษานโยบายด้านการเงินการคลังของกระทรวงการคลังที่นำไปสู่การลดการใช้เงินสด ระหว่างปี พ.ศ. 2520 -2565 ศึกษามาตรการ/โครงการของรัฐตามแผนยุทธศาสตร์ National e-Payment ที่นำไปสู่การลดการใช้เงินสด ระหว่างปี พ.ศ. 2558 – 2565

3. สมมติฐานการวิจัย

คำถามคือ นโยบายของรัฐขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไร้เงินสดอย่างไร

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม

นวัตกรรมว่า คือ ความใหม่ (New) ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว และมีความแตกต่างและยังเป็นสิ่งที่สามารถหาได้เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของผู้นำไปใช้อย่างมีนัย หรือกระบวนการสำคัญจากรูปแบบเดิม (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD & Eurostat, 2018) แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม นวัตกรรมที่จะมีส่วนช่วยเหลือให้เกิดประสิทธิภาพในภาครัฐได้โดยอาศัยการลดต้นทุนและปรับปรุงคุณภาพของการให้บริการ แม้ว่าจะมีความเชื่อมั่น โดยทั่วไปมาอย่างยาวนานแล้วว่า ภาครัฐมีนวัตกรรมน้อยกว่าภาคเอกชน และส่วนใหญ่แล้วความเชื่อมั่นๆ ถูกกระตุ้นมาจากอัตลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ก็มาจากพนักงานกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น (Eggers and Singh, 2009)

2. แนวคิดสังคมไร้เงินสด

การชำระเงินด้วยเงินสดเป็นเรื่องล้าสมัยแล้วในปัจจุบันในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมามีการทำธุรกรรมที่ผ่าน Digital transformation ได้เข้ามาแทนที่การชำระด้วยเงินสดอย่างรวดเร็วและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องประชาชนถือเงินน้อยลงอย่างไม่เคยมีมาก่อนและดูเหมือนว่าสังคมโดยกำลังอยู่ในระยะกลางของวิวัฒนาการสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) แนวโน้มของสังคมไร้เงินสดมีการชำระเงินแบบเรียลไทม์ในต่างประเทศ ผู้บริโภค 70% มองว่าความสามารถในการใช้รูปแบบการชำระเงินตามที่ต้องการในการเดินทางไปต่างประเทศเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากขึ้น ผู้บริโภค 35% คาดว่าในการเดินทางไปต่างประเทศครั้งต่อไปจะลด

วิธีการชำระเงินแบบเดิม เช่น เงินสด รวมถึงผู้บริโภค 74% ให้ความสำคัญกับเรื่องความปลอดภัยในการชำระเงินและการป้องกันการทุจริตนอกจากนั้น นอกจากนั้นผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อสินค้าจากต่างประเทศ E-commerce ต้องการมาตรการรับประกันเพิ่มเติมเกี่ยวกับการชำระเงินเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำธุรกรรมในอนาคต และผู้บริโภค 27 เปอร์เซ็นต์ซื้อสินค้าจากผู้ประกอบการจากประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้นหลังการระบาดของ Covid 19

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายและการปฏิบัติโดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารราชการหนังสือประกาศราชการสื่อสิ่งพิมพ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลของการวิจัยเอกสารไม่ใช้อยู่ในรูปแบบเอกสารหรือสิ่งที่เขียนขึ้นโดยใช้ตัวอักษรเท่านั้น แต่ยังหมายถึงข้อมูลที่อยู่ในรูปของหนังสือ (Text) และเอกสาร (Document) ต่าง ๆ ในลักษณะเอกสารสาธารณะ (Public Document) ที่เขียนและตีพิมพ์เผยแพร่โดยหน่วยงานสาธารณะ ทั้งภาครัฐและเอกชน

3. ศึกษาสถานการณ์สังคมไร้เงินสด มีกระบวนการในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาการณ์โลก โดยทำการศึกษาจากการรวบรวมเอกสาร ตำรา งานวิจัย วารสาร บทความ ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อวีดิทัศน์ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมไร้เงินสด

2) ศึกษาการณ์ประเทศไทย โดยทำการศึกษาจากการรวบรวมเอกสาร ตำรา งานวิจัย ข้อสั่งการ คู่มือและระเบียบวิธีปฏิบัติ ข้อกฎหมาย นโยบาย มาตรการต่าง ๆ วารสาร บทความ ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อวีดิทัศน์ สื่อเอกสารประชาสัมพันธ์ Infographic ที่เกี่ยวข้องกับสังคมไร้เงินสด

3) ศึกษาเรียนรู้ข้อมูลเชิงลึกผ่านประสบการณ์ตรง จากการทำงานในตำแหน่ง นักวิชาการคลัง ทำหน้าที่ เลขานุการคณะผู้บริหารการคลัง ประจำจังหวัด (คบจ.) เป็นบุคลากรหลักในการนำนโยบายและมาตรการไปปฏิบัติในพื้นที่ รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ ประสานผู้เกี่ยวข้อง สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน แก้ปัญหา รับเรื่องร้องเรียน จัดประชุม ประเมินผลการปฏิบัติงานและรายงานผลเข้าสู่ส่วนกลาง

4) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสาร ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์การทำงานผ่านมุมมอง Transformative Change ของ Three Frames for Innovation Policy (Schot and Steinmueller, 2018) เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์สังคมไร้เงินสดของโลกและของประเทศไทย

3.1 การศึกษานโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด มีกระบวนการในการศึกษา ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาจากการรวบรวมเอกสาร ข้อเสนอแนะ คู่มือและระเบียบวิธีปฏิบัติข้อกฎหมาย นโยบาย มาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมไร้เงินสด

ขั้นตอนที่ 2 จัดระเบียบข้อมูลโดยยึดโยงจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ และลักษณะงานที่ประกอบไปด้วย 3 นโยบาย 1 มาตรการ ได้แก่ ภาครัฐได้ดำเนินนโยบายทางการคลังในการลดการใช้เงินสด นโยบายทางการเงินในการลดการใช้เงินสด นโยบายด้านการพัฒนาเทคโนโลยีที่เอื้อการไปสังคมไทยสู่สังคมไร้เงินสด และมาตรการทางการคลังในการลดการใช้เงินสด

ขั้นตอนที่ 3 สร้าง Time Line ของนโยบายและมาตรการดังกล่าว เพื่อให้เห็นแนวโน้มการขับเคลื่อนนโยบายของภาครัฐ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์การเป็นนวัตกรรมเชิงสังคมของนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด ผ่านกระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Murray, Caulier-Grice and Mulgan, 2010)

3.2 การศึกษาการขับเคลื่อนเชิงนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด มีกระบวนการในการศึกษาดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษารายละเอียดของแต่ละนโยบาย/มาตรการ เพื่อคัดแยกจัดหมวดหมู่

ขั้นตอนที่ 2 ทำการลดทอนข้อมูล(Data Reduction) ดำเนินการเรียบเรียงเฉพาะข้อมูลที่สำคัญ เพื่อให้เห็นลักษณะของการขับเคลื่อน

ขั้นตอนที่ 3 จัดกลุ่มและให้คำจำกัดความลักษณะของการขับเคลื่อนเชิงนโยบายของสังคมไร้เงินสด ซึ่งจำแนกได้ 8 กลุ่ม ได้แก่ คือ 1) E-Payment ภายในหน่วยงานภาครัฐ 2) E-Payment สำหรับหน่วยงานรัฐและประชาชน 3) การส่งเสริมและผลักดัน E-Payment 4) การพัฒนากลไก E-Payment 5) กำหนดแนวทางปฏิบัติ มาตรฐาน และข้อกฎหมาย ด้าน E-Payment 6) การกำหนดแผนกลยุทธ์การชำระเงินระดับนโยบาย 7) การสร้างประสบการณ์การใช้ E-Payment ในภาคประชาชน และ 8) การวางรากฐานเทคโนโลยีภาครัฐ

ขั้นตอนที่ 4 โดยทำการวิเคราะห์ผ่านข้อมูล Three Frames for Innovation Policy (Schot and Steinmueller, 2018) เพื่ออธิบายคุณลักษณะของนวัตกรรมการนำนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสดสู่การปฏิบัติ

3.3 วิเคราะห์การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด มีกระบวนการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษารายละเอียดของแต่ละนโยบาย/มาตรการ ร่วมกับกระบวนการทำงานในพื้นที่จริง

ขั้นตอนที่ 2 สรุปผลพรรณนาข้อมูล เพื่อบรรยายให้เป็นสภาพตามความเป็นจริงตามประสบการณ์ และเขียนรายงานสรุปในลักษณะของการพรรณนาความในลักษณะขององค์รวม

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์การขับเคลื่อนเชิงนโยบายผ่านแนวคิดกรอบการทำงานเพื่อนวัตกรรมภาครัฐโดยมีกรอบการปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ Rules and Process, People, Ways of Working และ

Knowledge ทำให้ค้นพบกลไกขับเคลื่อนนโยบาย 3 ประการ คือ คน (People) กลยุทธ์ (Strategy) และการสื่อสาร (Communication)

ขั้นตอนที่ 4 การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายและการปฏิบัติโดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน

3.4 สังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนเชิงนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด ในระดับปฏิบัติการผ่านแนวคิด 6 ขั้นตอนของนวัตกรรมทางสังคม (Murray, Caulier-Grice and Mulgan, 2010)

3.5 จากการสังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนเชิงนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด ร่วมกับการสัมภาษณ์ที่มุ่งเฉพาะกิจเกี่ยวกับการดำเนินการที่ทำให้สัมฤทธิ์ผล ทำให้ค้นพบนวัตกรรมกระบวนการขับเคลื่อนเชิงนโยบายในระดับปฏิบัติการ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายอื่น ๆ ต่อไปได้

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์สังคมไร้เงินสดของสังคมไทยและสังคมโลก

พบว่า ปัจจุบันสังคมไทยอยู่ในกระบวนการเริ่มใช้เงินสดลดลง โดยมีการส่งเสริมและสนับสนุนมาตลอดระยะเวลา 20 ปี ไทยมีกฎหมายธุรกรรมทางการเงินอิเล็กทรอนิกส์เป็นประเทศแรกในอาเซียน ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ภาครัฐได้ออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพิ่มกำลังซื้อและการขยายผลกระทบจากสถานการณ์โควิด -19 โดยให้เม็ดเงินช่วยเหลือที่แตกต่างตามแต่ละวัตถุประสงค์และคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมมาตรการ ส่งผลให้สังคมไทยมีการใช้จ่ายใช้สอยในระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้น

ด้านของสังคมโลก มีแนวโน้มชัดเจนที่ประเทศต่าง ๆ จะพัฒนาระบบการเงินไปสู่สังคมไร้เงินสดเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในประเทศที่สำคัญ คือ สิงคโปร์ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส สวีเดน แคนาดา เบลเยียม และอังกฤษ ที่มีสัดส่วนการไม่ใช้เงินสดสูงกว่าระดับร้อยละ 50 นอกจากนั้นยังพบว่า กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาใช้เทคโนโลยีการชำระเงินผ่าน Mobile Banking

2. นโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด

การรวบรวมจากเอกสารราชการ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ข่าวสารบทความของหน่วยงานสังกัดทรงวงการคลัง ระหว่างปี พ.ศ.2544 -2564 พบว่า แนวโน้มนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด ประกอบไปด้วย 3 นโยบาย 1 มาตรการสำคัญ ได้แก่ นโยบายทางการคลังในการลดการใช้เงินสด นโยบายทางการเงินในการลดการใช้เงินสด นโยบายด้านการพัฒนาเทคโนโลยีที่เอื้อการไปสังคมไทยสู่สังคมไร้เงินสด และมาตรการทางการคลังในการลดการใช้เงินสด ซึ่งนโยบายของภาครัฐ นับเป็นกลไกสำคัญที่ผลักดันให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมไร้เงินสด โดยแม้ในระยะแรกของการเริ่มต้น ที่นโยบายของรัฐด้านการคลัง ที่เกี่ยวข้องกับการลดการใช้เงินสดและมีผลกระทบต่อหน่วยงานภาครัฐเป็นส่วนใหญ่

3. การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของสังคมไร้เงินสดผ่านกระทรวงการคลัง

การจะไปสู่สังคมไร้เงินสดให้ได้นั้น จะต้องมีการวางรากฐานทางการเงินของประเทศที่ขับเคลื่อนโดยภาครัฐ และมีมาตรการที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนลดการใช้เงินสด มีรูปแบบการขับเคลื่อน 8 ลักษณะคือ

1) การใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์ภายในหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การกำหนดนโยบายด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) อาทิ ปฏิรูประบบราชการ โดยใช้กลไกรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และกลยุทธ์ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางมุ่งเน้นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น

2) การใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์สำหรับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนโดยภาครัฐลดการใช้เงินสดที่เกิดจากการจัดเก็บรายได้แผ่นดินและค่าธรรมเนียมโดยเพิ่มทางเลือกในการใช้จ่ายเงินสดมาเป็นเช็ค ดราฟ บัตรภาษีสำหรับอากรสินค้าส่งออก การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-GP) ภาครัฐชำระเงินด้วยระบบอินเทอร์เน็ตเข้าบัญชีธนาคารผู้ประกอบการ และผู้ประกอบการสามารถชำระเงินให้ภาครัฐด้วยระบบ Internet Banking ตลอดจนการใช้หนังสือค้ำประกัน สอดคล้องกับ ทฤษฎีนโยบายสาธารณะประโยชน์ทั้งฝ่ายข้าราชการได้ยกระดับบริการชำระเงินผ่าน E-Payment ในภาครัฐ ฝ่ายประชาชนได้รับบริการที่ทันสมัยจากภาครัฐ ทัดเทียมความก้าวหน้าในภาคเอกชน

3) การส่งเสริมและผลักดัน E-Payment ได้แก่ นโยบายประเทศไทยสู่สังคมไร้เงินสด โดยภาครัฐมีเป้าหมายที่จะเป็นสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) และเงินดิจิทัลส่งเสริมการลดเงินสดด้วยการปรับลดช่องทางบริการจ่ายแลกธนบัตรทั่วประเทศ ผลักดันให้เกิดระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ (National E-Payment) กำกับให้หน่วยงานราชการใช้การผูกบัญชีพร้อมเพย์ ในการรับโอนของในระบบราชการ

4) การพัฒนาเทคโนโลยี E-Payment โดยธนาคารแห่งประเทศไทยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เอื้อให้การโอนเงิน ทำได้ถูก ง่าย สะดวก และปลอดภัย ได้มาตรฐานสอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ยกระดับความปลอดภัยการชำระผ่านโทรศัพท์มือถือ และนำพรบ.ระบบการชำระเงิน

5) กำหนดแนวทางปฏิบัติ มาตรฐาน และข้อกำหนด ด้าน E-Payment โดยกำหนดแนวทางการใช้บัตรเงินอิเล็กทรอนิกส์ มาตรฐานชิปการ์ดกลางสำหรับบัตรติด เพื่อเป็นมาตรฐานสากลและความปลอดภัย ออกพระราชกฤษฎีกาควบคุมดูแลธุรกิจบริการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ควบคุมให้ระบบ E-Payment มีมาตรฐานเดียวกัน

6) การกำหนดแผนกลยุทธ์การชำระเงินระดับนโยบาย ได้แก่ การกำหนดแผนกลยุทธ์การชำระเงินเพื่อพัฒนามาตรการโอนเงิน ผลักดันให้ระบบการชำระเงินของประเทศไทยมีประสิทธิภาพ มั่นคง ปลอดภัย ส่งเสริมให้ระบบชำระเงินมีประสิทธิภาพ และมาตรการลดการใช้เงิน

7) การสร้างประสบการณ์การใช้ E-Payment ในภาคประชาชน โดยกระตุ้นการใช้จ่ายผ่านบัตรเดบิต บัตรประชาชน และ Mobile Application โดยมีมาตรการต่าง ๆ มาขับเคลื่อนการลดใช้เงินสด

8) การวางรากฐานเทคโนโลยีภาครัฐเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นระบบ จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติเข้ามาดำเนินการวางรากฐานเทคโนโลยีให้กับประเทศ

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยกระตุ้นจากภายนอก อาทิ สถานการณ์โควิด-19 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการลดใช้เงินสด ทั้งจากมาตรการเว้นระยะ นำไปสู่การป้องกันลดการสัมผัสเงินสดของร้านค้า มาตรการ Lockdown ทำให้มีการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ที่ต้องชำระเงินในระบบ E-Payment มากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

1.สภาพการณ์ของสังคมไทย สังคมโลก เกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด

พบว่า สภาพการณ์ของสังคมไทย รัฐมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสังคมไร้เงินสดมาตลอดระยะเวลา 20 ปี และมีกฎหมายธุรกรรมทางการเงินอิเล็กทรอนิกส์ มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจหลังปี 2560 รัฐใช้กลไกระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเม็ดเงินสู่ภาคประชาชนทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมมาตรการได้มีโอกาสเรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ในการใช้จ่ายด้วยระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมพฤติกรรมลดการใช้เงินสด เป็นมาตรการที่ครอบคลุมประชาชนทุกระดับ คิดเป็นร้อยละ 70 ของประชาชนทั่วประเทศที่ได้มีประสบการณ์เข้าร่วมอยู่ในสังคมไร้เงินสด สอดคล้องกับ สภาพการณ์ของสังคมโลกที่มีแนวโน้มชัดเจนที่ประเทศต่าง ๆ จะพัฒนาระบบการเงินไปสู่สังคมไร้เงินสด เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในประเทศที่สำคัญ คือ สิงคโปร์ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส สวีเดน แคนาดา เบลเยียม และอังกฤษ ที่มีสัดส่วนการไม่ใช้เงินสดสูงกว่าระดับร้อยละ 50 อาจเป็นเพราะว่า การใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์ สามารถทำธุรกรรมได้สะดวกและรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมภายในประเทศหรือระหว่างประเทศ ต้นทุนในการทำธุรกรรมต่ำ มีความปลอดภัยและเป็นส่วนตัวกว่าการใช้เงินสด มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ สภาพคล่องสูงซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ 24 ชั่วโมง อีกทั้งการใช้เงินสดจะต้องมีเงินทุนสำรองเงินตราในการพิมพ์ธนบัตรจึงมีต้นทุนสูงกว่าการใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์

ด้านของสังคมโลก มีแนวโน้มชัดเจนที่ประเทศต่าง ๆ จะพัฒนาระบบการเงินไปสู่สังคมไร้เงินสด เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในประเทศที่สำคัญ คือ สิงคโปร์ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส สวีเดน แคนาดา เบลเยียม และอังกฤษ ที่มีสัดส่วนการไม่ใช้เงินสดสูงกว่าระดับร้อยละ 50 นอกจากนั้นยังพบว่า กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาใช้เทคโนโลยีที่การชำระเงินผ่าน Mobile Banking นับเป็นการเข้าสู่สังคมไร้เงินสดอย่างก้าวกระโดดและแพร่หลาย ขณะที่กลุ่มประเทศพัฒนาน้อยก็มีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วแม้จะยังมีปัญหาอุปสรรคด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบป้องกันที่รัดกุมก็ตาม จากการสำรวจพบว่า ประชากรทั่วโลก ร้อยละ 66 มีความสนใจที่จะใช้การชำระเงินผ่านโทรศัพท์มือถือ โดยเฉพาะแรงงานต่างชาติในประเทศไทย ที่ส่วนใหญ่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศเมียนมา ลาว กัมพูชาที่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 60 ของจำนวนแรงงานต่างชาติ ทั้งหมดที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในไทย มักเลือกใช้บริการส่งเงินกลับบ้านจากผู้ให้บริการนอกระบบ (Informal Channel) เนื่องจากการให้บริการของสถาบันการเงินหรือผู้ให้บริการชำระเงิน (Formal Channel) ยังมีการตั้งเงื่อนไข ที่ทำให้ไม่สะดวกคล่องตัว และมีค่าธรรมเนียมสูงที่สูงกว่า

2. นโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสด

พบว่า ระยะแรก เริ่มใช้นโยบายทางการคลังในการลดการใช้เงินสดตั้งแต่ปี 2520 และในปี 2527 มีการพัฒนาเทคโนโลยี จึงเป็นเรื่องของการวางกรอบนโยบาย การจัดตั้งกรรมการและองค์กร การจัดทำกฎหมายระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนภาคการเงินการคลังไปสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน เครือข่ายและระบบงานทางด้านการเงินการคลังของรัฐ ระยะที่สอง เริ่มตั้งแต่ปี 2545 ใช้นโยบายทางการเงินในการลดการใช้เงินสด ด้วยการพัฒนามาตรฐานการใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลักและในระยะที่ 3 หลังปี 2560 ใช้มาตรการทางการคลังในการลดการใช้เงินสดในภาคประชาชนกระจายเป็นวงกว้าง สอดคล้องกับวิวัฒนาการของการจัดทำกรอบ (Framing) ที่บอกว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคมตลอดเวลา เมื่อนโยบายสาธารณะไม่รองรับการเปลี่ยนแปลงนั้น จะกดดันให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น แบ่งได้เป็น 3 กรอบ ได้แก่ กรอบแรกมุ่งสนใจนวัตกรรมเพื่อความเจริญรุ่งเรืองเพื่อก่อให้เกิดการเจริญเติบโตเศรษฐกิจสมัยใหม่ กรอบที่สอง ระบบนวัตกรรมแห่งชาติ เน้นการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดเศรษฐกิจสมัยใหม่ กรอบสาม เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงสภาพ (Transformative Change) ที่ทำให้เห็นเป้าหมายชัดเจนและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน อาจเป็นเพราะว่ารัฐจำเป็นต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับ มีกฎหมาย กฎ ระเบียบรองรับทั้งการปฏิบัติและความปลอดภัยในการใช้จ่ายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ มี Application Software รองรับการใช้จ่ายที่สะดวก ปลอดภัย เป็นไปตามกฎหมายหรือข้อกำหนดที่รัฐวางไว้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนต้องใช้เวลาในการวางรากฐานและดำเนินการตามลำดับขั้น เพื่อให้มีสมรรถนะที่จะขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายตามแผน National E-payment ที่มุ่งจะเป็นสังคมไร้เงินสด

3. การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของสังคมไร้เงินสดผ่านกระทรวงการคลัง

พบว่า มี 8 ลักษณะได้แก่ 1) การใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์ภายในหน่วยงานภาครัฐ 2) การใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์สำหรับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน 3) การส่งเสริมและผลักดัน E-Payment 4) การพัฒนากลไก E-Payment¹⁵ กำหนดแนวทางปฏิบัติ มาตรฐาน และข้อกฎหมาย ด้าน E-Payment 6) การกำหนดแผนกลยุทธ์การชำระเงินระดับนโยบาย 7) การสร้างประสบการณ์การใช้ E-Payment ในภาคประชาชน และ 8) การวางรากฐานเทคโนโลยีภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับ ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคสังคม และเอกชน และการขับเคลื่อนเชิงนโยบายของสังคมไร้เงินสดผ่านกระทรวงการคลังด้วยกลไก 3 ประการ คือ บุคลากร กลยุทธ์ และการสื่อสาร สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ใหม่ของภาครัฐ (Public Sector) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเจษฎา ศรีเพชรและมนตรี โสคติยานุรักษ์ ซึ่งพบว่า ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการชำระเงินผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Septeck, & Socatiyanurak, 2021). ที่บอกว่า หน่วยงานรัฐมีบทบาทในการจัดให้มีบริการโดยตรงไปยังผู้ใช้บริการ และอาศัยกรอบการทำงานด้านการกำกับดูแล การให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ด้วยการสร้างสรรค์มูลค่า (Value-Creating) ให้กับบุคคลและสังคม อาจเป็นเพราะว่า การขับเคลื่อนไปสู่สังคมไร้เงินสด ไม่สามารถดำเนินการเพียงภาคใดภาคหนึ่งเท่านั้น แต่จำเป็นต้องดำเนินไปตามลำดับวิวัฒนาการ ซึ่งเห็นชัดเจนในช่วงก่อนปี 2560 จะเป็นการดำเนินการที่เน้นการวางโครงสร้างพื้นฐาน กฎระเบียบ และการดำเนินการในภาครัฐ ภาคสังคม และภาคเอกชนเป็นหลัก ซึ่งจะยังไม่ค่อยเห็นการ

เติบโตของสังคมไร้เงินสดเท่าใดนัก จนกระทั่งหลังปี 2560 ด้วยสถานการณ์บ้านเมืองประกอบกับความพร้อมในการใช้เงินดิจิทัลทรอนิกส์ ทำให้มีมาตรการต่าง ๆ จากภาครัฐมากระตุ้นการใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์แทนเงินสดเพื่อความสะดวก คล่องตัวในการดำเนินการช่วยเหลือประชาชน ซึ่งมาตรการดังกล่าวขับเคลื่อนสังคมไร้เงินสดในภาคประชาชนมากกว่า 70% ของประชากรไทยทั้งหมด

สรุป

สังคมไร้เงินสด ในปัจจุบัน เริ่มกลายเป็นแนวโน้มที่สังคมไทยและสังคมโลกกำลังเน้นและสนับสนุนอย่างมาก เริ่มต้นจากการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เงินสดลดลงในสังคมไทย ภายใต้แนวคิดของการเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกสบายในการทำธุรกรรมทางการเงิน ภายในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ไทยได้เป็นประเทศแรกในอาเซียนที่มีกฎหมายเกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ภาครัฐไทยได้นำเสนอมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มกำลังซื้อและรับมือกับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 โดยมีการจัดสรรเงินช่วยเหลือที่แตกต่างตามวัตถุประสงค์และคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมมาตรการ ส่งผลให้สังคมไทยมีการใช้สอยระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้นในสังคมโลก เริ่มมีแนวโน้มที่ชัดเจนในการพัฒนาระบบการเงินสู่สังคมไร้เงินสดในหลายประเทศนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสดเป็นนโยบายที่มีตัวชี้วัดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการลดการใช้เงินสดในสังคมไทย ภาครัฐได้นำเสนอและนำร่องแนวโน้มนี้ผ่านเอกสารราชการ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ข่าวสารบทความของหน่วยงานสังกัดทรัพยากรคลัง ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2564 นโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับสังคมไร้เงินสดประกอบไปด้วย 3 นโยบายหลัก ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญ ได้แก่ นโยบายทางการคลังในการลดการใช้เงินสด นโยบายทางการเงินในการลดการใช้เงินสด และนโยบายด้านการพัฒนาเทคโนโลยีที่เอื้อการไปสังคมไทยสู่สังคมไร้เงินสด และการขับเคลื่อนเชิงนโยบายของสังคมไร้เงินสดผ่านกระทรวงการคลังโดยมีเป้าหมายในการจะไปสู่สังคมไร้เงินสดให้ได้นั้น จะต้องมีการวางรากฐานทางการเงินของประเทศที่ขับเคลื่อนโดยภาครัฐ และมีมาตรการที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนลดการใช้เงินสดต่อไป

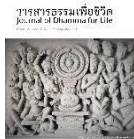
ข้อเสนอแนะ

1. ควรการศึกษามาตรการทางภาษีที่ส่งเสริมสังคมไร้เงินสด
2. ควรจัดศูนย์ประสานงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมเพื่อการใช้ E-Payment แบบ One Stop Service อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ควรจัดโครงการให้ความรู้ด้านการเข้าสู่สังคมไร้เงินสดและให้ความรู้ด้าน E-Payment ใน ระดับหมู่บ้านและชุมชน
4. ควรจัดให้มีโครงการส่งเสริมการใช้ E-Payment อย่างต่อเนื่อง
5. ควรประชาสัมพันธ์สโลแกน “สังคมไร้เงินสด ลดต้นทุนสร้างสังคมลดทุจริตคอร์รัปชัน”

6. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปประเด็นด้านการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศจากฐานข้อมูลการลงทะเบียนของภาคประชาชนในมาตรการต่าง ๆ ประเด็นนวัตกรรมสังคมไร้เงินสดในประเทศไทยภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงเชิงการแปรสภาพ (Transformative Change)

เอกสารอ้างอิง

- Eggers, B. and Singh, S. (2009). *The Public Innovator's Playbook*. Washington, DC: Harvard Kennedy School of Government.
- Murray, R., J. Caulier-Grice, and G. Mulgan. (2010). *The Open Book of Social Innovation*. The Young Foundation.
- OECD. (2018). *OECD Future of Education and Skills 2030: Conceptual learning framework*. Retrieved from <http://www.oecd.org/education/>
- Schot, J. & Steinmueller, W.E. (2018). Three frames for innovation policy: R&D, systems of innovation and transformative change. *Research Policy*.
- Septeck, J., & Socratianurak, M. . (2021). Cashless Society from Cash – Based to Cashless Economy in Thailand. *Journal of Buddhist Anthropology*, 6(7), 83–98. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/248589>

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.14

การพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และการรู้สิ่งแวดล้อม
ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

The Development of Creative Scientific Innovation Ability and Environment Literacy by Using Project Based Learning of Mathayomsuksa 6 Students

ปณิดา แสนเวียงจันทร์¹, นิวัฒน์ บุญสม^{2*}

Panida Saenviangchan¹, Niwat Boonsom^{2*}

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. ปณิดา แสนเวียงจันทร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

Panida Saenviangchan

Department of Curriculum and Instruction
Graduate School, Silpakorn University,
Thailand

Email: pamidakapimai@gmail.com

Corresponding Author*:

2. ผศ.ดร.นิวัฒน์ บุญสม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

Assist.Prof.Dr.Niwat Boonsom

Department of Curriculum and Instruction
Graduate School, Silpakorn University,
Thailand

Email: niwatb@yahoo.com

คำสำคัญ:

การสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์; การรู้สิ่งแวดล้อม;
โครงงานเป็นฐาน

Keywords:

Creative Innovation Scientific;
Environment Literacy; Project-based
Learning

Article history:

Received: 16/06/2023

Revised: 25/06/2023

Accepted: 28/06/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Saenviangchan, P. & Boonsom, N. (2023).
The Development of Creative Scientific
Innovation Ability and Environment
Literacy by Using Project Based Learning
of Mathayomsuksa 6 Students. Journal of
Dhamma for Life, 29(2), 43-58.

ABSTRACT

The purpose of this research were to: 1) study creative scientific innovation ability after project based learning 2) study environment literacy after project based learning and 3) study the students' opinions towards project based learning. A research sample of 39 students came from Mathayomsuksa 6/1 class at Kongthongwitaya school on 2nd semester of academic year 2021. Research instruments included 1) learning management plan project based learning, 2) creative scientific innovation ability assessment form ,3) environment knowledge test 4) environment attitude assessment form 5) environment behavior assessment form and 6) a questionnaire on students' opinions towards project based learning. Data were analyzed by using statistics technique of arithmetic mean, standard deviation, dependent t-test and content analysis.

The research result found as follows, 1) the students under project based learning have good level creative scientific innovation ability. 2) The students under project based learning have level environment literacy as follows, in environment knowledge have higher than before study at the 0.05 significant level; environment attitude has good level, environment behavior has very good level, and the students' opinions towards project based learning were at good level.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน 2) ศึกษาการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 39 คนที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนคงทองวิทยา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน 2) แบบประเมินความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ 3) แบบทดสอบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 4) แบบประเมินเจตคติด้านสิ่งแวดล้อม 5) แบบประเมินพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และ 6) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติทดสอบค่าที แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า 1) ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน อยู่ในระดับดี 2) การรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน พิจารณารายด้าน ดังนี้ 0 ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เจตคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก พฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน อยู่ในระดับดีมาก ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

บทนำ

ปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาและเป็นจุดอ่อนของการรักษาฐานการผลิตและให้บริการ รวมทั้งการดำรงชีพที่ยั่งยืน ฐานทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ และมีความเสี่ยงในการขาดแคลนในอนาคต เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นจากการเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เป็นธรรม รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและห่วงโซ่การผลิตภายในประเทศ และข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งทวีความเข้มข้น ทำให้ประเทศไทยต้องเตรียมพร้อมรับภาระในการลดการปล่อย

ก๊าซเรือนกระจกภายใต้กระแสการแข่งขันทางการค้า ขณะที่ภาวะการพัฒนายั่งยืนของโลกหลัง ค.ศ. 2015 ซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนายั่งยืนของโลกในอีก 15 ปี ข้างหน้า (ค.ศ. 2016-2030)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติกล่าวว่า ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยขยายตัวช้า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังมีรายได้น้อย และประเทศไทยยังติดกับดักรายได้ปานกลางมาอย่างยาวนาน และการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ Thailand 4.0 ต้องก้าวข้ามปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใน 20 ปี จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรมากกว่า 3 เท่าตัว และลดการใช้ทรัพยากรเหลือสองในสามจากปัจจุบัน การเติบโตทางเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับการกระจายโอกาส รายได้ และความเจริญ ไปสู่ประชาชนของประเทศอย่างทั่วถึง โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ซึ่งต้องอาศัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (วทน.) เข้าไปยกระดับผลิตภาพของผู้ผลิตส่วนใหญ่ที่อยู่พื้นฐานของปริมิต ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนและนวัตกรรมการจัดการที่จะนำไปสู่การลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตเพิ่มโอกาสในการเป็นผู้ส่งออกเทคโนโลยีรัฐบาลจึงจำเป็นต้องเร่งขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยไปสู่รูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า BCG Economy Model ซึ่งจะช่วยต่อยอดจุดแข็งของประเทศให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2560)

การรู้สิ่งแวดล้อมตามกระบวนการทศวรรษทางนิเวศวิทยามีนิยามว่าเป็นความรู้และทักษะในการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อมซึ่งการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการรู้สิ่งแวดล้อมของ Simmons (1995) พบว่า การรู้สิ่งแวดล้อมมีองค์ประกอบ 7 ด้าน คือ ความรู้ทางนิเวศวิทยา ความรู้ทางสังคมการเมือง ความรู้ในประเด็นสิ่งแวดล้อม เจตคติ ปัจจัยส่งเสริมพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทักษะทางปัญญา และพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดของ Simmons ถือเป็นรากฐานของโครงการยกระดับสิ่งแวดล้อมศึกษาและการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้วัดการรู้สิ่งแวดล้อมในหลายประเทศ (Volk และ McBeth, 1998, พิรุณ ศิริศักดิ์, 2554)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนคงทองวิทยา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ศึกษาความต้องการและความสามารถของผู้เรียน และปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และการรู้สิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสร้างสรรค์นวัตกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

2. เพื่อศึกษาการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน โดย
 - 2.1 เปรียบเทียบความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน
 - 2.2 ศึกษาเจตคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน
 - 2.3 ศึกษาพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน
 3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนคงทองวิทยา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 76 คน ซึ่งจัดนักเรียนแบบคละความสามารถ
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้อง 1 โรงเรียนคงทองวิทยา อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1 ห้องเรียน รวมจำนวน 39 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน จำนวน 1 แผน รวม 12 ชั่วโมง มีรายละเอียดดังนี้
 - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. แบบประเมินความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยการประเมิน 3 ด้าน คือ ด้านกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ด้านคุณค่า และด้านความเป็นนวัตกรรม โดยเป็นเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก (Rubric score) 3 ระดับ
3. แบบประเมินการรู้สิ่งแวดล้อม
 - 3.1 แบบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคือ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน
 - 3.2 แบบประเมินเจตคติด้านสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเป็นเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
 - 3.3 แบบประเมินพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เป็นเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก 3 ระดับ
4. แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ไปถึงผู้อำนวยการโรงเรียนคงทองวิทยาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือ
2. ทำการทดสอบก่อนเรียน โดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นแบบสอบปรนัย 4 ตัวเลือก แล้วนำมาตรวจให้คะแนนพร้อมทั้งบันทึกผลคะแนนเก็บไว้เปรียบเทียบกับคะแนนหลังเรียน
3. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 แผน ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 12 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. เปรียบเทียบผลการทดสอบวัดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติทดสอบที ที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent)
3. วิเคราะห์เจตคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
4. วิเคราะห์พฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
5. วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

ตารางที่ 1 โครงงานและนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

กลุ่มที่	โครงการ	นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์
1	- โครงการ เตอบจากพลังงานแสงอาทิตย์ - วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ การลดการปล่อยแก๊ส CO₂ ที่ทำให้เกิดปัญหาโลกร้อน	 เตอบจากพลังงานแสงอาทิตย์
2	- โครงการ สปริงฉุกเฉินดับไฟ - วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ป้องกันการเผาฟางข้าวในทุ่งนา เพื่อแก้ปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาป่า หรือเกิดไฟป่า	 สปริงฉุกเฉินดับไฟ
3	- โครงการ Moss Traps Dust ลดฝุ่นด้วยมอส - วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ การลดฝุ่นละอองซึ่งก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ	 Moss Traps Dust ลดฝุ่นด้วยมอส
4	- โครงการ CAI Model กู้วิกฤติโลกร้อน - วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ลดการสะสมของแก๊สเรือนกระจก (Greenhouse Gas) ซึ่งเป็นสาเหตุของภาวะโลกร้อน	 CAI Model กู้วิกฤติโลกร้อน
5	- โครงการ Basket หลากสี ลดปัญหาขยะ - วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ลดปริมาณขยะจากฝาขวดด้วยการรีไซเคิล (Recycle)	 โครงการ Basket หลากสี ลดปัญหาขยะ
6	- โครงการ ถังดักไขมันลดน้ำเสีย - วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ลดการปนเปื้อนของไขมันจากเศษอาหาร เพื่อป้องกันน้ำเน่าเสีย	 ถังดักไขมันลดน้ำเสีย

ผลการศึกษาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้จัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จากแบบประเมินความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ด้านคุณค่า และด้านความเป็นนวัตกรรม โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้จัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม	n	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์
1. ด้านกระบวนการพัฒนานวัตกรรม				
1.1 กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา	39	2.87	0.34	ดี
1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับปัญหา	39	2.74	0.44	ดี
1.3 การออกแบบนวัตกรรม	39	2.46	0.51	ดี
1.4 การประเมินและสรุปผล	39	3.00	0.00	ดี
1.5 การนำเสนอ/เผยแพร่ นวัตกรรม	39	2.46	0.51	ดี
รวมด้านกระบวนการพัฒนา นวัตกรรม	39	2.71	0.46	ดี
2. ด้านคุณค่า				
2.1 การแก้ปัญหาได้ตรงตามวัตถุประสงค์	39	2.26	0.44	ดี
2.2 ความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรเพื่อแก้ปัญหา	39	2.38	0.49	ดี
2.3 ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้	39	2.13	0.66	ปานกลาง
2.4 การเรียนรู้ร่วมกัน	39	2.85	0.37	ดี
รวมด้านคุณค่า	39	2.40	0.57	ดี
3. ด้านความเป็นนวัตกรรม				

ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม	n	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์
3.1 เป็นสิ่งใหม่ วิธีการใหม่ หรือแนวทางใหม่	39	1.74	0.44	ปานกลาง
รวมด้านความเป็นนวัตกรรม	39	1.74	0.44	ปานกลาง
รวมทุกด้าน	39	2.49	0.58	ดี

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.49$, S.D. = 0.58) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกระบวนการพัฒนานวัตกรรมนักเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = 2.71$, S.D. = 0.46) ลำดับที่สอง คือ ด้านคุณค่า ($\bar{X} = 2.40$, S.D. = 0.57) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านความเป็นนวัตกรรม ($\bar{X} = 1.74$, S.D. = 0.44)

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบการรู้สิ่งแวดล้อมด้านความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

การรู้สิ่งแวดล้อมด้านความรู้	n	คะแนนเต็ม	($\bar{X}$)	(S.D.)	t	p
ก่อนเรียน	39	30	14.87	2.69	21.46	.00
หลังเรียน	39	30	24.36	2.92		

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 24.36$, S.D. = 2.92) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X} = 14.87$, S.D. = 2.69) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาเจตคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ผลการศึกษาเจตคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้จัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ได้จากแบบวัดและประเมินการรู้สิ่งแวดล้อม โดยใช้ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาเจตคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้จัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

เจตคติด้านสิ่งแวดล้อม	n	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับความคิดเห็น
ด้านความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม				
1.1 ฉันไม่เห็นด้วยว่าการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อสร้างรีสอร์ทจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว	39	4.59	0.64	เห็นด้วยมากที่สุด
1.2 ฉันไม่เห็นด้วยว่าการบริโภคสัตว์ป่าบางชนิด เช่น ตัณนัม เป็นยาอายุวัฒนะ	39	4.87	0.41	เห็นด้วยมากที่สุด
1.3 ฉันเห็นว่าการศึกษาวิธีเพาะเลี้ยงหรือขยายพันธุ์พืชและสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์เป็นสิ่งจำเป็น	39	4.72	0.46	เห็นด้วยมากที่สุด
รวมด้านความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม	39	4.73	0.52	เห็นด้วยมากที่สุด
ด้านการนำกลับมาใช้ซ้ำ				
2.1 ฉันมักจะใช้กระดาษให้หมดทั้งสองหน้าอยู่เสมอ	39	4.18	0.85	เห็นด้วยมาก
2.2 ฉันใช้แก้วน้ำส่วนตัวสำหรับใส่เครื่องดื่มที่ฉันซื้อเป็นประจำ	39	3.90	1.14	เห็นด้วยมาก
ฉันเห็นว่าการพกถุงผ้าเป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยาก	39	4.28	0.76	เห็นด้วยมาก
รวมด้านการนำกลับมาใช้ซ้ำ	39	4.12	0.94	เห็นด้วยมาก

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาเจตคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้จัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จากตารางที่ 14 พบว่า นักเรียนมีเจตคติด้านสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมนักเรียนมีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.73, S.D. = 0.52) ลำดับที่สอง คือ ด้านการแปรสภาพขยะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.85) ลำดับที่สาม คือ ด้านการนำกลับมาใช้ซ้ำอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.94) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.99, S.D. = 0.88)

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้
 โครงงานเป็นฐาน

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้จัดการเรียนรู้
 แบบโครงงานเป็นฐาน

พฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม	n	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับพฤติกรรม
1. การเลือกหัวข้อโครงงาน	39	3.00	0.00	ดีมาก
2. วัตถุประสงค์ในการจัดทำ โครงงาน	39	3.00	0.00	ดีมาก
3. การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และคุ้มค่าในการจัดทำโครงงาน	39	2.87	0.34	ดีมาก
4. การเลือกวัสดุจากธรรมชาติที่ สามารถย่อยสลายได้ง่ายมาใช้ในการ จัดทำโครงงาน	39	2.15	0.37	ดี
5. การนำวัสดุเหลือใช้มาดัดแปลง ในการจัดทำโครงงาน	39	2.54	0.51	ดีมาก
6. การนำวัสดุที่ใช้แล้วมาใช้ซ้ำใน การจัดทำโครงงาน	39	2.69	0.47	ดีมาก
7. การรักษาความสะอาดของพื้นที่ ที่จัดทำโครงงาน	39	2.69	0.73	ดีมาก
รวมทุกด้าน	39	2.71	0.50	ดีมาก

จากตารางที่ 5 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 2.71, S.D. = 0.50) เรียงลำดับได้ดังนี้ การเลือกหัวข้อโครงงาน ($\bar{X}$ = 3.00, S.D. = 0.00) วัตถุประสงค์ในการจัดทำโครงงาน ($\bar{X}$ = 3.00, S.D. = 0.00) การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่าในการจัดทำโครงงาน ($\bar{X}$ = 2.87, S.D. = 0.34) การเลือกวัสดุจากธรรมชาติที่สามารถย่อยสลายได้ง่ายมาใช้ในการจัดทำโครงงาน ($\bar{X}$ = 2.15, S.D. = 0.37) การนำวัสดุเหลือใช้มาดัดแปลงในการจัดทำโครงงาน ($\bar{X}$ = 2.54, S.D. = 0.51) การนำวัสดุที่ใช้แล้วมาใช้ซ้ำในการจัดทำโครงงาน ($\bar{X}$ = 2.69, S.D. = 0.47) และการรักษาความสะอาดของพื้นที่ที่จัดทำโครงงาน ($\bar{X}$ = 2.69, S.D. = 0.73) ตามลำดับ

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้จัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบรรยากาศ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้จัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐาน

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับความคิดเห็น
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้			
1. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมอย่างอิสระ	4.05	0.83	มาก
2. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน	4.05	0.79	มาก
3. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกคน	4.03	0.74	มาก
รวมด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.04	0.78	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้			
4. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง	4.13	0.77	มาก
5. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดที่หลากหลาย เช่น คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์	4.54	0.60	มากที่สุด

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับความคิดเห็น
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้			
6. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย	4.36	0.58	มาก
7. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	4.38	0.71	มาก
รวมด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.40	0.67	มาก

ตารางที่ 6 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้จัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐาน

รายการประเมิน	($\bar{x}$)	(S.D.)	ระดับความคิดเห็น
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ			
8. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน	4.23	0.71	มาก
9. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยพัฒนาทักษะการรู้สึ้งแวดล้อมของนักเรียน	4.13	0.76	มาก
10. กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนทำโครงงานได้ดียิ่งขึ้น	4.26	0.75	มาก
รวมด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.17	0.78	มาก
รวมทุกด้าน	4.22	0.75	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = 0.75) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5 เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้านพบว่า ลำดับที่หนึ่ง คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.67) ลำดับที่สอง คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.78) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.78)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างความสนใจ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนสร้างความสนใจ โดยนำเสนอประเด็นปัญหาหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้และสนใจที่จะเรียนรู้ 2) กำหนดหัวข้อ เป็นขั้นตอนที่ให้อิสระต่อผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากประเด็นปัญหาที่นักเรียนสนใจ มีการสืบเสาะหาสาเหตุและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา พร้อมทั้งหาแนวทางการแก้ไขปัญหา แล้วนำมากำหนดเป็นหัวข้อโครงงาน 3) วางแผนและลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนจะต้องใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อออกแบบและสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ซึ่งในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้ฝึกการวางแผนการทำงาน การออกแบบ และสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และสามารถนำไปใช้ได้จริง 4) นำเสนอ ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะต้องนำเสนอผลงานนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ที่สร้างขึ้นผ่านทางช่องทางต่าง ๆ 5) ประเมินผล ในขั้นตอนนี้ นักเรียนและครูจะประเมินผลร่วมกัน โดยร่วมกันวิเคราะห์ข้อดี-ข้อด้อย และพิจารณาผลคะแนน จากขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จริยา พิชัยคำ (2559: 10) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานไว้ว่า การเรียนโดยวิธีการทำโครงงานจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และทักษะในการแสวงหาความรู้ในการทำโครงงาน

2. การรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ โครงงานเป็นฐาน พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 1) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) เจตคติด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก และ 3) พฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน อยู่ในระดับดีมากสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ เดชโยธิน, อติศักดิ์ สิงห์สีโว และไพฑูรย์ สุขศรีงาม (2559) ได้ศึกษา การพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การสอนแบบโครงการที่เน้นการคิดแก้ปัญหา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลอง จำนวน 50 คนที่เรียนโดยใช้การสอนแบบโครงการที่เน้นการคิดแก้ปัญหา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มควบคุม จำนวน 50 คน ที่สอนแบบปกติ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโครงการที่เน้นการคิดแก้ปัญหา มีดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.7133 นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการที่เน้นการคิดแก้ปัญหาและการสอนแบบปกติ มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยรวมและรายด้านหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน

3. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.75) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ลำดับที่หนึ่ง คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.67) ลำดับที่สอง คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.78) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.78)

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดที่หลากหลาย เช่น คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.60) ทั้งนี้เนื่องจาก กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และเกิดการคิดขั้นสูง ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ วิจารย์พานิช (2555: 30) ได้สรุปความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานไว้ว่า การเรียนการสอนแบบโครงงานนั้นจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ตรงกับความสนใจของผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ ผู้สอนมีบทบาทเพียงผู้ช่วย คอยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ลดบทบาทในการถ่ายทอดความรู้โดยการบรรยายลง เน้นการเน้นผู้เรียนปฏิบัติจริงและเน้นการคิดขั้นสูง ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือ กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.77)

ด้านประโยชน์ที่ได้รับ กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนทำโครงงานได้ดียิ่งขึ้น ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.75) ทั้งนี้เนื่องจาก กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานประกอบด้วย 5 ขั้นตอนซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนของการทำโครงงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จริยา พิชัยคำ (2559: 10) ได้สรุปประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ถือเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินงาน ส่วนในด้านประโยชน์ที่ได้รับที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาโดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยพัฒนาทักษะการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียน ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.76) ทั้งนี้เนื่องจากทักษะการรู้สิ่งแวดล้อมอาจเป็นเรื่องใหม่สำหรับนักเรียน

สรุป

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และการรู้สิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีแบบแผนการทดลองแบบหนึ่งกลุ่ม สอบก่อนและหลัง ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีภาพรวมในระดับ ดี ที่ค่าสถิติ ($\bar{X} = 2.49$, S.D. = 0.58) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 24.36$, S.D.

= 2.92) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 14.87, S.D. = 2.69) เจตคติด้านสิ่งแวดล้อมมีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.73, S.D. = 0.52) พฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 2.71, S.D. = 0.50) และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.75)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลจากการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีขั้นตอนสร้างความสนใจ และกำหนดหัวข้อที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่ปัญหาและแนวทางแก้ไข ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ครูจึงต้องทำหน้าที่ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในประเด็นปัญหา และสามารถกำหนดหัวข้อที่ต้องการศึกษาด้วยตนเอง

2. ผลจากการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ในขั้นที่ 2 กำหนดหัวข้อ และ ขั้นที่ 3 วางแผนและลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่เน้นให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเน้นการทำงานร่วมกันภายในกลุ่มในการวางแผน ออกแบบ และดำเนินการตามแผน เพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นครูควรกระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนมีอิสระในการศึกษาค้นคว้า และการคิดสร้างสรรค์ และเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานสามารถพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และการรู้สิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่าในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยโดยการนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานพัฒนาทักษะในด้าน

2. ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานผู้วิจัยเลือกใช้เนื้อหาในรายวิชาชีววิทยา เรื่อง มนุษย์กับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ควรมีการวิจัยโดยการนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานไปปรับใช้ในสาระการเรียนรู้

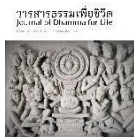
เอกสารอ้างอิง

จริยา พิชัยคำ. (2559). ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมพัฒนาได้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน.

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. 11(1), 1-12

พิรุณ ศิริศักดิ์. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามคติดการศึกษางานที่เพื่อส่งเสริมสัมพัสดด้านสถานที่และการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: ตาตาพับลิเคชั่น จำกัด
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2552). *กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาตามมาตรฐานหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2560). *โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG Economy Model*. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2563, จาก <https://www.nstda.or.th>.
- อรอนงค์ เดชโยธิน, อติศักดิ์ สิงห์สีโว และไพฑูรย์ สุขศรีงาม. (2559). การพัฒนาการรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การสอนแบบโครงการที่เน้นการคิดแก้ปัญหา. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(2), 305-317
- Simmons, D. (1995). The NAAEE Standards Project: Papers on the Development of Environmental Education Standards: ERIC.

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Academic Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.15

พลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21

The Dynamics of Buddhist Propagation in the 21st Century

วนิดา ชุลิกาวิต¹, มนต์เทียน มนตราภิบุลย์²,พระมหาวุฒิชัย ธมฺมวิโช³, พระนิโรธ ชุตติโช (มหารัจฉ)⁴, พระมหาพิพัฒน์ ปวฑฒโน^{5*}Wanida Chulikawit¹, Montthien Montrapibooly², Phramaha Wutthichai Dhammavijjo³,
Phra Niroj Jutuayo Maharjan⁴, Phramaha Pipat Pavaddhano^{5*}

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. วนิดา ชุลิกาวิต
 2. มนต์เทียน มนตราภิบุลย์
 3. พระมหาวุฒิชัย ธมฺมวิโช
 4. พระนิโรธ ชุตติโช (มหารัจฉ)
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Wanida Chulikawit

Email: wandapo7191@gmail.com

Montthien Montrapibooly

Email: montrapibuly@gmail.com

Phramaha Wutthichai Dhammavijjo

Email: wutthichai.dha@mbu.ac.th

Phra Niroj Jutuayo Maharjan

Email: niroj.mah@mbu.ac.th

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author*:

5. พระมหาพิพัฒน์ ปวฑฒโน

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Phramaha Pipat Pavaddhano

Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: pipat.pav@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

พลวัต; การเผยแผ่; พระพุทธศาสนา

Keywords:

Dynamic; Buddhist; Propagation

Article history:

Received: 22/11/2022

Revised: 25/03/2023

Accepted: 15/04/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Chulikawit, W., Montrapibooly, M., Dhammavijjo, P. P., Maharjan, N. &, Pavaddhano, P. P. (2023). The Dynamics of Buddhist Propagation in the 21st Century. Journal of Dhamma for Life, 29(2), 59-72.

ABSTRACT

This academic article is a collection of ideas about the dynamics of Buddhism propagation in the 21st century with purpose to study and analyze factors that have both positive and negative impacts on the propagation of Buddhism using technology as a driving force of Buddhism propagation dynamics for the benefit of the continued prosperity of Buddhism. Help to refine the mind of Buddhists to be good people have morals, ethics, happiness, leading to a peaceful society, which is the destination. For implementing Dharma principles commensurate with the body of knowledge in the Ovadapatimokkha as a guideline for the promotion of Buddhism, including Principles 3, Ideology 4, and Method 6, and should adhere to the ultimate virtuous objective, which is "Aiming for Nirvana." Including the application of modern technology in the production of teaching materials for Dharma. Leading the trifold principle which is a moral to practice in order for the defilements and lusts to eventually enter the state of nirvana. In order to make the concept more accessible to individuals by linking and integrating it into a hybrid system dispersed over social media and organizing activities to support preaching from the preacher. In the temple is helping people to go to temples to pay homage to monks, pray, practice Dharma to understand the doctrine more deeply. When there is a problem or question in the code can ask the teacher advance the practice It also helps to change the way of life in accordance with the modern society as much as possible. It is appropriately in line with the propagation dynamics in the 21st century and the important context is the succession of Buddhism to be sustainable.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ เป็นการรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การนำพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าเผยแผ่ไปยังกลุ่มชนได้กว้างขวางและรวดเร็วขึ้น ช่วยกล่อมเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสุข นำสู่สังคมสันติสุขอันเป็นเป้าหมายปลายทาง โดยนำหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับองค์ความรู้ในโอวาทปาติโมกข์ มาเป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ หลักการ 3 อุดมการ 4 และวิธีการ 6 และควรยึดถือเป้าหมายอันดั่งามสูงสุด คือ “การมุ่งให้ถึงพระนิพพาน” รวมทั้งมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิตสื่อการสอนธรรมะ นำหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นคติธรรมสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ละกิเลส ตัณหา เข้าสู่ภาวะนิพพานได้ในที่สุด เพื่อให้ผู้คนได้เข้าถึงหลักคำสอนได้ง่ายด้วยการเชื่อมโยงและบูรณาการเป็นระบบ Hybrid คือ มีการเผยแผ่ทั้งทางสื่อสังคมออนไลน์ และจัดกิจกรรมสนับสนุนให้มีการเทศนา จากพระนักเทศน์ในวัด ช่วยให้สาธุชนได้เข้าวัดไหว้พระ สวดมนต์ ประพฤติปฏิบัติธรรมให้เข้าใจถึงหลักคำสอนอย่างลึกซึ้งขึ้น เมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัยในหลักปฏิบัติ ก็สามารถถามไถ่ครูอาจารย์ ทำให้การปฏิบัติก้าวหน้าขึ้น อีกทั้งช่วยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสังคมสมัยปัจจุบันมากที่สุด เป็นการสอดคล้องกับพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ 21 อย่างเหมาะสม และบริบทที่สำคัญ คือ เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ยั่งยืนต่อไป

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้ดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกมายาวนานถึง 2600 ปีมาแล้ว แต่กระแสการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันกลับมากขึ้นตามลำดับในทุกด้าน เช่น การเป็นสังคมบริโภคนิยม ทำให้มนุษย์เชื่อและหลงใหลในความสุขอย่างฉาบฉวยทางวัตถุและห่างเหินจากพลังทางศาสนาธรรม ยิ่งความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมากเพียงใด มนุษย์ก็ยิ่งต้องเผชิญกับสภาวะทุกข์ที่ซับซ้อนมากขึ้นเพียงนั้น ปัจจัยที่สำคัญคือ ปัจจัยที่มาจากความอ่อนแอของชาวพุทธเอง (สถาพร จันทรเทศ, 2560) ทำให้ผู้คนห่างเหินจากศาสนา โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และมีอัตราที่รวดเร็วมาก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อน “โลกแห่งศตวรรษที่ 21” (The Meaning of the 21st Century) เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานทั้งปัจจุบันและอนาคต ทำให้สภาพแวดล้อมของประเทศต่าง ๆ ต้องมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ

ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีการปรับตัว อย่างต่อเนื่อง จากการเชื่อมโยงให้โลกมีความเป็นหนึ่งเดียว เพราะเป็นโลกของการสื่อสารที่ไร้พรมแดน โดยใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยอำนวยความสะดวก ช่วยให้มวลมนุษยชาติสามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องและคล่องตัว ให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วโลก ผู้คนสามารถเข้าถึงพระธรรมคำสอนได้สะดวกมากขึ้น

เพื่อให้หลักธรรมทางพุทธศาสนาช่วยแก้ปัญหามนุษย์ ให้ละซึ่งกิเลส ตัณหา และอวิชชา เพื่อเปลี่ยนไปสู่ภาวะหรือภพภูมิที่สูงกว่า แต่การใช้เทคโนโลยีก็อาจส่งผลกระทบด้านลบไปพร้อมกัน สาเหตุจากข้อมูลสารสนเทศที่ได้รับ อาจมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม และอาจมีความคลาดเคลื่อนได้ จึงเป็นเรื่องยากเกินจะควบคุมได้ ถึงแม้กลไกของรัฐจะมีความพยายามเข้าจัดการปัญหาดังกล่าว แต่ก็มีข้อจำกัดในหลาย ๆ ประการ ทางออกของการแก้ไขปัญหานี้ในระยะยาว คือ ต้องหันกลับมาให้ความสำคัญเกี่ยวกับจริยธรรมทางด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์มากกว่าการทำลาย

บทความวิชาการ “พลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยจากพลวัตที่ส่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 สุดท้ายได้องค์ความรู้ สรุปเป็นรูปแบบพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 ความสนใจใคร่ศึกษาวิเคราะห์เรื่องนี้ เพื่อประโยชน์ต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบไป แต่ก่อนวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบดังกล่าวข้างต้น ได้ศึกษาความหมาย ความเป็นมาของพลวัตทางเทคโนโลยี และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกประเทศในภาพรวมต่อไป

พลวัตทางเทคโนโลยี

“พลวัต” เป็นคำที่แปลมาจากบาลีสันสกฤต หมายถึง “พลังที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลง” หรือ “พลังของความเปลี่ยนแปลง” นั่นเอง คำนี้แปลมาจากคำ “Dynamic” ในภาษาอังกฤษซึ่งราชบัณฑิตสถาน อธิบายไว้ว่า “เป็นพลังที่เคลื่อนไหว ไม่หยุดนิ่ง เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตรงข้ามกับคำ Static ซึ่งมีความหมายว่าหยุดนิ่งอยู่กับที่ ...” คนในแวดวงวิชาการสมัยใหม่มักนำเอาคำ “พลวัต” มาเชื่อมต่อกับคำขยายอื่น ๆ เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ของสังคมไทยอยู่เสมอ ๆ เช่น “พลวัตทางวัฒนธรรม” หรือ “พลวัตทางการเมือง” หรือ “พลวัตการเผยแผ่” เป็นต้น ความเคลื่อนไหวตามลักษณะความเป็น “อนิจจัง” ของสิ่งทั้งปวง ซึ่งชาวพุทธย่อมเข้าใจความหมายของคำนี้เป็นอย่างดี(สถาพร ศรีสังข์, 2561)

สำหรับเทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษ 21 นี้ ช่วยส่งเสริมความสะดวกสบายให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน ไม่ต้องเสี่ยงภัยอันตราย โดยเฉพาะในช่วงที่มีการระบาดของโควิด 19 และช่วยให้สามารถรับรู้ข่าวสารจากทั่วทุกมุมโลกได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ หรือถ้าต้องการค้นข้อมูลหรือเลือกชมรายการธรรมะ ก็สามารถชมโดยผ่านทางดาวเทียม ทางวิทยุและโทรทัศน์ได้ ช่วยย่นให้มนุษย์มีเวลามากขึ้น นอกจากนั้นการสื่อสารโทรคมนาคมสมัยใหม่ ยังช่วยย่นย่อโลกให้เล็กลง สามารถเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันมากขึ้น สร้างความเข้าใจด้วยดีต่อกัน ทำให้ลด ปัญหาความขัดแย้ง เป็นสังคมไร้พรมแดน ที่มีความเป็นอยู่แบบพหุวัฒนธรรมมากขึ้น

ปัจจุบันมีการใช้สมาร์ทโฟนเชื่อมต่อกับระบบ Cloud ได้ง่าย ใช้แท็บเล็ตเชื่อมต่อกับเสิร์ชเอนจิน เช่น กูเกิ้ล ก็สามารถค้นหาข้อมูลมหาศาลได้เพียงเสี้ยววินาที หรือจะเข้าถึงวิดีโอที่โพสต์บนยูทูป (YouTube) หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ ก็ทำได้หลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นอินสตาแกรม(Instagram) ไลน์(LINE) เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือทวิตเตอร์(Twitter) เป็นต้น ทั้งยังสามารถทำได้ทุกที่ ไม่ว่าจะเป็นเดินทางทั้งทางบก ทางอากาศ

และทางน้ำ สามารถเชื่อมต่อกับ Video Streaming ตลอดจนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ 3 มิติ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวได้รวดเร็ว นี่คือการสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญที่บีบอัดเวลาและย่อพื้นที่โลกให้มาอยู่ในมือของแต่ละคน จากภาพกระแสความเคลื่อนไหวในนานาประเทศ ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิด ทิศทาง และนวัตกรรมที่น่าสนใจ นอกจากนี้ในยุคนี้ยังมีแนวโน้มนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มาผสมผสานกับเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต เพื่อนำเสนอข้อมูลผ่านระบบ World Wide Web สำหรับใช้จัดการเผยแพร่ผ่านเว็บ (Web-Based Instruction : WBI) หรือ E-learning เป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในวงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแพร่หลายได้ด้วย

พลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการนำพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าออกเผยแผ่ เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ยั่งยืนและให้ขยายวงกว้างอย่างแพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 นี้ ได้สร้างการเปลี่ยนแปลง โดยเน้นเรื่องแรงจูงใจและแรงบันดาลใจ (motivation & inspiration) ตลอดจนประเด็นเรื่อง “ศรัทธา” (faith) เพื่อผลักดันให้ทุกองค์ประกอบสามารถขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งมีความชัดเจน มีความเชื่อมโยงและมีบูรณาการการทำงานที่สอดคล้องกัน เพื่อให้สามารถจัดการเผยแผ่อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเป้าประสงค์ของการจัดการเผยแผ่ในพลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 คือ ช่วยบ่มเพาะชาวพุทธให้ได้รับการกล่อมเกลาเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสุข นำไปสู่สังคมสันติสุข อันเป็นเป้าหมายปลายทาง เพื่อตอบโจทย์บริบทการเปลี่ยนแปลงภายใต้พลวัตในศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพ มีความเสมอภาคอย่างทั่วถึง (พรชัย เจตมานัน และคณะ, 2561) พัฒนาการเผยแผ่ในยุคนี้ขึ้น ต้องดำเนินการทั้งด้านนโยบายและด้านการพัฒนาตนเองของผู้สอนควบคู่กันไป จึงจะเกิดผลต่อผู้เผยแผ่ในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง โดยเฉพาะต้องอาศัยคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยค้นคว้าข้อมูลเนื้อหาสาระทางเครือข่าย เพราะคอมพิวเตอร์มีจุดเด่น คือ สามารถเก็บข้อมูลจำนวนมากให้ทำงานต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและมีความแม่นยำ ทั้งยังช่วยการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ดีและรวดเร็วขึ้นด้วย

พลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในประเทศ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในประเทศ เป็นปัจจัยส่งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ คือ

1. พลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในประเทศ มีทั้งงานพระธรรมทูตในประเทศไทย และงานพระนักเทศน์ ส่งผลกระทบในเชิงบวกดังนี้

1) งานพระธรรมทูตในประเทศไทย

บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูต คือ การประกาศพระศาสนาให้กับบุคคลอื่นได้เรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ทางด้านพระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ต้องอาศัยหลักปฏิบัติตามแนวทางของพระธรรมทูตต้นแบบ ตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล ซึ่งในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ในยุคนี้อีกมีการจำแนกเป็น 9 สายเช่นเดียวกัน แต่ควรประยุกต์เทคโนโลยีที่ทันสมัยในปัจจุบันมาใช้ ในส่วนของการ

พัฒนารูปแบบองค์กรการทำงานที่เรียกว่า แม่กองงานพระธรรมทูตที่สอดคล้องกับสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช และบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นกรอบทำงานของพระธรรมทูตภายใต้แนวคิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พระธรรมทูตเป็นผู้นำในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชน ด้วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางในการพัฒนา พระธรรมทูตมีบทบาทและหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าเพื่อการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาว โดยไม่ทิ้งพระธรรมวินัย (พระมหาศิวกร ปญญาวิโร และคณะ, 2564) ทั้งยังต้องคำนึงถึงประโยชน์เกื้อกูลความสุขแก่ชาวโลกตามกำลังความสามารถ โดยคำนึงให้เป็นไปตามหลักอรรถ 3 ประการ คือ 1) ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้ 2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า และ 3) ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่ง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561)

2) งานพระนักเทศน์

ปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีการปรับปรุงรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรม ให้เหมาะสมกับพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การปรับปรุงรูปแบบการเทศน์ การปาฐกถาธรรม การอภิปรายธรรม การสนทนาธรรม การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรม การเทศน์มหาชาติหรือการเทศน์แหล่ การเทศน์ปุจฉา-วิสัชนา การสอนพุทธศาสนาในโรงเรียน การเป็นพิธีกรในรายการ การเขียนบทความทางวิทยุและโทรทัศน์ การเขียนบทความลงวารสารหรือหนังสือพิมพ์ การเป็นมัคคุเทศก์ เป็นครูอาจารย์ หรือวิทยากรการจัดการรายการวิทยุและโทรทัศน์ และการสอนธรรมผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น (พระครูธรรมธรรมาภรณ์ จิตฺตโร (พิศาลพันธ์), 2560) และยังมีโครงการทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอีกด้วย ดังได้มีการวิจัยของสมชัย กลิ่นจันทร์ เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย ได้เสนอการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่โดยเสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์การเผยแผ่ธรรมะ 3 ศูนย์หลัก ประกอบด้วย 1) ศูนย์วิชาการ มีหน้าที่รวบรวมและพัฒนาข้อมูล ให้บริการข้อมูลด้านพระไตรปิฎก ประวัติพระสาวก รวมทั้งจัดการฝึกอบรมวิชาการเผยแผ่แก่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา 2) ศูนย์ปฏิบัติการเชิงเครือข่าย เป็นศูนย์พัฒนาหลักการปฏิบัติในลักษณะเครือข่ายบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเป็นศูนย์รวมบุคลากรด้านปฏิบัติที่มีคุณภาพด้านการเผยแผ่ธรรมะอย่างถูกวิธี และปฏิบัติการเชิงรุกในการเผยแผ่ธรรมะสู่ประชาชน และ 3) ศูนย์วิทยาการด้านสื่อ เป็นศูนย์พัฒนารูปแบบและวิธีการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเผยแผ่พุทธธรรม โดยจัดตั้งเป็นศูนย์การสื่อสารผลิตสื่อธรรมะทุกชนิดออกเผยแผ่แก่ประชาชนตามความเหมาะสม (สมชัย กลิ่นจันทร์, 2559) การส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถสนองงานการเผยแผ่ให้มีคุณภาพ และเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นบางวัด เช่น วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร เป็นต้น ได้จัดโครงการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนาพระนักเทศน์แก่พระภิกษุสามเณรผู้สนใจทั่วไปด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทุกวันพระ เวลา 16.00–21.00 น. ให้เป็นศาสนทายาทได้เรียนรู้วิถีแห่งการแสดงเทศนา และเผยแผ่หลักธรรมคำสอนได้อย่างถูกต้อง เพราะพระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเป็นองค์หลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา (เสถียร พันธรังสี, 2565) ในการประกาศพระศาสนา

นอกจากนี้พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่พึ่งเป็นผู้สั่งสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข และเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

2) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบเชิงลบ ดังนี้

รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน พบปัญหา 4 ประการ ดังนี้ 1) ปัญหาด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน อีกทั้งคณะสงฆ์ไม่มีการระดมความคิดเห็นทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จึงขาดความเป็นเอกภาพทั้งรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน 2) ปัญหาบุคลากรไม่เพียงพอ เนื่องจากพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่โดยตรงมีจำนวนไม่เพียงพอ และยังมีปัญหาด้านทักษะในการเผยแผ่ด้วย 3) ปัญหาด้านรูปแบบวิธีการที่ใช้ในการเผยแผ่ ไม่สอดคล้องกับค่านิยมและไม่ตรงตามความต้องการของสังคมปัจจุบัน 4) ปัญหาด้านสื่อที่ไม่ทันสมัยและขาดประสิทธิภาพในการพัฒนารูปแบบและวิธีการ เผยแผ่เชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย ดังนั้นการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรศึกษาปัจจัยและหาสาเหตุที่ส่งผลกระทบเชิงลบดังกล่าว จึงควรนำเทคโนโลยีมาช่วยแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ ให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน

พลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายนอกประเทศ

การเผยแผ่ศาสนาต่างแดนมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าส่งพระอรหันต์ไปประกาศศาสนาเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ต่อมาในสมัยพระเจ้าอโศกทรงส่งธรรมทูตออกไปเผยแผ่พระศาสนา 9 สาย นอกจากนั้นประเทศจีนก็ได้ส่งนักบวชนำคัมภีร์มหายานไปแปลเป็นภาษาจีนอย่างต่อเนื่อง ทำให้พุทธศาสนาเผยแผ่สู่ทิเบต เกาหลี ญี่ปุ่น ต่อมาแม้ว่าพระพุทธศาสนาสูญสิ้นจากชมพูทวีปไปแล้ว แต่ก็ยังไปเจริญรุ่งเรืองในประเทศต่าง ๆ จากหลักฐานที่อังกฤษเข้ายึดครองอินเดีย อังกฤษได้ค้นหาหลักฐานทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองในอินเดียในชมพูทวีป จึงเป็นเหตุให้สังฆเวไนยสถาน 4 แห่งได้รับการขุดค้นขึ้นมาบูรณะให้ผู้คนได้เคารพบูชาอีกวาระหนึ่ง การเผยแผ่พุทธศาสนาไปนอกประเทศ จึงเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาต่อไป สำหรับหลักการสร้างวัดและส่งพระธรรมทูตไทยไปนอกประเทศ ก็เพื่อให้มีสถานที่ในการสร้างคนให้เป็นคนดีและเป็นที่บำเพ็ญบุญบารมีของชาวโลก ให้มีที่พึ่งทางใจแก่ชาวพุทธทุกเชื้อชาติ และเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย ดังนั้นพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายนอกประเทศที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 สรุปปัจจัยที่สำคัญมี 2 ส่วน คือ

1. การนับถือศาสนาในโลก เมื่อผู้คนเริ่มได้รับการศึกษามากขึ้น ต่างพากันหันมานับถือศาสนาที่เป็นอเทวนิยมมากขึ้น จึงเป็นสาเหตุให้พระพุทธศาสนาไปเจริญในต่างประเทศ แต่ก็มีชาวต่างชาติบางคนที่ยึดมั่นพุทธศาสนา เพื่อทำให้เขาเป็นชาวมุสลิมที่ดี หรือเป็นชาวคริสต์ที่ดี เพราะพระพุทธศาสนาสอนเกี่ยวกับความจริงของธรรมชาติ สอนสัจธรรมของชีวิต สอนให้รู้จักการให้ทาน รักษาศีล ให้รู้จักการปล่อยวาง มิให้เบียดเบียนกันและกัน สอนการปฏิบัติกัมมัฏฐาน ช่วยยกระดับจิตให้สูงขึ้น ช่วยให้เกิดสติปัญญา เกิดความสงบขึ้นภายในจิตให้สามารถละตัวตน ละกิเลส ตัณหา อุปาทาน ละอวิชชาลงได้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนศาสนาที่ตนนับถือได้

2. การใช้เทคโนโลยีระบบดิจิทัล ส่งผลให้การติดต่อสื่อสาร ส่งข้อมูล การเรียน การสอน การค้นคว้าหาความรู้โดยใช้ดิจิทัลจำกัดทั้งปริมาณ เวลา และสถานที่

การวิเคราะห์ปัจจัยจากพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งภายในและนอกประเทศ

ในส่วนของรูปแบบและพัฒนากการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในอดีตเน้นการ เทศน์ การประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก จึงควรนำพัฒนาการด้านสังคมมาเป็นฐานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้การหลอมรวมทางด้านจิตวิญญาณของคนไทย และสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เข้าด้วยกัน ให้รู้จักใช้ทักษะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ จัดเป็นบริบทในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล

1. การวิเคราะห์ปัจจัยจากพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในประเทศ 21

1) **ควรมีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ ทำทหาย และลดความซับซ้อน** โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ และมุ่งเน้นพัฒนาการเรียนรู้หลักธรรมอย่างลึกซึ้งมากกว่ารู้แบบผิวเผิน ส่วนรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในวัดหรือในห้องเรียนเท่านั้น แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาจากพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดให้คำแนะนำ ต้องมีการเชื่อมโยงกับสื่อสารสนเทศ และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยในศตวรรษนี้ยิ่งขึ้น

2) **ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา** ไม่สมควรจำกัดเฉพาะพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น ดังปรากฏในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา พุทธบริษัททั้งมีหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้เท่าเทียมกัน แต่ต้องให้ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ จึงทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืนได้

3) **ควรนำพุทธวิธีของพระพุทธเจ้าที่ทรงวางไว้ใน “โอวาทปาติโมกข์”** มาปรับใช้กับการเผยแผ่ ซึ่งทรงให้ยึดอุดมการณ์สูงสุดในโอวาทปาติโมกข์ อันเป็นเป้าหมายหลักของผู้ประกาศพระพุทธศาสนา คือ “การมุ่งให้ถึงพระนิพพาน” เพราะเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จนถึงที่สุดแล้ว จะเกิดปัญญา ได้มรรค ผล สามารถพ้นจากอสังขารกิเลส ตัณหา อวิชชา หลุดพ้นจากกามภพ เป้าหมายสู่ภาวะสูงสุด คือ นิพพาน พ้นจากสังสารวัฏ

4) **ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา** สมควรศึกษาหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎกให้เข้าใจลึกซึ้ง รวมทั้งต้องฝึกหัดปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอให้เกิดปัญญาที่แจ่มแจ้ง เนื่องจากปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 อย่างรวดเร็ว ได้ดึงดูดความสนใจของพระภิกษุสามเณรให้หันเหจากความสนใจศึกษาสมาธิปฏิบัติอันน้อยลง ดังนั้นพระภิกษุ สามเณร ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมควรหันมาใส่ใจศึกษาและปฏิบัติธรรมให้เข้าใจอย่างท่องแท้ตามหลักไตรสิกขา เพื่อสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เกิดแก่สาธุชน

5) การเผยแพร่คำสอนผ่านสื่อ สื่อการรับรู้ของบุคคล กลุ่มบุคคล และมวลชน ต้องเน้นให้เกิดความเข้าใจและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้จริง

6) ควรใช้เทคโนโลยี พระ AI ช่วยงานพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงกลุ่มหมาย (วัยรุ่น) การวิเคราะห์ปัจจัยจากพลวัตการเผยแพร่พระพุทธศาสนาภายในประเทศ ดังแผนภาพที่ 1 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 : การวิเคราะห์ปัจจัยจากพลวัตการเผยแพร่พระพุทธศาสนาภายในประเทศ

ที่มาภาพ : จากต้นฉบับโดยผู้ศึกษา (22/09/2565)

2. การวิเคราะห์ปัจจัยจากพลวัตการเผยแพร่พระพุทธศาสนาภายนอกประเทศในศตวรรษที่ 21
บริบทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่สำคัญ คือ ต้องเข้าใจ เข้าถึงประชาชนทุกระดับ โดยอาศัยเครื่องมือที่สำคัญอันได้แก่ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีช่วยในการนำหลักคำสอนไปแสดงและแนะนำให้กับประชาชน จัดเป็น 2 ประเภทใหญ่ ดังนี้คือ

1) การสอนสมถกัมมัฏฐาน(สมาธิ)ยังต่างประเทศของสถาบันพลังจิตตานุภาพ (Willpower Institute) (ปัจจุบันมีการสอนสมถกัมมัฏฐาน(สมาธิ) ในประเทศไทยของสถาบันพลังจิตตานุภาพ มากเกือบ 300 สาขาแล้ว) แต่ในส่วนของการเผยแพร่สมาธิในต่างแดนให้แก่ชาวโลกปัจจุบันมีถึง 10 ประเทศ ได้แก่ แคนาดา อังกฤษ อเมริกา ออสเตรเลีย เป็นต้น สำหรับการไปสอนสมาธิยังต่างแดนนี้ได้พบอุปสรรค ที่มีค่าใช้จ่ายสูงมาก จากค่าเช่าสถานที่ ค่าผลิตสื่อการเรียนการสอนสมาธิ และยังขาดผู้มีความรู้ทางเทคโนโลยีไปช่วยงาน และช่วยดูแลศูนย์อบรมด้วย ดังนั้นเมื่อพระอาจารย์หลวงพ่อ (สมเด็จพระญาณวชิโรดม) มรณภาพลง ถ้ามีเจ้าภาพรับผิดชอบค่าใช้จ่าย เป็นค่าเช่าสถานที่ ค่าครองชีพผู้ดูแลศูนย์ ค่าผลิตสื่อการสอนและจัดทำฐานข้อมูลของนักศึกษา ฯลฯ จะช่วยให้การเผยแพร่หลักปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานแก่คนไทยในต่างแดน รวมทั้งชาวต่างชาติได้อย่างกว้างขวางขึ้นกว่าทุกวันนี้

2) การจัดส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังต่างแดน โดยนำกลยุทธ์ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เผยแผ่ในช่วงเริ่มต้นประกาศพระศาสนา คือ เจาะจงกลุ่มเป้าหมายจากชนชั้นปกครอง เพื่อจูงใจและดึงดูดชาวเมืองจำนวนมากในสมัยนั้น ให้หันมาสนใจฟังหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ นอกจากนั้นพระธรรมทูตสายต่างประเทศควรใช้กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และควรนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงใจคน ฝึกตนให้ฝึกคนอื่น พุดให้เขาเชื่อ ทำให้เขาชอบ เป็นตัวแทนประเทศไทยเป็นผู้นำจิตวิญญาณ เป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นผู้สามารถชี้ทางออก บอกทางบุญ หนุนนำธรรมได้ (บุญร่วม คำเมืองแสนและคณะ, 2561) พระธรรมทูตที่ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีคุณสมบัติที่พร้อมจะเสียสละส่วนตน มีความอดทนพากเพียรพยายาม เป็นผู้ที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชัยยันต์ ธมฺมวิสุทธโก (ธรรมสุทธิ), 2550 สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการเผยแผ่ จำเป็นต้องกำหนดกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุปสรรคเป็น 2 ระดับ คือ กลยุทธ์ระดับหน่วยงาน และกลยุทธ์ระดับบุคคล

กลยุทธ์ระดับหน่วยงาน ได้แก่ กำหนดเป้าหมายหลักและแนวทางการเผยแผ่ให้ชัดเจน และประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง จัดทำฐานข้อมูลของวัดในต่างประเทศ ประวัติของประเทศนั้น ๆ และพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เป็นปัจจุบัน รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นสองภาษา ได้แก่ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หรือภาษาบาลีและภาษาอังกฤษ เป็นต้น

กลยุทธ์ระดับบุคคลหรือกลยุทธ์สำหรับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้แก่ รู้เขารู้เรา ควรมีการวิเคราะห์ตนเอง รวมทั้งประเทศที่จะไปและแนวโน้มการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต พัฒนาตนเองด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ โดยเฉพาะด้านการสอนกรรมฐาน ด้านจริยวัตร และด้านภาษาอังกฤษ รวมทั้งภาษาท้องถิ่น ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อประโยชน์และความสุขของพุทธศาสนิกชนไทยในต่างประเทศและ ชนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตไทย ได้แก่ (1) หมั่นศึกษาเรียนรู้พัฒนาด้วยตนเอง (2) หมั่นศึกษาเรียนรู้หรืออบรมในหลักธรรมต่าง ๆ และ (3) พยายามศึกษาเรียนรู้จากบูรพาจารย์ ที่เป็นต้นแบบของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศการวิเคราะห์ปัจจัยฯ ดังได้แสดงในแผนภาพที่ 2 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 : การวิเคราะห์ปัจจัยจากพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายนอกประเทศ
ที่มาภาพ : จากต้นฉบับโดยผู้ศึกษา(22/09/2565)

การวิเคราะห์ปัจจัยของพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อน ที่ส่งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ดังนี้คือ

ผลกระทบเชิงบวก ปัจจุบันมีการพัฒนาพระมหาเอโอ หรือ Virtual Monk มาช่วยสอนธรรมะ สนทนาธรรมสอดแทรกหัวข้อธรรมและขยายใจความหลักธรรมนั้น ๆ ให้เข้าใจง่ายขึ้น ซึ่งพระมหาเอโอ ได้เปิดตัวโดยให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2564 ว่าตนนั้นมีอายุ 30 ปี และมีความเข้าใจโลกของวัยรุ่น (Thayaporn Thasak, 2565) อยากให้สาธุชนเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามากกว่ายึดติดในตัวบุคคล พร้อมมีสโลแกนว่า “ธรรมะคือแนวทาง ไม่ใช่ข้อดัดนิสัยหรือตัวตน” พระมหาเอโอ หรือ Virtual Monk มีต้นแบบมาจาก Virtual Influencer ของต่างประเทศ ซึ่งถูกสร้างและพัฒนาขึ้นมาจากคอมพิวเตอร์กราฟิกขั้นสูง อาศัยการจำลองทางคณิตศาสตร์ที่แม่นยำในการกำหนดส่วนหัว ส่วนโค้ง รูปร่าง และหน้าตา ให้มีลักษณะที่ละม้ายคล้ายคลึงกับมนุษย์จริง ๆ และสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ก่อนเริ่มเป็นรูปเป็นร่างผ่านเทคนิค CGI (Computer Generated Imagery) ซึ่งเป็นการใช้โปรแกรมสร้างตัวตนออกมาเป็น 2D ที่สามารถขยับได้เหมือนลักษณะของการตูนพระ แต่เหมือนคนจริง ๆ มากกว่า พระมหาเอโอถูกสร้างขึ้นจากทีมนักพัฒนา ‘สายมู’ มีจุดประสงค์เพื่อต้องการเผยแผ่พระธรรมด้วยภาษาที่วัยรุ่นยุคใหม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย หรือเรียกว่า ‘เป็นคอนเทนต์ที่วัยรุ่นกินง่าย’ เพราะอยากทำให้พระพุทธศาสนาอยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคน ทั้งยังมีอารมณ์ดี และทันเหตุการณ์

ผลกระทบเชิงลบ ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้เทคโนโลยีควรคำนึงถึงผลกระทบเชิงลบ ซึ่งเกิดจาก 3 สาเหตุ อันได้แก่ ความไม่ชำนาญ ใช้อย่างขาดสติ และจากผู้ไม่หวังดีต่อพระพุทธศาสนา ส่งผลดังต่อไปนี้

1) **ด้านศีลธรรม** ยุคสมัยการติดต่อสื่อสารแบบรวดเร็วของระบบเครือข่าย มีผลก่อให้เกิดโลกที่ไร้พรมแดน หากมีการแพร่ภาพหรือข้อมูลข่าวสารที่คลาดเคลื่อน ไม่ถูกต้อง ไม่คำนึงถึงจริยธรรมและจารีตประเพณีของการอยู่ร่วมกัน รวมทั้งไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ย่อมทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้

2) **ด้านการมีส่วนร่วมในสังคมลดน้อยลง** เนื่องจากการใช้สื่อสารผ่านทางออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้คนในสังคมใช้เวลาพบปะสังสรรค์ รวมทั้งเข้าวัดสวดมนต์ ฟังเทศน์น้อยลง ผู้เผยแพร่จึงควรใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ ให้เข้าถึงกลุ่มชนได้สะดวกขึ้น

3) **ด้านการละเมิดสิทธิในข้อมูลและข่าวสาร** เนื่องจากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือรูปภาพต่อสาธารณชน หรือโจมตีศาสนาอื่น ควรคำนึงถึงผลกระทบเชิงลบต่อความรู้สึกของบุคคลที่นับถือศาสนาอื่น ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง สมควรส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรมแก่ผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้ใช้เทคโนโลยีผ่านระบบอินเทอร์เน็ตอย่างถูกต้อง และควรให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และมารยาทในการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างถูกวิธีและเหมาะสม สำหรับการโจมตีศาสนาอื่นมีปรากฏไว้ในพระไตรปิฎก “โอวาทปาติโมกข์” (ท.ม.10/90/51) ส่วนหนึ่งของพระสูตรนี้ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแพร่หรือสั่งสอนหลักธรรมคำสอนแก่พุทธศาสนิกชนไม่ว่าในที่ใด ไม่นิยมจะกระทบกระทั่งหรือเบียดเบียนศาสนาอื่น

ดังนั้นปัจจัยการอาศัยเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนในยุคนี้ จึงควรใช้หลักโยนิโสมนสิการมาช่วยไขปัญหาระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยี คือ ชีวิตที่ขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบเป็นทาสของระบบสื่อเทคโนโลยี และการมีโยนิโสมนสิการมาช่วยจุดประกายชีวิตที่ถูกต้อง ดังทัศนะของพระเทพปริยัติโสภณ (ปัญญา วิสุทธิปณฺโณ) ได้กล่าวว่า “หลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมแห่งปัญญา เพราะเป็นการคิด พิจารณาอย่างละเอียด รอบคอบ อย่างแยบคาย ทำให้เกิดความคิดที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้องทำให้เกิดปัญญาที่ ถูกต้อง ส่งผลให้มนุษย์บริโภคเทคโนโลยีอย่างถูกต้องตามมา” (จิตตริณียพร ปัญจวิวัฒน์คุณ, 2563) และ ควรใช้เทคโนโลยีอย่างรอบคอบ และควรมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีด้วย ดังแสดงในแผนภาพที่ 3

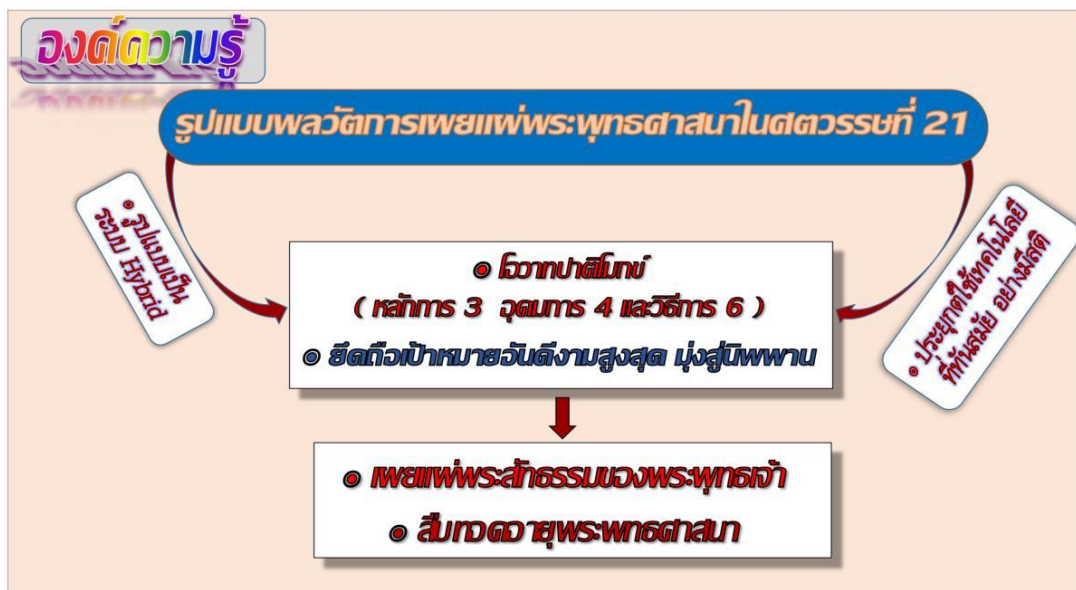

แผนภาพที่ 3 : การวิเคราะห์ปัจจัยทางพลวัตจากเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อการเผยแพร่
ที่มาภาพ : จากต้นฉบับโดยผู้ศึกษา (22/09/2565)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิเคราะห์ “พลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21” คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา นับตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ควรนำหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับองค์ความรู้ในโอวาทปาติโมกข์ มาเป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ หลักการ 3 อุดมการ 4 และวิธีการ 6 รวมทั้งควรยึดถือเป้าหมายอันดีงามสูงสุด คือ “การมุ่งให้ถึงพระนิพพาน” และควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิตสื่อการสอนธรรมะ ให้สอดคล้องกับสังคมสมัยปัจจุบัน เพื่อให้ผู้คนเกิดความสนใจหลักคำสอนมากขึ้น และควรมีความเชื่อมโยงและบูรณาการเป็นระบบ Hybrid คือ มีการเผยแผ่ทั้งทางสื่อสังคมออนไลน์ และจัดกิจกรรมสนับสนุนให้มีการเทศนา โดยพระนักเทศน์ในวัด เพราะการเข้าวัดไหว้พระ สวดมนต์ จะช่วยกล่อมเกลาคุณธรรม จริยธรรม ช่วยให้สาธุชนได้ประพฤติปฏิบัติธรรมให้เข้าใจถึงหลักคำสอนอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น เมื่อเกิดปัญหาหรือข้อสงสัย ก็สามารถถามไถ่ครูอาจารย์ในวัดได้ ทำให้การปฏิบัติก้าวหน้าขึ้น เป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของสาธุชนให้มีที่พึ่งทางใจ ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่กับปัจจุบันอย่างสงบสุข ทั้งยังเป็นการสอดคล้องกับพลวัตการเผยแผ่ในศตวรรษที่ 21 อย่างเหมาะสมขึ้น บริบทที่สำคัญ คือ ได้เผยแผ่พระสัทธรรมขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้า คือ นำหลักไตรสิกขา อันเป็นหลักธรรมที่สำคัญ กล่าวคือ งามในเบื้องต้นได้แก่ ศีล งามในท่ามกลางได้แก่ สมาธิ งามในที่สุดได้แก่ ปัญญา ซึ่งเป็นคติธรรมที่ควรรับรู้และนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ละกิเลส ตัณหา อุปาทาน เข้าสู่ภาวะนิพพานได้ในที่สุด ทั้งยังเป็นการช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

องค์ความรู้ที่ได้รับ สรุปเป็น “รูปแบบพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21” ดังแสดงในแผนภาพที่ 4 นี้

แผนภาพที่ 4 องค์ความรู้ “รูปแบบพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21”

ที่มาภาพ : จากต้นฉบับโดยผู้ศึกษา(22/09/2565)

บทสรุป

พลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 จัดเป็นพลังการเปลี่ยนแปลงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อน ช่วยให้พระสัทธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ไปยังกลุ่มชนได้มากและรวดเร็วขึ้น เพื่อช่วยกล่อมเกลาจิตใจของผู้คนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสุข นำสู่สังคมสันติสุขอันเป็นเป้าหมายปลายทาง และควรนำการเผยแผ่ในสมัยพุทธกาลของพระพุทธเจ้าและพุทธสาวมาเป็นต้นแบบ ถึงแม้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาค่อนข้างยาก แต่ถ้าผู้เผยแผ่มีความตั้งใจศึกษาและมุ่งมั่นในการปฏิบัติอย่างจริงจัง ย่อม

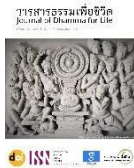
ช่วยเสริมสร้างศรัทธาแก่พระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

ในศตวรรษที่ 21 นี้ ผู้คนนิยมใช้ชีวิตบนโลกออนไลน์เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การผลิตสื่อการสอนธรรมะ สมควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ให้ครอบคลุมกับทุกชนชั้น และใช้อย่างมีสติ ให้สอดคล้องกับสังคมสมัยปัจจุบันมากที่สุด ทั้งควรส่งเสริมและสนับสนุนวัดและสำนักสงฆ์ให้มีความพร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งปฏิบัติธรรม รวมทั้งควรจัดให้เป็นศูนย์การศึกษาผ่านระบบ E-Learning ให้มีความเชื่อมโยงและมีบูรณาการทั้งหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และกระบวนการสอนทั้งเชิงรับและเชิงรุก นับเป็นประโยชน์และส่งผลต่อคุณค่าทางด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคม ด้านคุณธรรม และด้านการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ผู้คนมีที่พึ่งทางใจแล้ว ยังได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับพลวัตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 เพื่อประโยชน์ต่อความเจริญมั่นคงและสืบทอดของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ยั่งยืนต่อไป.

เอกสารอ้างอิง

- เจมส์ มาร์ติน. (2553). *โลกแห่งศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: เสรีบุ๊ค.
- จิตศรีณียพร ปัญจวัฒนคุณ. (2563). *การดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธสุนทรียศาสตร์*. ศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เดโช แชนน้ำแก้ว.(2563). *พุทธศาสนา : ชัดขวางหรือพัฒนาสังคม? .วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 5 (1),8.
- บุญร่วม คำเมืองแสน และคณะ. (2560). *รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศอินเดีย. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 8 (2), 239.
- พระครูปราโมทย์ปัญญาวุฒน์ (บุญเลิศ เตชบุญโญ). (2564). *หลักสารณียธรรม 6 กับการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ. วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ*, 3 (1), 8.
- พระมหาชัยยันต์ ธมมวิสุทธโก(ธรรมสุทธิ). (2550). *ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชธรรมเจดियाจารย์ (หลวงพ่อวิริยัค สิริธโร)*. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาศิวกโร ปญญาวิชโร และคณะ. (2564). *บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตจากอดีตสู่ปัจจุบัน. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 6(1), 126.

- พรชัย เจดามาน และคณะ. (2561). การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา 4.0 ภายใต้พลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 สู่อการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอย่างยั่งยืนของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไทย. *บทความทางการศึกษา*, สืบค้น 30 มิถุนายน 2565, จาก https://www.krooban_nok.com/88772
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. (45 เล่ม) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 41). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ จำกัด.
- สมชัย กลิ่นจันทร์. (2559). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5 (1), 206.
- สถาพร จันทร์เทศ. (2560). บทวิจารณ์หนังสือ พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. *วารสารปณิธาน*, 13 (2), 369.
- สถาพร ศรีสัจจัง (2561). *สยามรัฐ เกี่ยวกับพลวัตของรูปแบบและเนื้อหา*. สืบค้น 30 มิถุนายน 2565, จาก <https://siamrath.co.th/n/41137>
- อัลวิน ทอฟฟเลอร์. (2542). *คลื่นลูกที่สาม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.
- SALIKA. (2563). *กระแสโลกาภิวัตน์ พลวัตที่เร่งให้ ‘การจัดการศึกษา’ ต้องปรับเปลี่ยนแปลง*. สืบค้น 30 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.salika.co/2020/09/24/globalization>
- Thayaporn Thasak. (2565). *ศาสนาจะเปลี่ยนไปอย่างไรในโลก Metaverse : ซึ่งในสพระธรรมกว่าเคย? ชวนคุยเรื่อง ‘ศาสนา’ กับ Metaverse*. สืบค้น 30 มิถุนายน 2565, จาก <https://misiontothemoon.co/metaverse-religion>

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.16

ความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชา

พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยอง

Expectations of Prison Students towards a Bachelor of Arts Program Branch of Buddhism: A Case Study of the Central Prison of Rayong

จันทิมา แสงแพร¹, พระมหาจักรพล อาจารย์สุโก²,

ประยงค์ มีชัย³, พระมหาชนบ สหายปญโญ^{4*}

Jantima Shangphare¹, Phramaha Chakrapol Acharashubho Thepha²,

Prayong Meechai³, Phramaha Khanob Sahayapanno Khethong^{4*}

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. จันทิมา แสงแพร
 2. พระมหาจักรพล อาจารย์สุโก, ดร.
 3. ประยงค์ มีชัย
- คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Jantima Shangphare

Email: jantima.sae@gmail.com

Dr. Phramaha Chakrapol

Acharashubho Thepha

Email: chakrapol.the@mbu.ac.th

Prayong Meechai

Email: Prayong.mee@mbu.ac.th

Faculty of Religion and Philosophy,
Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author*:

4. พระมหาชนบ สหายปญโญ, ดร.
- คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr. Phramaha Khanob Sahayapanno
Khethong

Faculty of Religion and Philosophy,
Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: kanop.khe@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

ความคาดหวัง; หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา; เรือนจำกลางระยอง

Keywords:

Expectations; Bachelor of Arts Program
Branch of Buddhism; The Central Prison of
Rayong

Article history:

Received: 07/02/2023

Revised: 20/06/2023

Accepted: 28/06/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Shangphare, J., Thepha, P. C. A., Meechai, P. & Khethong, P. K. S. (2023).
Expectations of Prison Students towards a
Bachelor of Arts Program Branch of
Buddhism: A Case Study of the Central
Prison of Rayong. Journal of Dhamma for
Life, 29(2), 73-88.

ABSTRACT

Research on this matter has the following objectives: To study the expectations of students in prison towards Bachelor of the Bachelor of Arts Program Branch of Buddhism: A Case Study of Rayong Central Prison. To compare the expectations of students in prison towards studying in the Bachelor of Arts Program Branch of Buddhism: A Case Study of Rayong Central Prison with different personal factors. To study suggestions and improvement guidelines for the Bachelor of Arts Program Branch of Buddhism.

The research results revealed that students have high expectations for the program, with an overall average score of 3.55. When considering each aspect in order of score from highest to lowest, the curriculum and the teaching staff received the highest average scores of 3.77, while factors supporting learning received a moderate average score of 3.30. When comparing the expectations of students towards the course of study based on personal factors such as gender, there were no differences in hopes for the curriculum. However, expectations for the course differed based on individual factors such as age, educational qualifications, and punishment period. Regarding suggestions and guidelines for improving the curriculum, it is recommended to adjust the curriculum to include courses and extracurricular activities suitable for the learners' context. In terms of the teaching and learning process, it is suggested to use teaching methods that focus on learning outcomes. Regarding measurement and evaluation, it is recommended to announce the results more quickly. In terms of learning support factors, it is suggested to provide up-to-date and adequate textbooks that meet the students' needs, especially in Buddhist subjects.

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยอง 2) เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยองที่ปัจจัยปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนหลักสูตรฯ ในภาพรวมความคาดหวังของนักศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 อยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยรวมน้อยสุด เปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนหลักสูตรฯ ด้านปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศต่างกันมีความความหวังต่อหลักสูตรไม่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุมีความต่างกันมีความคาดหวังต่อหลักสูตรแตกต่างกัน ปัจจัยด้านวุฒิการศึกษาต่างกันมีความความหวังต่อหลักสูตรฯ ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยด้านระยะเวลาที่กำหนดโทษแตกต่างกันมีความความหวังต่อหลักสูตรฯ ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรฯ ด้านหลักสูตร และ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรปรับหลักสูตรให้มีรายวิชาและกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนควรใช้วิธีการสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ควรมีการแจ้งผลการเรียนที่รวดเร็วยิ่งขึ้น ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ ควรมีหนังสือประกอบการเรียนที่ทันสมัย และเพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษาโดยเฉพาะวิชาทางพระพุทธศาสนา

บทนำ

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาทั้งด้านกฎหมาย กลไก และนวัตกรรมการศึกษาหลายประการ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในหลายประการดังกล่าวยังพบช่องว่างของความความเสมอภาคทางการศึกษา ทั้งนี้ ประเทศไทยจึงออกราชกิจจานุเบกษาให้มีกฎหมายว่าด้วยการอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 เพื่อให้การจัดการอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนลดความเหลื่อมล้ำ และ เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) ซึ่งการตราพระราชบัญญัตินี้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นแหล่งผลิตบุคลากรสู่สังคม ได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มโอกาสในการเข้าการศึกษา จึงได้จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.2564 – 2568 เพื่อเปิดโอกาสให้พลเมืองโลกได้รับโอกาสทางการศึกษา ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้จากหลากหลายวิชาเข้ากับหลักธรรมคำสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการพัฒนาจิตใจ การนำพุทธศานามาระยุกต์ใช้พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์ด้วยปัญญา (Human Wisdom) บทบาทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยในยุคดิจิทัลนี้ จึงต้องมีการเปลี่ยนผ่าน (Digital Transformation) และทบทวนอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้สามารถพัฒนา อย่างมั่นคงและสามารถเป็นองค์กรสำคัญในการเผยแพร่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างถูกต้อง (มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2563) และนอกจากพันธกิจตามแผนที่ต้องการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกัน พระราชบัญญัติการอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ในการที่จะลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาทางมหาวิทยาลัยจึงสนับสนุนให้มี “โครงการวิทยบริการสอนพระพุทธศาสนาในเรือนจำ” จึงเกิดขึ้น

การร่วมมือทางวิชาการกันระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยกับกรมราชทัณฑ์ ในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาด้านพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้ต้องขังนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา และขยายโอกาสให้แก่ผู้ต้องขังโดยโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะผู้ต้องขัง อีกทั้งยังเป็นการสนองกระแสรับสั่งและเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ให้ลึกซึ้งกว้างขวางมากขึ้น ตลอดจนเป็นการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในการสร้างคนดีคืนสู่สังคม ในกาลนี้ทางคณะศาสนาและปรัชญา ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรที่ใช้สำหรับการจัดการศึกษาในเรือนจำ มีชื่อว่า หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา โดยหลักสูตรนี้ได้รับความเห็นชอบจากสภาวิชาการ ในคราวประชุมครั้งที่ 6/2563 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2563 และได้เปิดรับนักศึกษาประจำปีการศึกษา 2563 เป็นปีแรกมีนักศึกษาทั้งสิ้น 52 คน จากสองเรือนจำ ได้แก่ เรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี และเรือนจำกลางระยอง จังหวัดระยอง

อย่างไรก็ตามหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่เปิดการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2563 เป็นปีแรก และได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 (2019) ทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่าง ๆ มากมายในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ ที่เป็นสถานที่ปิดและมีข้อจำกัดมากมาย ดังนั้น การสำรวจความคาดหวังและความพึงพอใจของนักศึกษาจึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งในการสะท้อนภาพของการจัดการเรียนการสอน และเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน พัฒนาหลักสูตรให้ได้มาตรฐาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลสำคัญของการการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยอง”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยอง
- 2 เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยองที่ปัจจัยปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน
- 3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

1. ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory)

ทฤษฎีแห่งความคาดหวัง (Expectancy Theory) ของ Vroom (1964, pp. 91-103) บางทีเรียกว่า ทฤษฎี V. I. E. เนื่องจากมีองค์ประกอบของทฤษฎีที่สำคัญ คือ

V มาจากคำว่า Valence ซึ่ง หมายถึง ความพึงพอใจ

I มาจากคำว่า Instrumentality ซึ่งหมายถึง สื่อเครื่องมือ วิธีทางที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจ

E มาจากคำว่า Expectancy หมายถึง ความคาดหวังภายในตัวบุคคลนั้น ๆ บุคคล มีความต้องการและมีความคาดหวังในหลายสิ่งหลายอย่าง ดังนั้นจึงต้องพยายามกระทำการด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เพื่อตอบสนองความต้องการหรือสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ ซึ่งเมื่อได้รับการตอบสนองแล้วตามที่ตั้งความหวัง หรือคาดหวังเอาไว้ นั่น บุคคล ก็จะได้รับ ความพึงพอใจ และขณะเดียวกันก็จะคาดหวังในสิ่งที่สูงขึ้นไปอีกเรื่อย ๆ

แนวความคิดนี้ Vroom เป็นผู้เสนอ โดยมีความเห็นว่าบุคคลจะพิจารณาทางเลือก ต่าง ๆ ที่มีอยู่ โดยจะเลือกทางเลือกที่เชื่อว่าจะนำไปสู่ผลตอบแทน หรือรางวัลที่เขาต้องการมากที่สุด ทฤษฎีนี้ทำนายว่า บุคคลแต่ละคนจะเลือกทางเลือกที่มีผลตอบแทนสูงที่สุด ทฤษฎีการคาดหวังของ Vroom มีข้อสังเกตคือ บุคคลใดจะได้รับการจูงใจที่จะใช้ความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ หรือให้สำเร็จต่อเป้าหมาย ก็ต่อเมื่อ เชื่อในความสามารถของตนเองว่า ความพยายามในการปฏิบัติงานจะมีผลในทางดี และ ผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้ได้ผลตอบแทนตามที่ต้องการหรือพึงปรารถนา หรืออาจ สรุปได้ว่าการที่จะโน้มน้าวจิตใจให้คนทำงานขึ้นอยู่กับความคาดหวัง (expectancy) ที่ คนเชื่อว่า ความพยายามของคนจะสัมฤทธิ์ผลออกมาเป็นระดับผลงาน ดังนั้น บุคคลจะทำงานให้สำเร็จหรือไม่ประการใด ย่อมขึ้นอยู่กับจิตภาพ และความเชื่อของเขาว่าเขาคาดหวังหรือไม่ต้องการอะไร และจะใช้กลยุทธ์อะไรในอันที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่เขาเลือกทางเดินเอาไว้

ปัจจัยหลักทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom มี 4 ประการ คือ

1. ความคาดหวัง หรือความคาดหวัง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับความน่าจะเป็นพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะความมากน้อยของความเชื่อจะอยู่ในช่วงระหว่าง 0 (ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และ ผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งเลย) และ 1 (มีความแน่ใจว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จะก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ)

2. ความพอใจ คือ ความรุนแรงของความต้องการของพนักงานสำหรับผลลัพธ์ อย่างใดอย่างหนึ่งความพอใจอาจจะเป็นบวกหรือลบได้ภายในสถานการณ์ของการทำงานเราอาจจะคาดหวังได้ว่าผลลัพธ์ เช่น ผลตอบแทน การเลื่อนตำแหน่ง และการยกย่อง โดยผู้บังคับบัญชาจะให้ความพอใจในทางบวกผลลัพธ์ เช่น ความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน หรือการตำหนิจากผู้บังคับบัญชาจะให้ความพอใจในทางลบ ในทางทฤษฎีแล้วผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องให้ความพอใจ เพราะ ว่าผลลัพธ์ดังกล่าวนี้จะเกี่ยวพันกับความต้องการของบุคคล

3. ผลลัพธ์ คือ ผลที่ติดตามมาของพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งและอาจจะแยกประเภทเป็นผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และผลลัพธ์ระดับที่สองผลลัพธ์ระดับที่หนึ่งจะหมายถึงผลการปฏิบัติงานที่สืบเนื่องมาจากการใช้กำลังความพยายามของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น หรือการเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น

4. สื่อกลาง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และระดับที่สองตามทัศนะของ Vroom นั้น สื่อกลางหรือความคาดหมายแบบที่สองจะอยู่ภายในช่วง +1.0 ถ้าหากว่าไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ ระหว่างผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และผลลัพธ์ระดับที่สองแล้ว สื่อกลางจะมีค่าเท่ากับ 0 Vroom ชี้ให้เห็นว่า ความคาดหมายและความพอใจ จะเป็นสิ่งที่กำหนดกำลังความพยายาม หรือแรงจูงใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ถ้าหากว่าความพอใจ หรือความคาดหมายเท่ากับศูนย์แล้ว แรงจูงใจจะเท่ากับศูนย์ด้วย หากพนักงานคนหนึ่งต้องการ เลื่อนตำแหน่งเป็นอย่างมาก (ความพอใจสูง) แต่ไม่มีความเชื่อว่า เขามีความสามารถ หรือทักษะสำหรับการปฏิบัติงานที่มอบหมายให้ได้ (ความคาดหมายต่ำ) หรือถ้าหากว่า พนักงานมีความเชื่อว่า เขาสามารถปฏิบัติงานที่มอบหมายให้ได้ (ความคาดหมายสูง) แต่ผลที่ติดตามมาไม่มีคุณค่าสำหรับเขา (ความพอใจต่ำ) แรงจูงใจของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจะมีน้อยมาก

ตามทัศนะของ Vroom การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมจะขึ้นอยู่กับ กระบวนการของความคิดดังต่อไปนี้ ซึ่งกระบวนการของความคิดดังกล่าวนี้อาจจะเป็นจิตสำนึกของจิตใต้สำนึกก็ได้

1. ผลลัพธ์ระดับที่สองที่แตกต่างกันมีความสำคัญมากน้อยแค่ไหน เช่น การเลื่อนตำแหน่ง การเพิ่มเงินเดือน (ความพอใจ)
2. ผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง (ผลการปฏิบัติงานที่ดี) จะนำไปสู่การเลื่อนตำแหน่ง หรือ การเพิ่มเงินเดือนหรือไม่ (สื่อกลาง)
3. การใช้กำลังความพยายาม จะประสบความสำเร็จทางด้านผลการปฏิบัติงานที่ดี หรือไม่ (ความคาดหมาย)

สรุปได้ว่า ความคาดหวังเป็นความรู้สึกของบุคคลถึงพฤติกรรม หรือตำแหน่ง ที่เหมาะสมของตนเอง หรืออาจเป็นความรู้สึกถึงความเหมาะสมในบทบาทของผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่งความคาดหวังของบุคคล เป็นความรู้สึกของบุคคลต่อตนเองอย่างหนึ่งว่าตนเองควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือต่องานที่ตนรับผิดชอบอยู่ ความคิดดังกล่าวนี้ยังรวมไปถึงการคิดถึงบุคคลอื่น เช่น ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงาน

2. ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร

ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรก็จะกล่าวถึงในการเลือกเนื้อหา การจัดการเนื้อหาลงในระดับชั้นต่าง ๆ เซเลอร์ (J. Galen Saylor) กาและอเล็กซานเดอร์ (William M. Alexander) ได้สรุปสูตรทั่วไปสำหรับการพัฒนาหลักสูตรแต่ละวิชาและเนื้อหาสาระดังนี้

- 1) ใช้การพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญในการกำหนดหรือตัดสินว่าจะสอนวิชาอะไร
- 2) ใช้เกณฑ์บางอย่าง ในการเลือกเนื้อหาสำหรับกลุ่มผู้เรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

3) วางแผนวิธีการสอนที่เหมาะสม และใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในเนื้อหาที่เลือกมาเรียน

โบแชมพ์ (Beauchamp 1981:77) ได้นำเสนอแนวคิดทฤษฎีการออกแบบหลักสูตรเป็น 2 ลักษณะ คือ ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร (Design Theories) และทฤษฎีวิิศวกรรมหลักสูตร (Engineering theories)

1) ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร (Design Theories) การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) หมายถึง การจัดแบ่งองค์ประกอบของ หลักสูตรได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ วิธีการจัดกิจกรรม จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้สู่การจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล

2) ทฤษฎีวิศวกรรมหลักสูตร (Engineering theories) ทฤษฎีวิศวกรรมหลักสูตร (Engineering theories) หมายถึง กระบวนการทุกอย่างที่ทำให้ ระบบหลักสูตรเกิดขึ้นในโรงเรียน ได้แก่ การสร้างหรือจัดทำหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตร และการประเมินระบบหลักสูตร รูปแบบหลักสูตรที่มีคุณภาพที่สามารถสร้าง ประสบการณ์แก่ผู้เรียนได้มีหลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการบริหาร รูปแบบการปฏิบัติการ รูปแบบการสาธิต รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติ และรูปแบบการใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐานสำหรับการกำหนด หลักสูตรทฤษฎี หลักสูตรจะช่วยในการบริหารงานเกี่ยวกับหลักสูตรให้มี หลักเกณฑ์ หลักการ และระบบมากยิ่งขึ้น เช่น การสร้างหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการประเมินหลักสูตรการจัดบุคลากร เกี่ยวกับหลักสูตร การทำให้องค์ประกอบของหลักสูตรที่จะนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร คือการสร้างกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพต้องมีการวางแผนสำรวจความต้องการใช้หลักสูตร การจัดทำ การนำไปใช้ มีการประเมินผลจากการนำไปใช้ เพื่อทำให้หลักสูตรที่จะนำไปใช้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

1. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับคนส่วนมากจึงต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบด้วยการศึกษาข้อมูล และความจำเป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรใน หลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน (หมายถึง สภาพของบ้าน ครอบครัว ชุมชน) เกี่ยวข้องกับสังคมและเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ข้อมูลและความจำเป็นเหล่านี้ จะเป็นพื้นฐาน เบื้องต้นในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกเนื้อหาวิชา และประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรพื้นฐาน

กาญจนา สมมิตรและคณะ (2552: 82) ได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 6 ประการ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการ ปกครอง แนวความคิด และผลการศึกษาค้นคว้าทางด้านจิตวิทยา ความก้าวหน้าทางวิทยาการ เทคโนโลยีและ และ บทบาทของสถาบันศึกษาและสื่อมวลชน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2537: 25) กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร อย่างเป็น ระบบสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อวินิจฉัยปัญหาและความต้องการซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าประสงค์ จุดหมายและจุดประสงค์ หลังจากได้วิเคราะห์ข้อมูล พื้นฐานแล้ว จะพิจารณาและกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา

ขั้นที่ 3 การเลือกและการจัดเนื้อหา จะต้องมีความถูกต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ กำหนดไว้ในหลักสูตร มีความสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน มีความยากง่ายสอดคล้องเหมาะสมกับวัย เนื้อหาต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และเนื้อหานั้นเป็นสิ่งที่สามารถจัดให้ ผู้เรียนได้ ในแง่ของความพร้อมด้านเวลา ผู้สอน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้อง สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว รวมไปถึงยุทธวิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอนให้ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ และ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การกำหนดอัตราเวลาเรียน หลักเกณฑ์ในการวัดประเมินผลการเรียน กำหนดเวลาเรียนการสอน โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับก่อนหลังให้สัมพันธ์กับจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนการวัดผลประเมินผล ควรกำหนดวิธีการเกณฑ์การจบหลักสูตร

ขั้นที่ 6 การนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากกลางหลักสูตรแล้วต้องมีการตรวจสอบ ข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม

ขั้นที่ 7 การประเมินผลหลักสูตร เมื่อใช้หลักสูตรไปได้สักระยะหนึ่ง ควรมีการประเมินผลหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ว่ามีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมอะไรบ้าง

ขั้นที่ 8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร หลังจากที่เราพบข้อบกพร่องของหลักสูตรอาจจะต้องมีการศึกษาปัญหาเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องให้หลักสูตรเหมาะสมยิ่งขึ้น

มิเชลลิส กรอสแมน และสก๊อต (Michealis Grossman and Scott. 1975: 175) ได้เสนอ แนวคิดหลักสำคัญ 5 ประการ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาปัญหาข้อถกเถียงและการปฏิบัติตลอดจนความสำเร็จและความล้มเหลว ของหลักสูตรเดิม พื้นฐานทางด้านปรัชญาซึ่งจะช่วยให้ในการพัฒนาเค้าโครงของค่านิยมและความเชื่อที่ สัมพันธ์กับการกำหนดความมุ่งหมาย การเลือกและการใช้ความรู้ ความหมายและวิธีการดำเนินการ และมิติอื่น ๆ ของการศึกษา พื้นฐานทางสังคมซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลค่านิยม การเปลี่ยนแปลง ปัญหา ความกดดันและแรงขับทางสังคมที่จะนำมาพิจารณาในการวางแผนหลักสูตร พื้นฐานจิตวิทยา ซึ่งประกอบด้วยความคิดเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กตลอดจนการเรียนรู้ของเด็ก ๆ และ พื้นฐานเกี่ยวกับสาขาวิชา ซึ่งจะเปรียบเสมือนแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวกับมโนคติ ข้อมูลต่าง ๆ แบบอย่างวิธีการและกระบวนการค้นคว้าอื่น ๆ ที่อาจจะใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการวางแผน การเรียนการสอน

บิชอป (Bishop, 1985: 88) มีความเห็นสอดคล้องกันว่าพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรนั้นมี อยู่ด้วยกัน 5 ด้าน แต่ เขาใช้คำว่า “ตัวกำหนดหลัก” ซึ่งจัดเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ปรัชญา ซึ่งหมายรวมถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความนึกคิดทางลัทธิต่าง ๆ และอื่น ๆ การเงินรวมถึงทรัพยากรบุคคล

และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สังคมและวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงภาษาด้วย ความรู้ ซึ่งรวมถึงเนื้อหาวิชา มโนทัศน์ และกระบวนการทางสมอง และ จิตวิทยาซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้วิธีสอนและอื่น ๆ

สรุปแนวความคิดการพัฒนาหลักสูตรคือกระบวนการในการวางแผนการจัดทำหลักสูตรและการหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการเรียนรู้เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกเนื้อหาวิชา กิจกรรมที่ก่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลกับผู้เรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency : N) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และการค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (หลักสูตรความร่วมมือกับเรือนจำ กรมราชทัณฑ์) จำนวนทั้งสิ้น 52 คน ที่ประกอบไปด้วยนักศึกษาจากเรือนจำ 2 แห่ง คือ เรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 31 คน และเรือนจำกลางระยอง จังหวัดระยอง จำนวน 21 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนั้นเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 จากจำนวนประชากร 52 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มประชากรที่ศึกษาอยู่ในเรือนจำกลางระยอง ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 21 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมายโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามถึงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ตอบ ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา ระยะเวลากำหนดโทษโดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบปลายปิด (Close end)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยอง ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ด้าน ด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านการการวัดและประเมินผล ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งระดับของความคาดหวังก่อนเข้ามาศึกษาและระดับความพึง

พอใจหลังเข้ามศึกษา เป็น 5 ระดับ คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุดโดยกำหนดคะแนนในแต่ละระดับ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าความคาดหวังและระดับคะแนน

ระดับความคาดหวัง	ระดับคะแนน
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยได้แปลระดับความคาดหวัง โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นตัวชี้วัด โดยกำหนดช่วง (Interval scale) ในการวัดเท่ากันดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับการแปลค่าความคาดหวัง

ระดับความคาดหวัง	ระดับคะแนน
มากที่สุด	4.51-5.00
มาก	3.51-4.50
ปานกลาง	2.51-3.50
น้อย	1.51-2.50
น้อยที่สุด	1.00-1.50

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1) การสร้างเครื่องมือ

สร้างเครื่องมือโดยการศึกษาเอกสารงานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังและความพึงพอใจในการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลัง เป็นแบบสอบถามรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ตอบ ได้แก่ เพศ ชั้นปีที่ศึกษา และสถานที่พักอาศัยขณะศึกษา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจของนักศึกษา

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2) การตรวจสอบเครื่องมือเครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยใช้คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน แล้วนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นนำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาหาค่าดัชนี ความสอดคล้องภายในโดย (IOC : Index Objective Congruency)

โดยใช้สูตร IOC =

- เมื่อ R หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 +1 หมายถึง ข้อคำถามสามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน
 ● หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจะวัดได้
 -1 หมายถึง ข้อคำถามไม่สามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน
 N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 มาใช้เป็นข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ซึ่งตรวจแบบสอบถามแล้วเห็นว่าแบบสอบถามทุกข้อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเที่ยงตรงของเนื้อหาครอบคลุมแต่ละด้านและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยนำเสนอแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยใช้ IOC (ธีระศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ, 2549) ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่า 0.5 ในแต่ละข้อ

3) การหาความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

นำเครื่องมือที่ได้ไปทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือโดยการ Try-out กับนักศึกษาที่ศึกษาชั้นปี 1 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา เรือนจำกลางบางขวาง ในเรื่อง ความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยองเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับนักศึกษาเรือนจำกลางระยอง

- 4) ปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
- 5) นำแบบสอบถามที่ได้ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แผนการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษานักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 เรือนจำกลางระยอง ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 21 คน โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้

- 1) จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่ได้ ดังนี้ แจกแบบสอบถามไปยังนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยตรงและทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนเพื่อนำมาบันทึกลงในแบบลงรหัส (Coding Form) และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป
- 2) จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทฤษฎีแนวคิดและผลงานที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังความพึงพอใจและความต้องการของบุคคลรวมถึงเอกสาร

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษา และแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานในการศึกษาภาคสนามให้เป็นไปอย่างมีระบบมากขึ้น

6. สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ จะดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (Microsoft office Excel) โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive) วิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean: μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: σ) เพื่อใช้อธิบายข้อมูลทั่วไปของปัจจัยส่วนบุคคล
- 2) ข้อมูลส่วนของความคาดหวังใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคาดหวัง
- 3) วิเคราะห์ระดับความคาดหวังที่แตกต่างกันไปตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย (Mean)
- 4) วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความคาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรฯ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเมื่อวิเคราะห์ความคาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า มีความคาดหวังต่อหลักสูตร มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยส่วนบุคคลสามารถจำแนกออกเป็น ดังนี้

1. เพศ ในภาพรวมนักศึกษาเพศหญิงมีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ ภาพรวมมากกว่าเพศชาย โดยเพศหญิงมีความคาดหวังรวมมีคะแนนเฉลี่ย 3.62 อยู่ในระดับมาก เพศชายมีความคาดหวังรวมที่ 3.45 อยู่ในระดับมาก โดยเพศหญิงมีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ ด้านอาจารย์ผู้สอนมากที่สุดมีคะแนนเฉลี่ย 4.03 อยู่ในระดับมาก และมีความคาดหวังด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้น้อยสุดมีคะแนนเฉลี่ย 3.30 อยู่ในระดับปานกลาง สรุปปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศต่างกันมีความความหวังต่อหลักสูตรไม่แตกต่างกัน เพศหญิงมีความคาดหวังมากกว่าเพศชาย

2. อายุ ในภาพรวมนักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 นักศึกษาที่มีช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 อยู่ในระดับมาก และนักศึกษาที่มีช่วงอายุ 41-50 ปี มีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ น้อยสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 อยู่ในระดับปานกลาง โดยนักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ ในด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ มากสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 อยู่ในระดับมาก และมีความคาดหวังต่อหลักสูตรด้านอาจารย์ผู้สอนน้อยสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 อยู่ในระดับมาก สรุป ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุมี

ความต่างกันมีความคาดหวังต่อหลักสูตรแตกต่างกัน ทุกช่วงอายุอยู่ในระดับมาก ยกเว้นช่วงอายุ 41-50 ปี มีความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง

3. วุฒิการศึกษา นักศึกษามีความคาดหวังต่อหลักสูตรโดยรวม มีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.58 อยู่ในระดับมาก โดยนักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับอนุปริญญา มีความคาดหวังต่อหลักสูตรภาพรวมสูงสุด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีความคาดหวังมากที่สุดคือด้านอาจารย์ผู้สอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีคะแนนน้อยสุด ได้แก่ ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 อยู่ในระดับปานกลาง สรุป ปัจจัยด้านวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ ไม่แตกต่างกัน

4. ระยะเวลากำหนดโทษ ความคาดหวังของนักศึกษาภาพรวม 3.51 อยู่ในระดับมาก โดยนักศึกษาที่มีระยะเวลากำหนดโทษต่ำกว่า 10 ปี มีความคาดหวังต่อหลักสูตรมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย 3.71 อยู่ในระดับมาก ส่วนนักศึกษาที่มีระยะเวลากำหนดโทษ 11-15 ปี มีความคาดหวังต่อหลักสูตรน้อยสุด มีคะแนนเฉลี่ย 3.30 อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านที่มีความคาดหวังสูงสุดคือด้านอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ นักศึกษาที่มีระยะเวลากำหนดโทษ 11-15 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 อยู่ในระดับมากและด้านที่มีความคาดหวังน้อยสุดด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ นักศึกษาที่มีระยะเวลากำหนดโทษ 11-15 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 อยู่ในระดับปานกลาง สรุป ปัจจัยด้านระยะเวลากำหนดโทษแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยอง เรือนจำกลางระยอง ในด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ โดยภาพรวมความคาดหวังอยู่ในระดับมาก และในแต่ละด้าน พบว่า มีความคาดหวังมากที่สุด คือ ด้าน ด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านที่เหลือมีความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง

1. ด้านหลักสูตร การที่นักศึกษามีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มหาวิทยาลัยได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน ทำให้นักศึกษาได้รับทราบรายละเอียด โดยรวมเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชา ศึกษาทั่วไป เนื้อหาแต่ละรายวิชามีความเหมาะสมกับจำนวน หน่วยกิตและเวลาเรียน รวมถึงเนื้อหาในแต่ละรายวิชาเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของรายวิชานั้น ๆ นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะเนื้อหาแต่ละรายวิชามีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และ ความต้องการของผู้เรียนทำให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรภัทร ภู่วัฒนทองและคณะ (2563: 38) ที่ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา พบว่า ด้านหลักสูตร การที่นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

2. ด้านอาจารย์ การที่นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มหาวิทยาลัยมีการจัดผู้สอนที่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนวิชาศึกษาทั่วไปมาสอนในแต่ละ รายวิชา สามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนได้ตามลักษณะเนื้อหาวิชาที่สอน มีการวางแผนการสอน และกำหนดหัวข้อการเรียนรู้ที่มีระบบ รวมถึงมีเทคนิคการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับ เนื้อหาวิชา ทำให้สามารถอธิบายเนื้อหาวิชาและความรู้ต่าง ๆ ให้นักศึกษาเข้าใจได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เสรี สิงห์ใจและคณะ (2562: 5) ที่ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาเด็กวัยรุ่นและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า นักศึกษามีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรด้านอาจารย์ผู้สอนอยู่ในระดับมาก

3. ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การที่นักศึกษามีความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเรียนจำเป็นต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบของทางเรียนจำทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมได้อย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้นักศึกษาจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา จึงยังไม่สามารถทำได้ในปีการศึกษานี้

4. ด้านกระบวนการเรียนการสอน

การที่นักศึกษามีความคาดหวังอยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนการสอนยังไม่สามารถทำได้สะดวกเท่าที่ควร อาจารย์ไม่สามารถเข้าพบนักศึกษาได้เนื่องจากติดมาตรการการควบคุมโรคติดต่อ นอกจากนี้ผู้สอนยังจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการคิดวิเคราะห์ เพื่อแสวงหาคำตอบหรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ จิรภัทร ภู่วัฒนทองและคณะ (2563: 38) ที่ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา พบว่า ด้านกระบวนการเรียนการสอนการที่นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

5. ด้านการวัดผลและประเมินผล

ด้านการวัดและประเมินผล การที่นักศึกษามีความเห็นว่ามีความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปได้กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลในแต่ละรายวิชาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งนักศึกษารับทราบได้จากแนวการสอน (Course Outline) ของแต่ละ รายวิชา อาจารย์ใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา รวมถึงครอบคลุมเนื้อหาวิชาที่เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จิรภัทร ภู่วัฒนทองและคณะ (2563: 38) ที่ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล ว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

6. ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้

ที่นักศึกษามีความคาดหวังมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้สอนเลือกสื่อและอุปกรณ์การสอนมาใช้ในการเรียน การสอนได้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยอาจารย์ประจำหลักสูตรได้จัดทำวิดีโอบันทึกการสอนส่งให้หัวหน้าฝ่ายการศึกษาให้นักศึกษาได้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทางเรือนจำกลางระยองยังให้ความสำคัญกับการจัดอาคารสถานที่ โดยมีการจัดห้องเรียนให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนในแต่ละรายวิชารวมถึงมีการจัดสภาพห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ได้แก่ มีแสงสว่างเพียงพอ มีอุณหภูมิที่เหมาะสมและถ่ายเทอากาศได้ดี อุปกรณ์ครุภัณฑ์ภายในห้องเรียน เช่น ปากกา เครื่องขยายเสียง คอมพิวเตอร์อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย ฐานิตา ลอยวิรัตน์และคณะ (2561 :38) ศึกษาความคาดหวังและผลการเข้าศึกษาของนักเรียนแต่ละโครงการงานรับนักศึกษาต่อคณะวิศวกรรมศาสตร์ พบว่า ความคาดหวังของนักศึกษามีความคาดหวังด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษาในเรือนจำที่มีต่อการเรียนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาเรือนจำกลางระยองที่ปัจจัยปัจจัยส่วนบุคคล

1. การที่นักศึกษาเพศหญิงมีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ ภาพรวมมากกว่าเพศชาย อย่างไรก็ตามเมื่อทำการเปรียบเทียบระดับความคาดหวังรายด้านจำแนกตามเพศ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากในการจัดการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยได้กำหนดหลักเกณฑ์เดียวกันไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตรที่นักศึกษาทุกคนต้องศึกษาวิชาศึกษาทั่วไป ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนดในแต่ละภาคการศึกษา มหาวิทยาลัยมีการคัดเลือกอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงกับลักษณะวิชาที่สอน นักศึกษาได้รับการฝึกทักษะและประสบการณ์ในลักษณะเดียวกัน มีการวัดและประเมินผลโดยใช้เกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จิรภัทร ภูขวัญทองและคณะ (2563: 38) ที่ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา พบว่า ความพึงพอใจต่อการจัดการ เรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป จำแนกตามเพศ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

2. อายุ ในภาพรวมนักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 นักศึกษาที่มีช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 อยู่ในระดับมาก และนักศึกษาที่มีช่วงอายุ 41-50 ปี มีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ น้อยสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 อยู่ในระดับปานกลาง โดยนักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปีมีความคาดหวังต่อหลักสูตรฯ ในด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ มากสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 อยู่ในระดับมาก และมีความคาดหวังต่อหลักสูตรด้านอาจารย์ผู้สอนน้อยสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 อยู่ในระดับมาก

3. วุฒิการศึกษา นักศึกษามีความคาดหวังต่อหลักสูตรโดยรวม มีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.58 อยู่ในระดับมาก โดยนักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาระดับอนุปริญญามีความคาดหวังต่อหลักสูตรภาพรวมสูงสุด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีความคาดหวังมากที่สุดคือด้านอาจารย์ผู้สอน มีคะแนน

เฉลี่ยเท่ากับ 4.57 อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีคะแนนน้อยสุด ได้แก่ ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 อยู่ในระดับปานกลาง

4. ระยะเวลากำหนดโทษ ความคาดหวังของนักศึกษาภาพรวม 3.51 อยู่ในระดับมาก โดยนักศึกษาที่มีระยะเวลากำหนดโทษต่ำกว่า 10 ปี มีความคาดหวังต่อหลักสูตรมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย 3.71 อยู่ในระดับมาก ส่วนนักศึกษาที่มีระยะเวลากำหนดโทษ 11-15 ปี มีความคาดหวังต่อหลักสูตรน้อยสุด มีคะแนนเฉลี่ย 3.30 อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านที่มีความคาดหวังสูงสุดคือด้านอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ นักศึกษาที่มีระยะเวลากำหนดโทษ 11-15 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 อยู่ในระดับมากและด้านที่มีความคาดหวังน้อยสุดด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ นักศึกษาที่มีระยะเวลากำหนดโทษ 11-15 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาการประเมินคุณภาพบัณฑิตเพื่อวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตรเพื่อหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาให้หลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามบริบทของเรือนจำแต่ละแห่งหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรฯ ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันและบริบทในแต่ละเรือนจำ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา สมมิตรและคณะ. (2552). ความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในหลักสูตร นานา ชาติของนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ รายงานการวิจัย. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยพาร์อิสเทอร์น เชียงใหม่.
- จิรภัทร ภูขวัญทองและคณะ (2563). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา. รายงานการวิจัย. คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัเทคโนโลยี ราชมงคลศรีวิชัย สงขลา.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสติน เพรส.
- ฐานิตา ลอยวิรัตน์และคณะ. (2561). ความคาดหวังและผลการเข้าศึกษาของนักเรียนแต่ละโครงการงานรับนักศึกษาต่อคณะวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีการศึกษา 2561. รายงานการวิจัย. คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธีระศักดิ์ อุ่ณารมณเลิศ. (2549). เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา: การสร้างและการพัฒนา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (2563). หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. เอกสารอัดสำเนา.

ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติ การอุดมศึกษา พ.ศ. 2562. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ราชกิจจานุเบกษา 1 พฤษภาคม 2562

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2545). *องค์การและการจัดการ (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
เสรี สิงห์โงน. *ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิทยาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาเด็ก วัยรุ่นและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล*. รายงานการประชุม
วิชาการระดับชาติ วลัยลักษณ์วิจัย ครั้งที่ 11 วันที่ 27-28 มีนาคม 2562. หน้า 1-9.

CURRICULUM DEVELOPMENT. *ทฤษฎีหลักสูตร*. สืบค้นเมื่อ 30 พ.ค. 2564. จาก http://thaicurriculum.blogspot.com/2015/05/blog-post_12.html

Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation*. New York: John Wiley & Sons.

Academic Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.17

พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4

Buddhist Peaceful Means Contributing to the Development of Volunteerism to the Sangahawatthu 4 Approach

บังอร ธรรมสอน¹, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท^{2*}Bungon Tamasorn¹, Phra Pramote Vādakovidho^{2*}

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. บังอร ธรรมสอน

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Bungon Tamasorn

Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, ThailandEmail: bungon.tamasorn@gmail.com

Corresponding Author*:

2. พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Dr. Phra Pramote Vādakovidho

Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, ThailandEmail: boss04506@hotmail.com

คำสำคัญ:

พุทธสันติวิธี; การพัฒนา; จิตอาสา; หลักสังคหวัตถุ 4

Keywords:

Buddhist Peaceful Means; Development;
Volunteerism; Sangahawatthu

Article history:

Received: 10/06/2023

Revised: 25/06/2023

Accepted: 28/06/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Tamasorn, B. & Vādakovidho, P. P. (2023).
Buddhist Peaceful Means Contributing to
the Development of Volunteerism to the
Sangahawatthu 4 Approach. Journal of
Dhamma for Life, 29(2), 89-109.

ABSTRACT

This academic article aims to study Buddhist peaceful methods that contribute to the development of volunteerism according to the Sangahawatthu 4. It is like a device for human resource development to be effective or to operate the organization in accordance with its goals and missions. This must ensure that personnel have the capacity to design career development or career paths to suit the mission by applying the principles such how to manage personnel (Personnel Management) as a tool for development. Then, an organization's human resource development can be managed effectively, it must rely on tools such as the four Sangkhahavatthu 4 mentioned above in the form of integration. The application of volunteer spirit development according to Buddhist peaceful methods conducive to the development of volunteer spirit according to the Sangahawatthu 4. It was found that six important developmental issues related to Buddhist peaceful methods that contributed to the development of the volunteer spirit development process were knowledge, understanding, mindfulness and inner peace, skills, attitudes and networking.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นเสมือนอุปกรณ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้มีประสิทธิภาพหรือเพื่อดำเนินงานขององค์กรให้เป็นไปตามเป้าหมายและภารกิจซึ่งจะต้องจัดการให้บุคลากรมีขีดความสามารถในการออกแบบการพัฒนาสายอาชีพหรือเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ ให้เหมาะสมกับภารกิจโดยนำหลักการ วิธีการจัดการงานบุคคลมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ดังการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรจะจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยเครื่องมือได้แก่สังคหวัตถุ 4 ประการดังกล่าวข้างต้นในลักษณะของการบูรณา การประยุกต์การพัฒนาจิตอาสาตามแนวทางพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่าประเด็นสำคัญในการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการพัฒนาจิตอาสา มี 6 ประเด็น ได้แก่ ความรู้, ความเข้าใจ, สติและสันติภายใน, ทักษะ, ทศนคติ และการสร้างเครือข่าย

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ได้เริ่มก่อตัว และพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2533 โลกได้มีการจัดระเบียบโลกใหม่ (New World System) มีการนำเอาแนวคิดเรื่อง การพัฒนาการแบบยั่งยืนตามทีนักวิชาการเคยเสนอไว้ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2523-2533 มาพิจารณาการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยแนวความคิดที่สำคัญ 6 ประการคือ 1) ต้องช่วยกลุ่มคนที่ยากจนที่สุดเพราะพวกเขาจะไม่มีทางออกอื่นใดนอกจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) เน้นพัฒนาแบบพึ่งพาตัวเองภายใต้ความจำกัดทางสภาพธรรมชาติ 3) พัฒนาการจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายรุนแรงด้านสิ่งแวดล้อม 4) วางอยู่บนหลักการว่าด้วยการมีสุขภาพอนามัยที่ดี ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมีอาหารที่เพียงพอแก่การบริโภค 5) วางอยู่บนหลักที่ว่าด้วยการส่งเสริมการริเริ่มของประชาชน 6) มนุษยชาติ คือ ศูนย์กลางและหัวใจของการพัฒนา

จากแนวคิดและการพัฒนาแบบยั่งยืนประเทศทั่วโลกจึงมีแนวโน้มและปรับแผนพัฒนาใหม่เน้นเรื่องการพัฒนาคน พัฒนาด้านจิตใจ และรวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนมนุษย์ในโลกสมัยใหม่มีคุณลักษณะพิเศษดังนี้ 1) ยึดหลักเหตุผลเชิงประจักษ์พิสูจน์ได้ 2) มนุษย์มีความสามารถเป็นปัจเจกชน สามารถทำอะไรก็ได้ 3) มีเสรีภาพ ความเสมอภาค 4) ไม่มีความสัมพันธ์ในองค์กร 5) กระทำทุกอย่างเพื่อให้ชีวิตมีความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ มุ่งเน้นการพัฒนาคน แต่การพัฒนาในโลกสมัยใหม่นั้นกลับทำให้มนุษย์มีความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น ซึ่งอาจจะมีผลทำให้ทีมงานจิตอาสาเกิดความสับสนในแนวทางการใช้ชีวิตยุคโลกสมัยใหม่ ดังนั้นจึงต้องมีการปรับตัว พัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับยุคโลกสมัยใหม่ในประเทศไทยมีการริเริ่มคำว่า “จิตอาสา” หรือ “จิตสาธารณะ” ในช่วงหลัง พ.ศ. 2505 โดยเริ่มจากมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมีความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ของจิตอาสาหลังจากการเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 โดยกิจกรรมจิตอาสาที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมงานด้านการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนจากทางภาครัฐ ซึ่งกระทำโดยเอกชน อาทิจ เป็นสถาบันส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา มูลนิธิ การจัด

ตั้งขึ้นก็เพื่อช่วยเหลือคนในเชื้อชาติหรือภูมิภาคเดียวกัน เป็นลักษณะของผู้ให้กับผู้รับ โดยเหตุการณ์ 14 ตุลา ก่อให้เกิดข้าวยาหมากแพงทำให้ประชาชนที่มีฐานะยากจนขึ้น ความสำนึกต่อสังคมของชนชั้นกลางได้ถูกยกระดับขึ้น (วิภาพันธ์ ก่อเกียรติเจริญ, 2544)

หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตอาสาโดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา สุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร (2550) กล่าวถึง สังคหวัตถุ 4 ว่าเป็นหลักคุณธรรมในศาสนาพุทธโดยเป็นภาษาบาลีแยกออกเป็น 2 ศัพท์ คือ สังคห และ วัตถุ “สังคห” แปลเป็นภาษาไทยว่า สงเคราะห์ มีความหมายว่าช่วยเหลืออุดหนุน “วัตถุ” ในที่นี้หมายความว่า เรื่องรวม ทั้ง 2 ศัพท์ มีความหมายว่า เรื่องความช่วยเหลือจะช่วยเหลือกันด้วยวิธีอย่างไรบ้าง ท่านได้วางไว้เป็น 4 อย่าง จึงจะถือว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นได้ซึ่งยังไม่มีการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือจิตอาสา

ความหมายของ “จิตอาสา”

จิตรา แสงวัฒนาภักษ์ (2562) ได้กล่าวว่า จิตอาสา เป็นจิตที่พร้อมจะเสียสละเวลาแรงกายและแรงใจ และสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นการสร้างให้จิตเป็นจิตอาสานั้นต้องเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายจิตใจความรู้คุณธรรมและการติดต่อสื่อสารการสร้างเชื่อมั่นในตนเองและการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (จิตรา แสงวัฒนาภักษ์, 2562) พระไพศาล วิสาโล (2565) ได้ให้ความหมายจิตอาสาว่า คือจิตที่ไม่นิ่งดูตายต่อสังคม หรือความทุกข์ยากของผู้อื่น และปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่ด้วยการให้ทานให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วย และด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น จะเน้นว่าไม่ใช่แค่การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างเดียว แต่เป็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณของเราด้วยสุภาพร ทศพระรินทร์ (2556) กล่าวว่า จิตอาสา คือ ผู้มีจิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวง แก่เพื่อนมนุษย์โดยเต็มใจ สมครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข ที่พร้อมจะเสียสละแรงกายและสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ในการทำกิจกรรม หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับ ผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและหน้าตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้มเป็นจิตที่เปี่ยมบุญ คือความ สงบเย็น และพลังแห่งความดี อีกทั้งยังช่วยลดความเป็นตัวตนของตนเองลงได้บ้าง

จิตอาสาในมุมมองทางพระพุทธศาสนา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552: 187-189), นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาได้มีการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับจิตอาสา สรุปได้ว่า “จิตอาสา” เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจ และจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกายแรงใจสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมซึ่งคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า คือ ต้นแบบจิตอาสาที่ดี พุทธทาสภิกขุ (2537: 20) ให้คำจำกัดความของคำว่า “จิตอาสา” ซึ่งอธิบายในเรื่องโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยกล่าวไว้ว่า สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้เมื่อมนุษย์มีการให้ทาน คือ มีความกรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จาคะ คือ มีความเสียสละซึ่งใกล้เคียงกับสังคมไทยในอดีต ที่มีความ

กรุณาและการแบ่งปันสิ่งเหล่านี้ จะทำให้คนในสังคมนั้นมีความปรารถนาดีต่อกันและเป็นไปอย่างยั่งยืน **สรณียสายศร** (2565) ได้ให้ความหมายของ “จิตอาสา” ตามแนวพุทธเชิงบูรณาการ ว่าเป็นจิตใจที่มีความเสียสละปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์และความเดือดร้อน ช่วยให้มีความสุขมีชีวิตที่ดีขึ้น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดาย พร้อมเสียสละกาย ใจ เวลา สติปัญญาหรือทรัพย์สินเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น รวมถึงการทำดีเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตามกำลังที่กระทำได้ **พระไพศาล วิสาโล** (2548: 5) ให้ความหมายของคำว่า “จิตอาสา” ว่าเป็นจิตที่พร้อมจะสละแรงกายความสามารถสติปัญญาและเวลาเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในสังคมเป็นจิตที่เป็นสุขเมื่อได้ทำความดีไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นผู้ประสบกับความทุกข์ยากเป็นการยกระดับปัญญาและสำนึกทางสาธารณะเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของบุคคลนั้น ในการสร้างสังคมที่ดีงามเป็นสังคมที่เป็นธรรมและมีสันติ **วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี** ได้กล่าวถึง จิตสาธารณะตามแนวทางพุทธศาสนา ไว้ว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนากล่าวถึงจิตที่เป็นกุศลเป็นจิตที่ดีงาม มีเจตนาที่งาม ไม่เห็นแก่ตัวนำไปสู่การปฏิบัติที่ถือเป็นภารกิจหลักที่ต้องช่วยเหลือมนุษย์และสังคมดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้กับพุทธสาวกตอนหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพ และมวลมนุษยย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันโดยสองรูป จงแสดงธรรมที่มีความงามเป็นเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีรูปในตาน้อย มีอยู่ย่อมเสื่อมเพราะได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราจักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี, 2548: 30) พุทธดำรัสนี้แสดงถึงการบำเพ็ญประโยชน์ตามแนวจิตสาธารณะแก่ชาวโลกหลังจากที่พระอรหันต์ชุดแรก 60 องค์ ได้พัฒนาตนถึงความสมบูรณ์พร้อมแล้ว ถือว่าเป็นพระดำรัสอย่างเป็นทางการที่ทรงรับสั่งให้พระอรหันต์ชุดดังกล่าวออกไปบำเพ็ญประโยชน์บนฐานแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะ สะท้อนให้เห็นแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธที่เป็นไปเพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริง

จิตยังถูกปรุงแต่งด้วยเจตสิกให้รู้อารมณ์เป็นไปต่างๆ ตามลักษณะสภาพของเจตสิก เช่น ขณะที่จิตกำลังเห็นรูป ถ้ามีโลภเจตสิกประกอบก็จะเกิดความยินดีพอใจในรูป หากเกิดโทสะเจตสิกประกอบก็จะเกิดความไม่พอใจเกิดเป็นความโกรธขึ้นมาทันที แสดงว่าเจตสิกที่ประกอบกับจิตย่อมปรุงแต่งจิตให้รู้อารมณ์เป็นไปตามสภาพแห่งตน (วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี, 2548: 31-32) เจตสิกที่เข้าไปปรุงแต่งจิตเป็นทั้งกุศลและอกุศล การทำงานของจิตที่อุปมาเหมือนน้ำที่ใสบริสุทธิ์ ไม่มีสี แต่เมื่อนำสีแดงใส่ลงไปนั้นน้ำนั้นก็กลายเป็นน้ำสีแดงที่เปรียบเหมือนเจตสิก หากนำอกุศลเจตสิก คือ เจตสิกฝ่ายไม่ดีเข้าไปประกอบกับจิตจะทำให้จิตนั้นเป็นจิตที่ชั่วหยาบ มีจิตที่เป็นบาปแต่ถ้าหากนำกุศลเจตสิก คือ เจตสิกฝ่ายดีเข้าไปประกอบกับจิตแล้ว จะทำให้จิตนั้นเป็นจิตที่ดี มีเมตตา กรุณา มีศรัทธา เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ธรรมชาติและเจตสิกจะเกิดขึ้นพร้อมกับจิตอยู่เสมอเมื่อประกอบกันแล้วจะทำให้จิตเป็นกุศลหรืออกุศลขึ้นอยู่กับเจตสิก การที่บุคคลที่มีจิตเป็นกุศล เป็นจิตที่ดีงามไม่เห็นแก่ตัว มุ่งไปในทางการทำบุญทำกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคมโดยรวม เป็นจิตที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นคำนึงถึงส่วนรวมอยู่เสมอ แสดงออกด้วยการกระทำ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ปรารถนาที่จะเห็นความสุขความสำเร็จของผู้อื่น ปรารถนาที่จะเห็นความสุขของส่วนรวมจากการกระทำในสิ่งที่ดีๆ มีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคง

โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่ตนกระทำนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม โดยถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ

จิตอาสาในมุมมองด้านสันติภาพ

ในอีกแง่มุมมีการแบ่งแยกความหมายมีเกี่ยวกับจิตอาสาที่เกี่ยวกับสันติภาพ ที่มีความสำคัญเกี่ยวกับจิตอาสา หมายถึง จิตที่ยกระดับปัญญาภายในและสำนึกสาธารณะเป็นจิตที่เป็นสุข เพื่อได้ทำความดีอยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลาร่างกายและสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มีความเมตตากรุณาเป็นจิตที่เปี่ยมด้วยความสงบเย็นและเต็มไปด้วยพลังแห่งความดี เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติ (จิตรวลัย ศรีแสงฉาย, 2557: 11) นอกจากสันติภาพที่เกิดขึ้นจากการทำงานของจิตอาสาแล้วนั้น ยังมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง ซึ่งความสำคัญของจิตอาสาว่าการพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในการทำงานนี้ นอกจากจะเกิดผลภายนอก เช่นอาจจะได้ผลตอบแทนหรือได้รับการเลื่อนขั้นเลื่อนระดับงานแล้ว ก็มีผลที่แน่นอนภายในตัวเองไม่ว่าภายนอกเราจะได้รับผลตอบแทนหรือไม่ก็ตาม แต่ในฐานะคนทำงานจิตอาสาคือการที่มีความชำนาญมากขึ้น ทำอะไรได้ดีขึ้นจะมีผลตอบแทนให้หรือจะไม่มีก็แล้วแต่ แต่ความรู้สึกในตัวเองของคนทำงานจิตอาสานั้นทำไปแล้วสบายใจ อิ่มใจ ถ้ารู้สึกว่าการทำอะไรแล้วทำได้ดีขึ้น นี่คือการพัฒนาตนเองขอให้มีความที่ทำงานจิตอาสานั้นมีความภูมิใจสบายใจในตัวได้ทันทีไม่ต้องรอให้คนอื่นเขาให้ผลตอบแทน เช่น การทำงานเกี่ยวกับงานรับอาสาสมัครทำงานเพื่อส่วนรวมของสังคม ความสำคัญของจิตอาสา คือการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในกิจการงานนั้น มีความศรัทธาในการทำงาน เชื่อมมั่นในงานที่ทำ มีความมั่นใจเห็นประโยชน์ของงานนั้น ประโยชน์ที่แท้จริงปรากฏมองเห็นกันภายนอกและมีเกิดผลภายใน มีความชำนาญมากขึ้น ทำอะไรได้ดีขึ้น ทำไปแล้วเกิดความสบายใจ อิ่มใจ มีความภูมิใจได้ทันที ไม่ต้องรอให้คนอื่นเขาให้ผลตอบแทน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2554: 2)

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว จิตอาสาจึงหมายถึงจิตที่พร้อมที่จะรับทำเพื่อประโยชน์เพื่อส่วนรวมด้วยทำด้วยความเต็มใจ โดยมีหลักของการทำงาน คือ ทำงานเพื่อรับใช้สังคมและทำเพื่อเป็นส่วนรวม โดยเป็นการพัฒนาจิตใจให้ทำงานจิตอาสาและพร้อมกับการพัฒนาบุคลิกภาพของการทำงานอีกด้วย ซึ่งนักจิตอาสานั้นจะสามารถทำทานได้อย่างตามความประสงค์ของการบริจาค ไม่ว่าจะเป็นทานกล่าวคืออาจจะเป็นทั้งธรรมทานและอามิสทาน โดยเป็นพื้นฐานหลักของนักจิตอาสา คือ ได้ทำทาน การทำทาน เป็นการสละความสุขส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือเรียกอีกคำว่า มีน้ำใจ เป็นผู้ใจกว้างรับฟังผู้อื่นและพร้อมบำเพ็ญคุณธรรมและบารมี โดยการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้เดือดร้อนให้เขามีความสุข เป็นงานที่นักจิตอาสาทำโดยไม่หวังผลตอบแทนสิ่งเหล่านั้นนั่นคือ “หัวใจสำคัญของการทำงานจิตอาสา” การทำงานจิตอาสานั้นต้องมีจิตใจที่มีความเสียสละเป็นทุน มีความอดทนเป็นที่ตั้ง มีความจริงจังในการทำงาน สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายในการทำงาน หากวัตถุประสงค์ในการทำงานสำเร็จ นักจิตอาสาจะรู้สึกความภาคภูมิใจและมีความอิ่มเอมใจที่ได้ช่วยเหลือสังคม โดยจะส่งผลให้เกิดสังคมสันติสุข เป็นการยกระดับปัญญาและสำนึกทางสาธารณะให้สูงขึ้น การสร้างสันติภาพของนักจิตอาสา เป็นการทำความดีที่ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นจิตเสียสละเวลา ร่างกาย และสติปัญญา เพื่อสังคม

เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยความสงบเย็นและเต็มไปด้วยพลังแห่งความดี มุ่งสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเกิดสันติสุขที่ทุกสังคมต้องการ เป็นการพัฒนาจิตใจให้สามารถมีจิตใจที่เข้มแข็ง พร้อมช่วยเหลือผู้อื่น สิ่งเหล่านี้แสดงผ่านน้ำใจและการกระทำที่ออกมาจากใจของนักจิตอาสาทุกคน

แนวทางการพัฒนาจิตอาสา

ปภัส ฉัตรยาลักษณ์ และ จุฑารัตน์ เปลวทอง (2565: 4-5) ได้สรุปแนวทางการพัฒนาจิตอาสา ไว้ 3 กระบวนการ ดังนี้

1. การสร้างความคิดเชิงบวก การคิดที่มุ่งประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่ามุ่งประโยชน์ส่วนตน (Utilization VS Individualization) ในทางพุทธศาสนา จะประกอบด้วย การเรียนรู้จากแหล่งอื่น ได้แก่ การรับฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียน หาความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่น รู้จักคิดโดยมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะออก และ การคิดโดยการใช้เหตุผล ได้แก่ การใช้ความคิดถึงเหตุสัมพันธ์กับผล โดยสรุปความคิดเชิงบวก คือ ความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงเหตุและผลความคิดเชิงวิเคราะห์ แยกแยะที่สัมพันธ์สิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

2. การยึดหลักธรรมและคุณธรรมความดี เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยคำนึงถึงกลไกและกระบวนการของหลักแห่งความดีงาม หลักแห่งการสงเคราะห์ ได้แก่การสงเคราะห์ด้วยการให้ ให้สิ่งของ ให้ความรู้สั่งสอน (ธรรมทาน) การสงเคราะห์ที่เป็นการใช้ถ้อยคำที่เป็นประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความนิยมยินดี (ปิยวาจา) โดยสรุปก็คือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือที่เป็นการให้ด้วยพฤติกรรม และการให้ด้วยวาจาที่อ่อนหวาน ก่อให้เกิดความซาบซึ้งใจของผู้ฟัง จึงเป็นการสงเคราะห์ที่จะต้องปฏิบัติด้วยความเมตตา คือ ความหวังดี โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ นอกจากนี้ยังยึดหลักแห่งการประพฤติ การกระทำที่เป็นประโยชน์ ได้แก่ ความช่วยเหลือที่มอบให้ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมแก่ผู้อื่น และจิตอาสาต้องยึดหลักแห่งความเอื้ออาทร เพื่อสร้างจิตสาธารณะให้มีความเอื้อเฟื้อต่อบุคคลแวดล้อมและสิ่งแวดล้อม โดยการแสดงออกความเป็นกัลยาณมิตรที่เป็นผู้ชี้ช่องทางประโยชน์ แนะนำให้ส่วนรวมดำเนินไปบนแนวทางประโยชน์ แนะนำให้ส่วนรวมดำเนินไปบนแนวทางของจริยธรรม

3. การประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในการแสดงออกถึงความมีจิตสาธารณะ เช่น อาสาทำกิจกรรมของส่วนรวมที่เป็นการสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมปลูกป่า รมรงค์การจับจ่ายใช้สอยอย่างประหยัด การรีไซเคิลของที่ใช้แล้ว การสร้างโลกสีเขียว การใช้จักรยานแทนยานพาหนะที่ใช้เชื้อเพลิง เป็นต้น

การพัฒนาตนเอง (Self- Development)

ความหมายของการพัฒนาตนเอง พืรพัฒน์ พันศิริ และ ศานติกร พินยงค์ (2559: 25) กล่าวถึงความหมาย และหลักการพัฒนาตนเอง ดังนี้ การพัฒนาตนเอง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Self-Development แต่ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าพัฒนาตน และมักใช้แทนกันบ่อยๆ ได้แก่ การปรับปรุงตน (Self-

Improvement) การบริหารตน (Self-Management) และการปรับตัว (Self-Modification) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสม ดำรงศักดิ์ ต่อประเสริฐ สรุปรการพัฒนาตนเอง คือ การศึกษาหรือเรียกว่าไตรสิกขาเป็นการศึกษาอบรมหรือการพัฒนาชีวิตแก่ตนเอง 3 ด้าน คือ ศีล ได้แก่ การพัฒนาพฤติกรรมทางวาจาให้สัมพันธ์ด้วยดีกับสิ่งแวดล้อม ทางสังคม ทางวัตถุ สมาธิ ได้แก่ การพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรมมีประสิทธิภาพ มีความสุข และรู้จักคิด มีความอดทน มีความขยัน มีความคิดแยกคายและสภาพจิตใจที่เกื้อกูลต่อการที่จะคิดพร้อมที่จะแสวงหา และทำให้เกิดปัญญา สามารถดำเนินชีวิตอยู่ด้วยดีไม่มีทุกข์

หลักการพัฒนาดนเองเชิงพุทธศาสตร์

การพัฒนาดนตามแนวทางพุทธศาสตร์ เป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดี หรือการมีคุณภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการทำนชีวิตของบุคคล กับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน หลักการพัฒนาดนตามแนวพุทธศาสตร์ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ทมะ คือ การฝึกนิสัยดั้งเดิมที่ยังไม่ได้ขัดเกลาให้เหมาะสม มีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การรู้จัก ช่มใจ ช่มระจับความเคยชิน ที่ไม่ดีทั้งหลายได้ ไม่ยอมให้กิเลสรบเร้า หลอกล่อ ชักนำไปสู่ความเลวร้ายได้ และการฝึกปรับปรุงตนเอง โดยทำคุณความดี ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป 2) สิกขา คือ การศึกษาเพื่อให้รู้แจ้ง รู้จักประโยชน์ มองทุกอย่างเป็นการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตัวเอง เป็นกระบวนการฝึกฝนตนเองในการดำเนินชีวิต เรียกว่าไตรสิกขา มีองค์ประกอบ คือ ศีลสิกขา หมายถึง การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย ทางวาจาและการประกอบอาชีพ จิตสิกขา หมายถึง การฝึกจิต สร้างคุณภาพ และสมรรถภาพทางจิตให้เข้มแข็งมั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ มีจิตที่สงบ บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งที่ทำให้เศร้าหมอง ปัญญาสิกขา หมายถึง การฝึกปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสรรพสิ่ง รู้แจ้งตามความเป็นจริง มีจิตใจเป็นอิสระและมีปัญญาบริสุทธิ์ 3) ภาวนา คำนี้ตรงกับคำว่า พัฒนา ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนาและปัญญาภาวนา เทียบได้กับการพัฒนาทางกาย พัฒนาทางสังคม พัฒนาอารมณ์ และพัฒนาสติปัญญา

หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาจิตอาสาด้วยหลักสังคหวัตถุ 4

หลักสังคหวัตถุ 4

สุทธิพงศ์ ปานเพ็ชร พบว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักคุณธรรมในศาสนาพุทธโดยเป็นภาษาบาลีแยกออกเป็น 2 ศัพท์ คือ สังคห และ วัตถุ “สังคห” แปลเป็นภาษาไทยว่า สงเคราะห์ มีความหมายว่าช่วยเหลืออุดหนุน “วัตถุ” ในที่นี้หมายความว่า เรื่องรวม ทั้ง 2 ศัพท์ มีความหมายว่า เรื่องความช่วยเหลือจะช่วยเหลือกันด้วยวิธีอย่างไรบ้าง ท่านได้วางไว้เป็น 4 อย่าง จึงจะถือว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นได้ (สุทธิพงศ์ ปานเพ็ชร, 2550: 56) สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) (2528: 11) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า เมื่อทุกคนต่างประพฤตสังคหวัตถุทั่วถึงกันแล้วอย่าว่าแต่เฉพาะคนเฉพาะครอบครัวจะรักใคร่นับถืออยู่เป็นสุข

สบายเลยถึงคนทั้งหมู่บ้าน ทั้งเมือง ทั้งประเทศ ทั้งโลกก็ต้องอยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกันเพราะฉะนั้นท่านจึงว่าสังคหวัตถุทั้ง 4 อย่าง เป็นคุณสำหรับยึดเหนี่ยวนำด้านจิตใจผู้อื่นให้รักใคร่นับถือช่วยเหลือกันอย่างวิเศษแท้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550: 10) ได้ให้ความหมายสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่าเป็นหลักการสงเคราะห์ หรือเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี **คุณ โทษณ์** ได้ให้ความหมายสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า เป็นหลักผูกใจคนเป็นเหมือนมนตร์รัก มนต์เสน่ห์ หามาตามหานิยม ในบรรดาพระสาวกฝ่ายคฤหัสถ์ที่ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะในทางรวมใจหมู่ชน คือ หัตถกะอาฬวกะ ซึ่งมีความสามารถ เก่งในการสร้างความสามัคคี สร้างความเป็นปึกแผ่นของสังคมด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 (พระไตรปิฎก) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: อ.เอก. (บาลี) 20/151/33) โดยพระพุทธเจ้าทรงเน้นความสำคัญของการเกื้อกูลสงเคราะห์กันในกลุ่ม และความสามัคคีของสังคมด้วยการแสดงใน “สิงคาลกสูตร” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558: 604) ว่าด้วยหลักการไหว้ทิศในอริยวินัย ซึ่งอรรถกถาบอกไว้เป็นวินัยของคฤหัสถ์ (คิหิวินัย) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ที.ปา. (ไทย) 11/205/206) โดยสรุปท้ายในสังคหวัตถุ 4 ว่าด้วยการให้มีความเสมอกันโดยคุณธรรม ซึ่งสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย

ทาน คือ การให้ เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน ดังกล่าวไว้ “บุรุษไม่พึงประมาทปัญญา พึงตามรักษาสัจจะ พึงเพิ่มพูนจาคะ พึงศึกษาแต่ทางสงบเท่านั้น” เรียกว่า สนฺติเมว โส ลิกฺขะย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ม.อุ. (ไทย) 14/343/403) การให้ทานจึงเป็นการพัฒนาจิตอาสาตามหลักการให้ เป็นการอนุเคราะห์ด้วยความเมตตาปราณี ให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ หรือให้เพื่อเป็นการบุญกุศลไม่หวังผลตอบแทนก็ได้ การให้เป็นการสร้างมิตรไว้ต่อกัน เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ รวมไปถึงการให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ทานนี้ถือว่าเป็นคุณธรรมเบื้องต้นข้อแรกที่มีอุปมาภาพมากในการที่จะผูกมัดใจของผู้อื่นได้อย่างดีดัง พระพุทธพจน์ ที่ว่า “ททํ ปิโย โหติ ภขนฺติ นํ พหุ” นรชนผู้ไม่ตระหนี่ให้ทานย่อมเป็นที่รัก ชนเป็นอันมากย่อมคบหา นรชนนั้นซึ่งจะเห็นได้ว่า การให้ทาน คือ แบ่งปัน เสียสละส่วนตนให้กับผู้อื่น หรือส่วนรวมยิ่งให้มากเท่าไรก็ยิ่งเพิ่มพูนความสำคัญให้กับตนเองในฐานะผู้ช่วยเหลือสังคมให้เกิดการเป็นอยู่อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตามการให้ก็ย่อมจะต้องมีขอบเขตจำกัด เพราะหากมีการให้ที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็นและมีตรงกับ ความปรารถนาของผู้อื่นย่อมไม่นำมาซึ่งความยินดีต่อสิ่งนั้นควรที่จะศึกษาความต้องการของชุมชนให้ถ่องแท้เสียก่อนจึงค่อยดำเนินการ (พระสุระ ญาณธโร, 2560: 308) คำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่รู้จักกันมากและปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นเบื้องต้นของการทำความดีในตัวเอง คือ การให้ทาน จัดว่าเป็นหลักธรรมนำมาซึ่งการผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือสังคมเป็นธรรมชาติเพื่อชำระจิตใจให้สะอาดเป็นแนวทางนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทานจึงนับว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมมากที่สุดในทุกยุคทุกสมัย

กระบวนการพัฒนาจิตอาสาต้นแบบในสมัยพุทธกาล

บุคคลผู้ที่มีความคิดและการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นหรือสังคมได้นั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งความเห็นที่เป็นสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบที่ถูกต้อง สร้างสรรค์ และสัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ ความคิดที่ถูกต้องตั้งตามกระบวนการของอริยมรรค ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิตที่เกิดขึ้นเองตาม

ธรรมชาติโดยการปลูกฝังและส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้โดยอาศัยจากบุคคลใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ กัลยาณมิตร เพื่อนร่วมงาน ที่เอื้อให้บุคคลหรือบุคคลสามารถดำเนินการตามกระบวนการของจิตอาสาได้ โดยสะดวก กระบวนการจิตอาสาในสมัยพุทธกาลกล่าวถึงเหตุและปัจจัย (Cause and Condition) ที่พระพุทธรเจ้าทรงตรัสถึงการกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวมว่า “วิฑฐิ” หรือ “อริยวิฑฐิ” แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ คือ พุทธศาสนิกชนมีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติตนให้เข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนาด้วยความเจริญอันได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา คือลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจ และจิตสำนึกที่จะเสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2552: 10) ที่ทำให้คนเรามีใจที่จะอาสาทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือสังคมแวดล้อมนั้น ย่อมมาจากสภาวะภายในจิตใจที่มีกิเลสน้อย โดยเห็นประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านเป็นประโยชน์ของส่วนรวม การเห็นประโยชน์ตนในทางพระพุทธศาสนาได้ให้มุมมองแห่งการมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะนั้นเปรียบเสมือนกับการที่มนุษย์มีโอกาสในการสั่งสมทานบารมีอันเป็นส่วนหนึ่งแห่งบารมีของพระโพธิสัตว์ดังคำสอนในศาสนานิกายมหายาน เป็นผู้ที่บำเพ็ญตนหรือผู้ที่ตั้งปณิธานว่าจะบรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ไม่ว่าจะเสวยพระชาติเป็นคนหรือเป็นสัตว์ก็ตาม อภิปรายได้ว่า พระโพธิสัตว์เป็นผู้ที่กระทำในสิ่งที่พิเศษกว่าธรรมดา และจะต้องบำเพ็ญบารมีให้ครบทั้ง 10 ประการ เพื่อจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ลักษณะของโพธิสัตว์ที่ปรากฏในชาดก มี 2 ประเภท คือ 1) พระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีโดยยังมิได้รับพุทธพยากรณ์เรียกว่า “อนิยตโพธิสัตว์” และ 2) พระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีโดยได้รับพุทธพยากรณ์แล้วจะต้องมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอนเรียกว่า “นิยตโพธิสัตว์” การที่จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ในเบื้องต้นจะต้องบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ โดยการปฏิบัติตนด้วยหลักธรรมสโมธาน 8 และบำเพ็ญบารมี 10 ให้บริบูรณ์ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2537: 20)

การบำเพ็ญบารมีในแต่ละชาติจะช่วยในการเพิ่มพูนบารมีให้ค่อยเต็มเต็มในสิ่งที่ตนปรารถนา บารมีที่เพิ่มขึ้นนี้จะช่วยให้การเจริญความเป็นพระโพธิสัตว์เป็นไปได้โดยง่าย (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2537: 21) ตรงกับหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาเถรวาทว่า การที่บุคคลมีจิตอันเป็นการเสียสละ ไม่ว่าจะเป็น การให้ด้วยใจบริสุทธิ์ทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังความคิด และกำลังใจ นั้นเรียกว่า “การให้ทาน” ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในสังคหวัตถุ 4 อันเป็นจุดเริ่มต้นของจิตที่เป็นสาธารณะ คือ อยากช่วยเหลือ เอื้อเพื่อแบ่งปัน ด้วยจิตอันตระหนักเห็นถึงประโยชน์โดยส่วนรวมว่าจะเกิดทางแห่งคุณงามความดี ทั้งต่อตนเองและหนทางที่ผู้อื่นจะได้รับผลแห่งความสุข ปลอดภัยจากปราศจากภัย อันตราย หรือแม้กระทั่งมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้คือการสงเคราะห์ผู้อื่นเพื่อให้ผู้อื่นได้รับความสุขทั้งทางกายและทางใจมากขึ้น ซึ่งผลในทางสุดท้าย คือ ตนย่อมได้รับความสุขไปด้วยจากการเห็นผู้อื่นมีความสุข เรียกว่า “มุทิตา” พลอยยินดีในความสุขความเจริญของผู้อื่น ฉะนั้น จิตใจของผู้สงเคราะห์จึงเกิดปิติ มีความอิ่มเอมใจ ประหนึ่งว่าได้กระทำคุณงามความดีเป็นที่ตั้งแห่งสัมมาทิฐิในทางที่ชอบ พบความผาสุกและขจัดกิเลสในจิตใจได้ด้วยกระบวนการธรรมยังให้เกิดปัญญาพัฒนาไปสู่การรักษาอยู่ซึ่งศีล มีสติด้วยสมาธิเป็นกำลัง และเกิดปัญญาญาณเป็นพฤติกรรมกรุยทางไปสู่อริยมรรค ดังบุคคล

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ที่มีจิตอาสาประกอบคุณประโยชน์ทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมของหมู่สงฆ์ และหมู่คณะโดยไม่หวังผลตอบแทน และไม่ใช้งานในหน้าที่นั้น นำมาอธิบายไว้ 6 ท่าน เป็นเบื้องต้นได้แก่

1. **สุเมธดาบส** ผู้มีทรัพย์และธัญญาหารมาก คงแก่เรียน จบไตรเพท มีความสำเร็จในคัมภีร์ทำนายลักษณะและอิทธิบาท มีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมได้ แต่กลับมีแนวคิดที่จะช่วยผู้อื่นและบำเพ็ญบารมีช่วยมนุษยโลกพร้อมทั้งเทวโลกให้ข้ามพ้นกระแสสังสารวัฏ โดยสละลาผ้าคากรองและหนังสือตัวลงบนเปลือกถมนอนคว่ำหน้าลงในพื้นดิน เพื่อให้พระพุทธรูปที่ปางกรพร้อมทั้งพระชินาสพจำนวนสี่แสนรูปได้เหยียบย่ำข้ามฝั่งไปบรรลุพระสัพพัญญุตญาณพร้อมกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ชุ.พุทธ. (ไทย) 33/54-58/574)

2. **พระอานนท์** อัศรเปื้องขวา ได้รับการสรรเสริญจากพระพุทธเจ้าให้เป็นเอตทัคคะ 5 ประการ คือ มีสติ รอบคอบ มีคต คือความทรงจำแม่นยำ มีความเพียรดี เป็นพหูสูตร เป็นยอดของภิกษุผู้อุปัฏฐากพระพุทธเจ้า ออกแบบจีวรผ้ากุสี ผ้าอัทธกุสี ผ้ามณฑล ผ้าอัทธมณฑล ผ้าวิวัฏฐะ ผ้าอนวิวัฏฐะ ฯลฯ และได้รับการยกย่องว่าเป็นธรรมภักตคาริก จดจำพระธรรมได้ทั้งหมด 84,000 พระธรรมขันธ์ มีปัญญาแตกฉานในปฏิสัมภิทาเชี่ยวชาญในเรื่องปฏิจกสมุปบาท สละมรรค ผล นิพพาน เพื่อปฏิบัติหน้าที่พุทธอุปัฏฐากให้สมบูรณ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: อง.เอกก. (ไทย) 20/14/219-223)

3. **พระมหากัสสปะเถระ** ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีจิตประกอบไปด้วยเมตตากรุณาในเวลาแสดงธรรมแก่ผู้อื่น เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน เสียสละเวลาถึง 8 เดือน เพื่อเป็นประธานในการทำสังคายนา คำสอนของพระพุทธเจ้าได้สำเร็จเรียกว่า “ปฐมสังคายนา” โดยรวบรวมคัดเลือกพระภิกษุอรหันต์ผู้ทำสังคายนาได้จำนวน 500 องค์ ทำ “มุขปาฐะ” ณ ถ้ำสัตตบรรณคูหา แห่งเวภารบรรพตกรุงราชคฤห์ โดยมีกำลังสำคัญคือพระอุบาลีและพระอานนท์เป็นผู้ให้การวิสัชนาพระวินัย พระธรรม (พระสูตรและพระอภิธรรม) ตามลำดับ และพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นศาสนูปถัมภก เพื่อรักษาพระไตรปิฎกให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ถึงปัจจุบันนี้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: อง.เอกก.อ. (บาลี) มาในวัดยามวิกาล ท่านก็จะอุทิศตนเสียสละเวลาเข้าเตโชธาตุบันดาลให้เกิดแสงสว่าง และจัดแจงเสนาสนะให้แม้จะต้องเดินทางไกล

5. **มฆมาณพ** เสียสละความสุข กระทำเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน เพื่อผู้ที่ผ่านไปมาจักได้ใช้ประโยชน์จากงานที่ท่านกระทำ

6. **หมอชีวก** สละแก้ว แหวนเงินทองทำปฏิการะคุณ ต่อผู้มีพระคุณ รักษาช่วยเหลือผู้อื่นให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ

ฉะนั้น กระบวนการจิตอาสาจึงเป็นการพัฒนาจิตด้วยการยกระดับในสภาวะจิตไปสู่การบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ด้วยหวังให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ทางกายและทางใจ เป็นการแสดงออกถึงการมีใจที่เป็นจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ คือ การตระหนักถึงการเป็น “ผู้ให้” ด้วยใจอันบริสุทธิ์ เพื่อสร้างคุณประโยชน์ให้กับผู้อื่นโดยไม่แบ่งแยก ไม่เจาะจงว่าเป็นผู้ที่เรายินดี หรือไม่ยินดี ชอบหรือไม่ชอบ เพราะมีความเมตตา กรุณา หวังดีเป็นที่ตั้ง รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คือ มีสังคหวัตถุธรรม และพรหมวิหารธรรม ทั้งนี้ในพระไตรปิฎกได้อธิบายให้เห็นถึงบุคคลที่มีเนื้อแท้ของการเป็นผู้มีจิตอาสาทำประโยชน์เพื่อชนหมู่มากโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนไว้ดังกล่าวข้างต้น ทุกท่านล้วนมุ่งบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น มีความอดทนต่อปณิธานของตนด้วยยังเห็น

ผลดีกายภาคนำจากการเสียสละซึ่ง สุข ความสบาย ความสำเร็จ ทรัพย์ ที่ตนพึงจะได้ เพื่อความสงบสันติของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน นับว่าเป็นการอุทิศตนที่ยิ่งใหญ่และประเสริฐที่สุดของการเกิดมาเป็นมนุษย์ และมีธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็น

ปิยวาจา ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ปิยวาจา เป็นหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของสังคหวัตถุ 4 ซึ่งในพระสูตรได้ให้ความหมายของ ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำที่น่ารัก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ชุ.ชา. (ไทย) 28/178/83) **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)** ได้ให้ความหมาย ปิยวาจา หมายถึง วาจาเป็นที่รัก พูดจาน่ารัก นานิยมนับถือ, วาจาที่น่ารัก, วาจาที่กล่าวด้วยจิตเมตตา, คำที่พูดด้วยความรัก ความปรารถนาดี เช่น คำพูดสุภาพอ่อนโยน คำแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 242) กล่าวได้ว่า ปิยวาจา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพูดหรือการใช้วาจา ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก สื่อสารกันด้วยความรัก หรือมีวาจาซาบซึ้งใจ การกล่าววาจาสุภาพไพเราะอ่อนหวานทำให้เกิดไมตรี รักใคร่นับถือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 61) ตลอดถึงการใช้คำที่เป็นประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผล ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ (Kindly Speech : Convincing Speech) ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก พูดอย่างรักกัน วาจาเป็นที่รัก วาจาสดุดีมน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าววาจาสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน มีหางเสียง สมานสามัคคี ซาบซึ้งใจ ทำให้เกิดไมตรีรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมน้อมตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงตรัสเตือนพระภิกษุให้พยายามหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่ขัดแย้งกัน พูดจาส่อเสียด เสียดสีกัน อันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงการพูดที่ประกอบด้วยประโยชน์ ดังปรากฏในอภัยราชกุมารสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ชุ.ม. (ไทย) 13/83/88) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักการพูดไว้ดังนี้

1. ต้องเป็นความจริง
2. เป็นคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน
3. พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์
4. พูดแล้วเกิดการสมานสามัคคี
5. พูดด้วยจิตเมตตา
6. พูดถูกกาลเทศะ คือ ถูกเวลาและสถานที่

จากพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นถึงการกล่าววาจาอันเป็นไปเพื่อประโยชน์ทั้งในแง่การพัฒนาตนเองให้เข้าถึงที่สุดแห่งการดับทุกข์แล้วยังเป็นวาจาที่ศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ ทำให้คนฟังเกิดการรับรู้และเชื่อมั่นของผู้กล่าววาจานี้ได้ อย่างไรก็ตาม หลักวาจาสุภาชิตนี้ยังมีองค์ประกอบที่สรุปไว้ในวาจาสูตร ความว่าด้วยองค์แห่งวาจาสุภาชิต “ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ประการเป็นวาจาสุภาชิตไม่เป็นวาจาทุภาชิตเป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียนวาจาประกอบด้วยองค์ 5 ประการอะไรบ้าง คือ พูดถูกกาล พูดคำจริง พูดคำอ่อนหวาน พูดคำประกอบด้วยประโยชน์ และพูดด้วยเมตตาจิต” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 242)

จิตรา แสงวัฒนาภักษ์ (2562: 97-99) ได้สรุปหลักการพูดเพื่อให้สังคมเกิดสันติสุขไว้ดังนี้

1. พูดได้ถูกกาลเทศะ คือ พูดในสถานที่ ในเวลา ในปริมาณ และในปัจจัยที่เหมาะสม ซึ่งมีปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าในตักกการิชชาตก เป็นตัวอย่างของบุคคลที่ควรรู้จักความพอดีหรือขอบเขตและกาลเวลาในการพูด กล่าวคาถาที่ 1 ความตอนว่า “ดูก่อนพ่อตักการิชะ ฉันเองเป็นคนโง่เขลากล่าวคำชั่วช้าเหมือนกบในป่า ร้องเรียกงูมาให้กินตนฉะนั้น ฉันจะตกลงไปในหลุมนี้ ได้ยินมาว่า บุคคลที่พูดล่วงเลยขอบเขตไม่ดีเลย ” และคาถาที่ 2 ความตอนว่า “บุคคลผู้กล่าวล่วงเลยขอบเขต ย่อมได้ประสบการจอบจำ การถูกฆ่า ความเศร้าโศกและความร่ำไห้ ข้าแต่ท่านอาจารย์ คนทั้งหลายจะฝังท่านลงในหลุม เพราะเหตุใดท่านต้องติเตียนตัวท่านเอง เพราะเหตุนี้ ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ขุ.ชา. (ไทย) 27/104-105/413)

2. ต้องเป็นคำจริง หมายถึง การใช้วาจาด้วยข้อมูลที่ถูกต้องมีหลักฐานอ้างอิงได้ ไม่ปั้นแต่งขึ้นมาเอง ดังเรื่องพุทธดำรัสกับพระโมคคัลลานะ ความว่า บุคคลควรพูดคำจริง ไม่ควรโกธธ แม้เขาขอเพียงเล็กน้อยก็ควรให้ ด้วยเหตุอย่างนี้ (อย่างใดอย่างหนึ่ง) บุคคลพึงไปเทวโลกได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ขุ.ธ. (ไทย) 25/224/102) สะท้อนให้เห็นว่า การพูดความจริงนั้นเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญ ซึ่งหลักความจริงนี้มีระบุในคำสอนหลายแห่งในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หมวดศีล หมวดมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น ทั้งนี้การพูดคำจริงในกรณีของพระโมคคัลลานะนี้ จะเห็นว่ามีเชื่อมโยงกับอารมณ์หรือความโกรธความไม่พอใจ และเรื่องการให้ ดังนั้นการนำวาจาที่อ่อนหวานมาผนวกกับการพูดความจริง จะช่วยให้ความจริงนั้นเป็นเรื่องที่ไม่กระทบอารมณ์ผู้ฟัง

3. ต้องเป็นคำสุภาพ คือ เป็นคำพูดที่ให้แต่คุณส่วนเดียว เพราะทำให้เกิดผลดีแก่ตนเองและผู้อื่น ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลควรเปล่งถ้อยคำอ่อนหวาน มีประโยชน์เท่านั้น ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ขุ.ชา. (ไทย) 27/60/406) จึงควรพูดแต่คำอ่อนหวานเป็นที่น่าพอใจแก่ผู้อื่นทุกเมื่อ เพราะการพูดคำที่ดีงามทำให้ประสบผลสำเร็จตามที่ตนปรารถนา ทั้งเป็นที่พอใจของผู้ได้ยินได้ฟังด้วย คำพูดสุภาพ จึงจัดเป็นองค์สำคัญข้อหนึ่งในวาจานี้ เพราะจะทำให้บุคคลอื่นพอใจ ไม่เกิดโทษ (พระสิริมังคลาจารย์, 2554: 270) นอกจากนี้เมื่อกล่าวถึงคำสุภาพหรือการพูดจาไพเราะ แต่ในขณะเดียวกันบางครั้งคำพูดที่สุภาพแต่หากเจตนาผู้พูดไม่บริสุทธิ์ต้องการทำร้ายหรือทำลายฝ่ายตรงข้าม วาจานั้นอาจถือว่าเป็นคำสุภาพแต่เป็นดั่งคมหอกคมดาบที่แทงศัตรู ดังที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระพุทธองค์ได้ตรัสถึง คำด่ามี 2 ประเภท ได้แก่ คำด่าที่หยาบ คำด่าที่สุภาพ ดังนั้นแม้ว่าจะเป็นคำสุภาพอ่อนหวานที่ทำให้เกิดสัมพันธที่ดีในสังคมได้นั้น ต้องเป็นคำสุภาพที่มาจากความรู้สึกหรือเจตนาที่ดีของผู้พูด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: วิ.ม. (ไทย) 2/15/204)

4. พูดแล้วมีประโยชน์ คือ มีประโยชน์ต่อผู้ฟังถ้าหากนำแนวทางไปคิด หรือปฏิบัติในทางสร้างสรรค์ต่อไป ดังพระพุทธพจน์ว่า “คำพูดที่มีประโยชน์คำเดียว ที่คนฟังแล้วสงบระงับได้ ย่อมดีกว่าคำพูดที่ไร้ประโยชน์ตั้ง 1,000 ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ขุ.ธ. (ไทย) 25/100/61) วาจาที่มีประโยชน์ เป็นวาจาที่พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟังเป็นวาจาที่ควรแก่การฟัง

5. พูดด้วยจิตที่มีเมตตา คือ พูดด้วยจิตใจที่มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง มีความจริงใจต่อผู้ฟัง การพูดที่ประกอบด้วยเมตตาจิต เรียกว่า “เมตตาวาจาธรรม” เป็นหนึ่งองค์ธรรมในสาราณียธรรม 6 ที่ระบุนำการตั้งเมตตา

วชิกรรมในเพื่อพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557: 201)

สรุปได้ว่า ปิยวาจา คือการพูดด้วยวาจาที่สุภาพอ่อนโยน ถูกกาลเทศะ พูดด้วยความมีสติพูดด้วยความมีเมตตา และพูดในสิ่งที่เกิดประโยชน์ การพูดสามารถพลิกสถานการณ์ลดความรุนแรงจากการปะทะในการทำงานองค์กร การทำงานด้านจิตอาสา คำพูดนั้นมีความสำคัญมากเพราะมีทั้งข้อดีและข้อเสียแล้วแต่เจตนาของของผู้พูด ปิยวาจา จึงเป็นธรรมที่แสดงถึงการพัฒนาจิตอาสา ตามหลักการให้คำแนะนำ หรือตักเตือนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

อรรถจริยา ในสังคหสูตร ได้ให้ความหมายของอรรถจริยา คือ การประพจน์ประโยชน์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ขุ.ชา. (ไทย) 28/178/83) **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)** (2550, 25) ให้ความหมายไว้ว่า ทำประโยชน์ คือ ช่วยเหลือด้วยร่างกาย และชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่างๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม ช่วยเหลือผู้อื่นชวนช่วยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ตลอดจนแก้ไข้ปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม กล่าวได้ว่าเป็นการฝึกฝนตนที่คิดจะทำตนให้เป็นคนที่มิเป็นประโยชน์ คือ มีความรู้ความสามารถ แล้วนำความรู้ความสามารถนั้นมาช่วยเหลือกันประพจน์ตนเป็นประโยชน์ต่อกันในทุกด้านเมื่อรู้ว่าจะอะไรดี หรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ก็นำมาพัฒนาแล้วกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือกันเพื่อให้สังคมนั้นเกิดความเจริญรุ่งเรือง ทั้งนี้การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์จะบรรลุจุดหมายได้ต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ ต่อไปนี้ เพื่อช่วยค้าชูและส่งเสริมการสร้างประโยชน์นั้นให้เป็นไปด้วยคุณค่าและสร้างศรัทธาให้สังคมในการแสดงถึงความเสียสละ กล่าวคือ

1. ช่วยด้วยเมตตาแสดงน้ำใจไมตรี แบ่งเบาภาระ ร่วมมือ ร่วมใจ แสดงน้ำใจไมตรี
2. ช่วยด้วยกรุณานำพาผู้อ่อนแอ หรือตกอยู่ในอันตรายให้หลุดรอดพ้นภัย
3. ช่วยด้วยมุทิตาให้กำลังใจสนับสนุนร่วมมือแก่ผู้ทำความดีและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์
4. การทำตนให้มีราคามีความดีที่พอจะเป็นประโยชน์แก่คนอื่นได้ด้วยคือเป็นคนที่มีกำลังในตัว คือ กำลังกาย กำลังความคิด กำลังปัญญาเป็นต้น
5. การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันเรื่องนี้เป็นเรื่องง่ายกำลังออกไปช่วยคนอื่น คนใจกว้างจึงจะทำได้ คนใจแคบก็เห็นแก่ตัวยอมทำไม่ได้ การบำเพ็ญประโยชน์ เช่น ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ช่วยเหลือบอกกล่าว สั่งสอน วิชาความรู้ ช่วยหางาน ช่วยแนะนำทางอาชีพให้เป็นต้น

อรรถจริยา ในสังคหวัตถุ 4 คือ การประพจน์ตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเอง และผู้อื่น รู้จักการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว ทุ่เมเทร่างกาย แรงใจในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมรู้จักแก้ไข้ปัญหาด้วยปัญญา กล่าวได้ว่า อรรถจริยา เป็นเรื่องของความประพจน์หรือพฤติกรรมที่แสดงออกในทางสังคม และการปฏิบัติต่อกันและกันในสังคมให้เกิดความร่วมมือและประสานสามัคคี และมีพลังสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดหรือหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ หลักการเรื่องของประโยชน์ ซึ่งในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นอุดมการณ์ก้าวแรกของเหล่าสาวกผู้เผยแผ่ธรรมชุดแรกที่ได้ประพจน์ตนตาม

แนวทางของพระพุทธเจ้าคือ การเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ของหมู่ชน ดังนั้นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเรื่องของประโยชน์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องสร้างประโยชน์เกื้อกูลให้ได้ใน 3 ระดับมิใช่เพียงมุ่งสร้างประโยชน์สุขเพื่อตนเองเพียงคนเดียวอย่างที่เรารู้จักกัน โดยแท้จริงแล้ว พระพุทธเจ้าได้ทรงมุ่งหวังให้สังคมพุทธบริษัทเป็นสังคมแห่งการสร้างประโยชน์ให้ได้ถึง 2 ระดับโดยทรงแบ่งประโยชน์ออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. อัตตัตถะ ประโยชน์ตน คือ การมุ่งสร้างที่พึ่งหรือความมั่นคงให้แก่ตนเอง ทั้งในได้ด้านวัตถุและจิตใจ พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญต่อประโยชน์ตนมาก่อนเป็นอันดับแรก ดังที่ทรงตรัสไว้ว่า บุคคลไม่ควรให้ประโยชน์ตน (อริยผล) เสียไปประโยชน์คนอื่นแม้มาก เมื่อรู้ประโยชน์ตนแล้วก็ควรชวนชวายเป็นประโยชน์ตน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ชุ.ธ. (ไทย) 25/166/84)

2. ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น คือ การมุ่งสร้างที่พึ่งหรือความมั่นคงให้แก่คนอื่นทั้งในได้ด้านวัตถุและจิตใจพระพุทธเจ้าทรงให้สร้างประโยชน์คนอื่นในภายหลังที่ประโยชน์ตนสำเร็จหรือมั่นคงดีแล้วซึ่งเป็นการใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเราไปช่วยเหลือ สร้างประโยชน์สุขหรือเป็นที่พึ่งให้แก่คนอื่น ๆ ดังที่ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์เพื่อเกื้อกูลเพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ที.ม. (ไทย) 10/86/46-47)

กล่าวได้ว่า หลักธรรมเรื่องของประโยชน์ช่วยส่งเสริมหรือสอดคล้องกับการพัฒนาหรือเกื้อกูลต่อคนอื่นนี้ พระพุทธเจ้าทรงนำมาสั่งสอนแม้จบจนกระทั่งปัจฉิมโอวาท ทรงสั่งสอนเทศนาแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิดนี้เป็นคำพร่ำสอนของเรา เราหลุดพ้นจากกิเลสและภพได้ทั้งหมดแล้วจะปรินิพพาน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ชุ.เถร. (ไทย) 26/1016/506) ทั้งนี้แนวทางคำสอนเรื่องของประโยชน์สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างประโยชน์นั้นมีใจจะหมายถึงการบรรลุประโยชน์ของตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องสามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคมและมวลมนุษยชาติสำหรับการสร้างประโยชน์นี้มาพร้อมกับหน้าที่ด้วยซึ่งแนวคิดคำสอนเรื่องหน้าที่จึงแฝงไปด้วยการให้ประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องรอบด้าน เรียกว่า ทิศ 6 ซึ่งมีเรื่องของธรรมเกี่ยวกับการสงเคราะห์ไว้ กล่าวคือ ทิศเบื้องหน้า คือ บิดา มารดา ทิศเบื้องขวา คือ ครูบาอาจารย์ ทิศเบื้องหลัง คือ สามเณร ภรรยา ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ทิศเบื้องบน คือ สมณะ ทิศเบื้องล่าง คือ ลูกจ้าง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ที.ปา. (ไทย) 11/266/212)

เมื่อกล่าวถึงประโยชน์ของการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายและสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำไปใช้ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ การแก้ไขปัญหามชีวะและการลงมือทำจริงๆ ไม่ทรงสนับสนุนการพยายามเข้าถึงสัจธรรมด้วยการครุ่นคิดและถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางอภิปรัชญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 85) ดังนั้นพระพุทธเจ้าถือเอาความสำเร็จอันก่อให้เกิดเป็นความสุขกายใจด้วยการลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับครอบคลุมประโยชน์ 3 ระดับด้วยกัน ได้แก่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 245)

1. ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน
2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในอนาคต
3. ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง

อัตถจริยาเป็นการบำเพ็ญประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรมและช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดจนแก้ไข ปรับปรุง ส่งเสริมในทางจริยธรรม การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์จะบรรลุจุดหมายเพื่อช่วยคำชู้และส่งเสริมการสร้างประโยชน์นั้นให้เป็นไปด้วยคุณค่า และสร้างศรัทธาให้สังคมในการแสดงถึงความเสียสละ

สมานัตตตา แปลว่า ความมีตนเสมอ หรือมีตนร่วม อรรถกถาโดยมากอธิบายในแง่ว่าร่วมสุขร่วมทุกข์ และให้ความเสมอหรือเท่าเทียมกัน เช่น กินด้วยกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ที.อ. (บาลี) 3/148; อ.อ. (บาลี) 2/379; อ.อ. (บาลี) 3/280) รวมไปถึง ทำงานร่วมกัน คือสมานกิจ หรือร่วมด้วยช่วยกันทำกิจธุระ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: เนตติ.ฎ (บาลี) 36, เจตติ.วิภา. (บาลี) 39) ด้วยการวางตัวให้พอเหมาะพอดี ปฏิบัติให้เหมาะสมกับฐานะของเขาที่ต่ำกว่า เสมอกันหรือสูงกว่าตน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566: ปฐิส.อ. (บาลี) 359) **พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตฺโต)** (2551: 402) ให้ความหมาย คือ ความเป็นผู้มีตนเสมอ กล่าวคือ การทำตัวให้เข้ากันได้ด้วยการร่วมสุขร่วมทุกข์ไม่ถือตัวมีความเสมอภาค และวางตัวเหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 402) ได้จัด สมานัตตตา ออกเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ

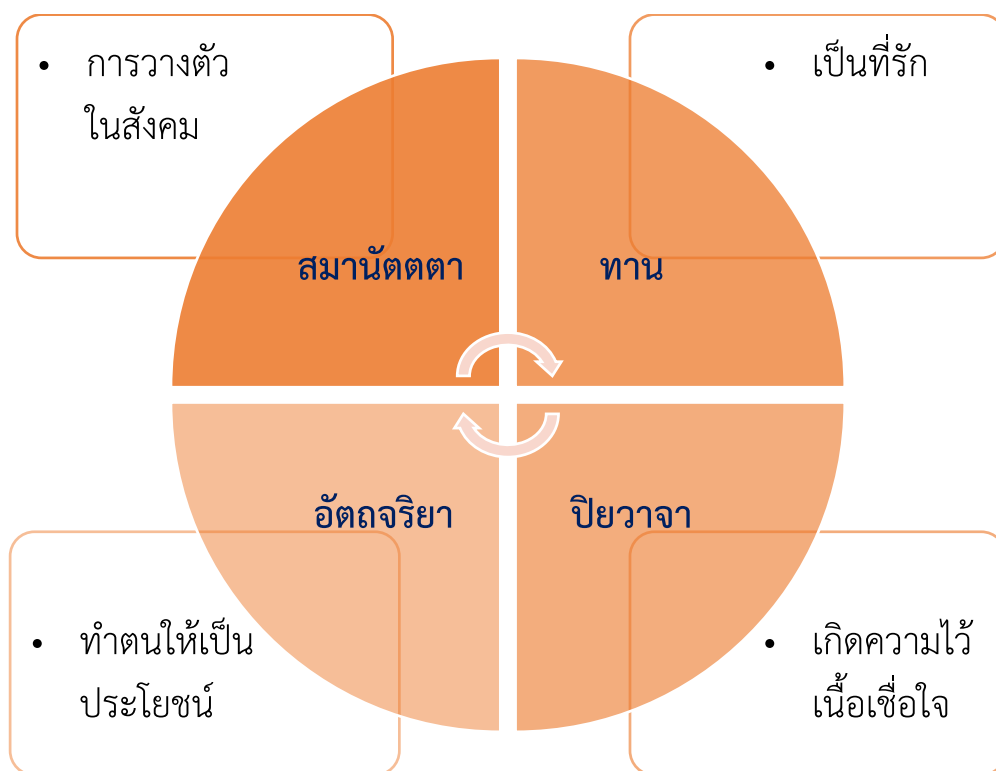
1. วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม เช่น เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นบิดา มารดา เป็นครู อาจารย์ เป็นเพื่อนบ้าน เป็นต้น ตนอยู่ในฐานะอะไรก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่และทำอย่างเสมอดันเสมอปลาย

2. ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นเสมอในสุขและทุกข์ คือร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ร่วมรับรู้ปัญหาและร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม

พระภวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ขยมงคล) (2542: 83) กล่าวว่า สมานัตตตา คือ ความเป็นผู้มีตนเสมอ ไม่ถือตัวก็คือความประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอดันเสมอปลาย เมื่อมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า หรือได้ดิบได้ดีขึ้นไปก็ไม่เย่อหยิ่งกับญาติพี่น้องหรือมิตรสหายเดิม ความเป็นผู้มีตนเสมอนี้ เป็นคุณเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้เป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกันได้เป็นอย่างดี (พระภวนาวิสุทธิคุณ, 2542: 83) กล่าวได้ว่า สมานัตตตา เป็นหลักธรรมหนึ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหากล่อมล้ำในสังคม การวางตนไม่อยู่เหนือผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่มีสถานะทางสังคม ทางการศึกษา อยู่เหนือผู้อื่นหรือเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำคน การที่จะทำให้มิตร บริวาร เกิดความรักและไว้วางใจพร้อมที่จะให้ความร่วมมือต้องเริ่มต้นจากการที่สามารถเข้าไปนั่งอยู่ในใจคน ซึ่งสะพานหนึ่งที่เชื่อมใจคนไว้ คือ การรู้จักวางตน การให้เกียรติ ไม่ยกตนข่มท่าน สิ่งนี้จะช่วยให้กระบวนการอันสงฆ์ของสังคหวัตถุ 4 ใน 3 ข้อแรกเกิดเป็นผลสมบูรณ์เพราะเป็นเรื่องของการแสดงออกทางการกระทำการรู้จักวางตัวให้สมกับบทบาททางสังคมที่ตนเป็นในขณะที่เป็นเจ้านายก็ต้องสั่งลูกน้อง เมื่อหมดภาระหน้าที่การทำงานก็ถือว่าเป็นเพื่อนร่วมงานต่อกันนอกเวลางานไม่มีใครเหนือใครสามารถรับฟังความเห็นและคำติชมได้ ในทัศนะของผู้วิจัย การวางตนเสมอนอกจากเป็นเรื่องการไม่เอาฐานะมาเป็นฐานะอีกทั้งการแสดงออกในการชวนชวนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ แม้ว่าจะมีทุกข์หรือมีสุข ถือได้ว่าสมานัตตานี้เป็นธรรมะที่เชื่อมประสานให้บุคคลแม้มีสถานะแตกต่างทางสังคม ความเชื่อ หรือวัฒนธรรม ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข สมานัตตตา จึงถือเป็นธรรมเพื่อพัฒนาจิตอาสาด้วยการทำตนเสมอดันเสมอปลาย วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มุ่งให้เกิด 1) การวาง

ตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม ตนอยู่ในฐานะอะไรก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่ และทำอย่างเสมอต้นเสมอปลาย และ 2) ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม ดังนั้น บุคคลวางตนเองให้สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ ไม่ถือยศ ไม่มองผู้อื่นเป็นต่ำกว่าตนเอง ไม่ดูถูกดูแคลนผู้อื่น เพราะวางตนเองให้เสมอต้นเสมอปลายจะได้รับความรัก ความเคารพศรัทธาเป็นที่สุด ได้รับการไว้วางใจในสังคม

สมานัตตาเป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการนำไปพัฒนาจิตอาสาเพื่อนำหลักการทำตนให้สม่ำเสมอเสมอต้นเสมอปลาย ให้เหมาะสมแก่ฐานะหน้าที่ และการวางตัวให้อยู่ร่วมกัน เชื่อมประสานความแตกต่างให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นเพื่อเกิดสันติสุขขึ้นในสังคม

แผนภาพที่ 1 การพัฒนาจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4

องค์ความรู้จากการศึกษา

จิตอาสาเป็นแนวคิดและกระบวนการในการช่วยเหลือบุคคลอื่นหรือสังคมเพื่อป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาสังคม ด้วยความเสียสละ ความสมัครใจ ความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของอื่นใด นอกจากความสุขและความภาคภูมิใจในการปฏิบัติภารกิจของตนเองให้เป็นประโยชน์เพื่อ

ช่วยเหลือบุคคลอื่นและสังคมตามกำลังความสามารถในเรื่องที่ตนสามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ ตามหลักการในพระพุทธศาสนา สามารถเรียกบุคคลผู้มีจิตอาสาว่า “เป็นผู้บำเพ็ญพรตประโยชน์” ด้วยต้องการเกื้อกูลแก่บุคคลอื่น และมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์นั้นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เห็นแก่ทุกข์ยากลำบากหรือจะต้องประสบปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในว่าสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการวางตัวในสังคม จะทำให้ตนเองเป็นที่รักและเกิดความไว้วางใจเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ซึ่งเป็นหนทางแห่งสันติภาพที่เป็นเสมือนเกราะป้องกันหรือช่วยเป็นกำแพงป้องกันความขัดแย้ง ประกอบไปด้วย 1) หรือการให้ การให้ที่เป็นสิ่งของวัตถุ การให้ความรู้หรือธรรม และการให้อภัยเรียนรู้ที่จะไม่ผูกโกรธ 2) ปิยวาจา การใช้วาจาที่สุภาพ ไพเราะ พูดความจริง พูดเพื่อประโยชน์ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ 3) อตถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตนเองและผู้อื่น 4) สมานัตตตา การวางตนเหมาะสม รู้จักวางตนให้สมกับบทบาทหน้าที่ที่ตนมีด้วยความจริงใจ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตอาสาตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการพัฒนาจิตอาสาสามารถสรุปแบ่งออกเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

1) ความรู้ สำหรับการพัฒนาจิตอาสาจากการทบทวนวรรณกรรมสำหรับผู้จะทำหน้าที่เป็นจิตอาสา ต้องมีความรู้เรื่องกระบวนการพัฒนาความรู้หลักการวิทยาการต้นแบบเพื่อนำไปให้การอบรมศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย มีความรู้เทคนิคการสื่อสาร การอำนวยความสะดวกให้กับผู้มาขอรับบริการ ความรู้เรื่องสภาวะการเป็นผู้นำ ความรู้เรื่องแรงจูงใจ

2) ความเข้าใจ สำหรับการพัฒนาจิตอาสาที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านจิตอาสาสมาคมรวมไทยในฮ่องกง ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเรื่องหลักพุทธสันติวิธี นำหลักธรรมมาปรับใช้เพื่อเลี่ยงเกิดความขัดแย้งซึ่งมักเกิดกับคู่กรณีของนายจ้างและแรงงานไทย ตลอดจนเกิดขึ้นระหว่างจิตอาสาด้วยกันเอง รวมถึงความขัดแย้งที่เกิดระหว่างองค์กร เข้าใจในสภาวะปัญหาที่เกิด มีกระบวนการสร้างสรรค์งานให้เกิดความสุขทั้งจิตอาสา ทั้งองค์กร และกลุ่มเป้าหมาย เข้าใจในความแตกต่างของบุคคล เข้าใจในบทบาทการปฏิบัติงาน

3) สติและสันติภายใน สำหรับกระบวนการพัฒนาจิตอาสา จากการทบทวนวรรณกรรมสำหรับผู้จะทำหน้าที่เป็นนักจิตอาสาที่มีสติ มีสันติทั้งภายในและภายนอก นำมาซึ่งความสุขในการทำงาน ต้องสร้างคุณสมบัติภายในจิตใจ ประยุกต์หลักพุทธธรรมบูรณาการควบคู่ไปกับความรู้ในเรื่องการศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อนำออกสู่ภาคปฏิบัติ โดยเน้นหลักธรรมที่สามารถพัฒนาจิตอาสาสมาคมรวมไทยในฮ่องกงเพื่อยกระดับการให้บริการแก่แรงงานไทยโดยนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาเป็นหลักประจำใจ เพราะการทำงานจิตอาสานั้นต้องมีลักษณะของการเป็นผู้ให้ เป็นผู้เสียสละ เป็นผู้ที่ไม่พูดจาดี เป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นและเป็นผู้ที่วางตนให้เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลายกับทุกคนและในทุกสถานการณ์

4) ทักษะ สำหรับการพัฒนาจิตอาสาจากการทบทวนวรรณกรรม ในการพัฒนาจิตอาสา ต้องมีทักษะที่นำมาพัฒนาตนเอง คือ การพูด การสื่อสาร การประสานงาน การให้คำปรึกษา การแก้ปัญหาด้วยวิธีพุทธสันติวิธี โดยนำทักษะที่มีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง องค์กร ต่อแรงงาน และต่อชุมชนไทยในฮ่องกง

5) ทศนคติ สำหรับกระบวนการพัฒนาจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธี จากการทบทวนวรรณกรรมสำหรับผู้จะทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครสมาคมรวมไทยในฮ่องกง ต้องมีทศนคติที่ดีต่อทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่และต่อหลักพุทธธรรม ที่จะนำมาบูรณาการให้เกิดพุทธสันติวิธี เพื่อปรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ “ความสุข” ทั้งจิตอาสาและผู้มาขอรับบริการ โดยยึดหลักการ อุดมการณ์ ตามคำกล่าวของ พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี) ว่า “ขอให้เธอเบิกบานกับการรับใช้เพื่อนมนุษย์”

6) การสร้างเครือข่าย สำหรับกระบวนการพัฒนาจิตอาสา สำหรับผู้จะทำหน้าที่เป็นจิตอาสาสมาคมรวมไทยในฮ่องกง สามารถถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาทีมงานจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธี ให้ขยายวงกว้างออกไปสู่หน่วยงานของภาครัฐ สถาบัน องค์กรภาคเอกชน องค์กรเครือข่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการศึกษาพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุ 4

สรุป

สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลเกิดความต้องการ พัฒนาความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะต่างๆ ของตนด้วยตนเอง เพื่อให้ตนมีความรู้ ความสามารถมากขึ้น หรือสูงขึ้น มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นและเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของตน ของงานที่ตนรับผิดชอบ ตลอดจนองค์กรและสังคมที่เกี่ยวข้อง กระบวนการพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นผู้มีจิตอาสา นั้น จะต้องเรียนรู้ฝึกฝนตนเองเป็นหลักในด้าน 1) การพัฒนาจิตใจหรือการพัฒนาภายในโดยอาศัยหลักธรรม หรือหลักปฏิบัติทางศาสนา ซึ่งเน้นหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนา ซึ่งมีคำสอนและการปฏิบัติครอบคลุมเป็นองค์รวมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา 2) การพัฒนาฝึกฝนตนเอง เรียนรู้รูปแบบวิธีการต่างๆ ที่มีอยู่ตามกระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเองระดับขั้นพื้นฐาน คือระดับวิถีคิด ระดับพฤติกรรม และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตลอดจนถึงระดับฝึกฝนทางสติปัญญาที่เป็นระดับขั้นสูงสุดของการพัฒนาตนเองไปสู่ทางแห่งความสุขสงบ จึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการที่บุคคลได้พัฒนาตนเองก้าวสู่ความเป็นนักจิตอาสาที่สมบูรณ์ได้

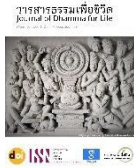
หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาจิตอาสาสมัครรวมไทยในฮ่องกงเพื่อยกระดับแรงงานไทยจากการที่ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารตำราตามแนวคิดทฤษฎีสมัยใหม่แล้ว ยังได้ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่สามารถเอื้อต่อการนำมาพัฒนาจิตอาสา โดยในเอกสารตำราได้กล่าวถึง จิตอาสาต้องพัฒนาจากภายใน ออกสู่ภายนอก เพื่อให้เกิดความสุขในการปฏิบัติงานที่แท้จริง มีความเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่น มีเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปัน ให้กำลังใจถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย หลักธรรมที่ผู้วิจัยได้ทบทวนศึกษาครั้งนี้ พบว่า หลักธรรมหลัก คือ สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่สำคัญสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสา เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่สงเคราะห์ผู้อื่นครอบคลุมถึงการให้ที่เป็นสิ่งของ และความรู้และเป็นการให้อภัยไม่ผูกโกรธ ใช้วาจาสุภาพอ่อนหวาน รู้หลักการใช้วาจาเพื่อให้เกิดความสุขแก่ผู้อื่น เกิดความน่าเชื่อถือเป็นวาจาที่เกิดประโยชน์เพื่อความสามัคคี นอกจากนี้ยังต้องรู้ที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตนด้วยความจริงใจ ตลอดจนรู้จักการวางตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ยกตนข่มท่าน

เอกสารอ้างอิง

- คุณ โทษณ์. (2538). *พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- จิตรา แสงวัฒนาฤกษ์. (2562). *กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุวัยที่มีภาวะพึ่งพิง: กรณีศึกษาตำบลสวาย อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. คุุณวินพนธ์พุทธศาสนตรคุุณวินพนธ์ สาขาวิชาสันติศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิตรวลัย ศรีแสงฉาย. (2557). *จิตอาสาพัฒนาชนบทกรณีศึกษา: กลุ่มอาสาพัฒนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ดำรงศักดิ์ ดอกประเสริฐ. (2554). *ความต้องการพัฒนาตนเองของข้าราชการตำรวจระดับชั้นประทวน*. กองตำรวจสันติบาล 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยกำแพง.
- พระไพศาล วิสาโล. (2548). *เมื่อดอกไม้บานสะพรั่งทั้งแผ่นดิน*. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา.
- พระไพศาล วิสาโล. (2559). *จิตอาสา สร้างสุขง่ายๆ แค่ลงมือทำ (บทสัมภาษณ์)*. เข้าถึงข้อมูล 15/09/2565. จาก <https://www.visalo.org/columnInterview/jitAsa.htm>
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพชรกระรัต.
- ปภัส ฉัตรยาลักษณ์ และ จุฬารัตน์ เปลวทอง. (2565). *จิตสาธารณะและจิตอาสา*. เข้าถึงข้อมูล 24/11/2565) จาก http://gened2.cmru.ac.th/ge_learning/src/gen1306/GEN1306-Content2.pdf
- พีรพัฒน์ พันศิริ และ ศานติกร พินยงค์. (2559). *การพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นผู้มีจิตอาสา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2556). *โอวาทท่านพุทธทาส*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *ธรรมานุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง)*. พิมพ์ครั้งที่ 41 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัทสำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุระ ญาณธโร (จันทิก). (2560). *การพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวทางพุทธศาสนา*. บทความวิชาการ. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 2. วารสารการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนในยุค Thailand 4.0.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). *เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัชฌิ)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 27, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). *ธรรมานุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 82. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.

- พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล). (2542). *ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอช ทีพีเพรส.
- วรรณสิทธิ ไวยะเสรี. (2553). *คู่มือการศึกษาพระพุทธศาสนาพื้นฐาน*. นครปฐม: มูลนิธิแบบบหานีรานนท์.
- วิภาพันท์ ก่อเกียรติเจริญ. (2544). *การศึกษาคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสิริมงคลจารย์. (2554). *มังคลัตถที่ปนี ภาษาไทย ภาค 1 ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. (2537). *ปฐมสมโพธิ (ภาษาบาลี) ฉบับคัดลอกจากคัมภีร์ใบลานอักษรขอม*. กรุงเทพฯ: คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามวรมหาวิหาร.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. (2538). *พระปฐมสมโพธิกถา (ฉบับกรมการศาสนา)*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). (2528). *สังคหวัตถุ 4*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิพลราชวิทยาลัย.
- สรณีย์ สายศ. (2565). *การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา*. เข้าถึงข้อมูล 20/09/2565. http://oldweb.mcu.ac.th/site/thesiscontent_desc.php?t_id=2126
- สุทธิพงษ์ ปานเพชร. (2550). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน*. รายงานการวิจัยอิสระ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุภาพร ทศพระรินทร์. (2555). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2566). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 45 เล่ม*. MCUTRAI Version 1.0. เข้าถึงข้อมูล 10/05/20 <http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/>

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.18

A Study on the Curriculum of Yihuang Hegang Dance, an intangible cultural heritage Dance

Dong Ting¹, Supavadee Potiwetchakul^{2*}

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. Dong Ting

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: dong.ting@gmail.com

Corresponding Author*:

2. Assoc.Prof.Supavadee Potiwetchakul

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: supavadee.po@ssru.ac.th

Keywords:

Intangible cultural heritage;
Curriculum; Yihuang Hegang Dance

ABSTRACT

This article mainly aims to study the course objectives, course content, and specific content and methods of course evaluation methods of Yi Huang Hegang dance as a course. Methodology: literature method, the fieldwork method, and the summary and induction method. Research founding that the curriculum goal should be "to promote the all-round development of students" as the primary goal; The course content should be based on the actual needs and acceptance of students; The curriculum evaluation method should be collaborative evaluation by family, school and community, and through evaluation, teachers can be helped to understand the teaching effect.

Article history:

Received: 02/05/2023

Revised: 20/06/2023

Accepted: 28/06/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Ting, D. & Potiwetchakul, S. (2023).
A Study on the Curriculum of Yihuang
Hegang Dance, an intangible cultural
heritage Dance. Journal of Dhamma
for Life, 29(2), 110-117

Introduction

As one of the links in the whole curriculum development, curriculum implementation in colleges and universities is a concrete process of the actual interaction between the curriculum subjects who achieve the predetermined curriculum objectives and teach the curriculum content. At the same time, curriculum evaluation is the basis and basis of each other. The clarity and concreteness of curriculum objectives, the systematicness and educativeness of curriculum content, the comprehensiveness and reflexivity of curriculum evaluation all directly affect the curriculum implementation of intangible cultural heritage in colleges and universities.

The development and implementation of any curriculum is people-oriented, and its subject and object are human. The development of the college curriculum of Yihuang Hegang Dance can be student-oriented and meet the overall development needs of students. The educational value of the intangible cultural heritage entering the college curriculum system as a course resource lies in the education ontology. (Caiwei Huang, Yang Jing, 2019, p5-5).

Article's Objective

1. Define the course objectives of Yihuang Hegang Dance in colleges and universities.
2. Determine the course content of Yihuang Hegang Dance in colleges and universities.
3. Evaluate the course evaluation methods of Yihuang Hegang Dance in colleges and universities.

Research scope

Scope of content is Research curriculum objectives, curriculum content, curriculum evaluation methods. Object scope is Yihuang Hegang Dance. Time frame is Take the history of Yihuang Hegang Dance as the time range. Regional scope is Yihuang Area of Fuzhou City, Jiangxi Province, China is mainly taken as the research area, and the intangible cultural dances of other regions in China are also referred to.

Research Methodology

1. Literature method: By referring to books, electronic journals and network search, the author can refer to relevant literature and analyze previous research results, so as to provide theoretical basis with reference value for this study.
2. Field investigation method: To obtain certain information by going to Yihuang, Xianxia and other places for field sampling.
3. Summary induction: Extract action elements and summarize the performance style of the stripes dance.

Research Result

1. Course objectives of Yihuang Hegang Dance

The table below is a survey for teachers, ranked by the importance of the objectives of the local curriculum on intangible cultural heritage, using a five-level evaluation method.

Among them, 1 represents very necessary, 2 represents more necessary, 3 represents average, 4 represents somewhat necessary, and 5 represents unnecessary.

Table 1 Course objectives of Yihuang Hegang Dance

Option	Sort				
	1 (very necessary)	2 (more necessary)	3 (average)	4 (somewhat necessary)	5 (unnecessary)
Promote all-round development of students	53.2%	31.7%	9.6%	3.8%	1.7%
Inherit and protect intangible cultural heritage	28.6%	40.3%	23.4%	6.8%	0.9%
Improve the local curriculum system Implementing curriculum reform policies	10.3%	16.2%	37.8	21.4%	14.3%
Promote local construction and the sound development of society	6.4%	9.2%	23.6%	49.8%	11%
Other	1	2.6%	5.6%	18.2%	72.1%

Through the prediction questionnaire and preliminary interview, we extracted the teachers' understanding of the importance and necessity of the local curriculum objectives of Yihuang Hegang Dance, which was reflected in its effect and influence on students, Yihuang Hegang Dance, local education and curriculum system and the construction of local society. In the formal questionnaire, we asked teachers to rank the contents of these aspects. As shown in the table, 53.2% of teachers believe that the most important curriculum goal of Yihuang Hegang dance local curriculum is to promote the all-round development of students; The second is the inheritance and protection of Yihuang Hegang Dance, 40.3% of teachers think that inheritance and protection of Yihuang Hegang Dance should be the second important curriculum objective; 37.8% of the teachers thought that the implementation of relevant curriculum policies and the improvement of local curriculum system should be ranked in the third place, while the promotion of local construction was ranked in the fourth place by 49.8% of the teachers -- taking Yihuang ethnic area as an example, 133; In addition, 72.1% of the teachers believed that other curriculum objectives besides the above four aspects should be listed as the fifth, including that the development and implementation of the local curriculum of Yihuang Hegang dance also provided more training opportunities and communication platforms for teachers in many places, and provided more survival and development opportunities for many local folk culture people and Yihuang Hegang dance inheritors. The data show that most teachers believe that the local courses of Yihuang Hegang dance can

provide more opportunities for the comprehensive development of students, and secondly, it can also play a better role in inheriting and protecting the local Yihuang Hegang dance. It can be seen that most teachers hold a positive attitude towards the development and implementation of local curriculum of Yihuang Hegang dance, believing that it plays an important role in student training, cultural protection, improvement of curriculum system and promotion of social development.

Teachers and students' understanding of the problems existing in Yihuang Hegang Dance course content

The table below shows students' and teachers' perception of problems with current course content through questionnaires.

Table2 Teachers and students' understanding of the problems existing in Yihuang Hegang Dance course content

Curriculum content problem (Teacher)	Proportion	Curriculum content problem (Student)	Proportion
It does not reflect intangible cultural heritage	67.2%	The content is not relevant to my life	68.9%
Divorced from students' actual needs and will	58.4%	I'm not interested in the course content	30.7%
Not fully considering the views of other curriculum subjects	40.7%	The course content is too fragmented and disjointed to find the focus of learning	41.6%
There is a lack of connection between the relevant content and the connection is not good	61.3%	The course is too short to learn	46.8%
other	35.4%	other	23.9%

Compared with the teacher's point of view, students have a more direct understanding of what they have learned through Yihuang Hegang Dance college courses. 68.9% of the students who have taken or are taking Yihuang Hegang Dance related courses believe that most of what they have learned has no direct connection with their own life; 30.7 percent of students said they were not very interested in the course content, while 46.8 percent said the course content was too difficult. Similar to some teachers' opinions, 41.6% of students also believed that the content of the course was too scattered and they could not grasp the key points in the learning process. In summary, the common problem in the curriculum development research of Yihuang Hegang Dance in colleges and universities, taking Yihuang

ethnic area as an example, is that the selection and organization of the content do not combine with the actual needs of students and do not fully consider the opinions of front-line teachers, which leads to the fact that the curriculum content does not play a practical value in the specific implementation. The use rate of the textbooks is not high, which will naturally make teachers and students think that the curriculum content is not systematic and other problems. The researchers found in the investigation that although it is difficult to see the complete and systematic course content in specific teaching activities, the corresponding complete course content organization form can be seen in the application materials or achievements of the course in many places. The following is the organization form of Yihuang Hegang Dance related course content organized by the author based on the existing local materials

Students' comments on Yihuang Hegang dance

This table below is the result of the students' evaluation of the Yihuang Hegang dance. Using a 7-level rating evaluation, 1 is very useful, 2 is useful, 3 is slightly useful, 4 is not clear, 5 is slightly useless, 6 is useless, and 7 is completely useless.

Table3 Students' comments on Yihuang Hegang dance

Option	Sort						
	1	2	3	4	5	6	7
Can enrich the study life, can relax the body and mind	26.9%	18.2%	14.3%	9.8%	10.4%	7.6%	12.8%
You can learn a lot of literary stories, historical biographies	10.5%	12.6%	10.6%	16.3%	17.5%	20.4%	12.1%
Can study music, art and dance	13.8%	18.9%	15.2%	27.2%	10.2%	8.7%	6%
Can have a comprehensive understanding of customs and festival activities	12.7%	6.3%	12.5%	15.7%	20.9%	18.4%	13.5%
Various sports and competitive competitions can be held regularly	14.6%	23.2%	12.4%	8.6%	10.5%	17.2%	13.5%
Have the opportunity to learn how to make beautiful clothes, handicraft skills	10.2%	9.8%	7.2%	6.8%	19.8%	12.8%	33.4%
Can let us more love home, more love the nation	11.3%	11%	27.8%	15.6%	10.7%	14.9%	8.7%

As can be seen from the table, 26.9% of the students listed relaxing and enriching their study life as the first course goal of Yihuang Hegang dance local course; In the second place, 23.2% of students believe that they can take part in more sports and competitive competitions through local courses, which can enhance their physical fitness and enhance their sense of cultural participation and competition through competitions. 27.8% of the students think that making people better understand and enjoy their own culture and hometown can be ranked as the third most important course goal. From these three rankings, it can be seen that students' understanding of the course goal of Yihuang Hebari dance place first focuses on its direct impact on their body, mind and emotion. In terms of specific content classification goals of Yihuang Hegang dance, students ranked as aesthetic art goals, custom activities goals, literary biography goals and skills goals, respectively with 27.2%, 20.9%, 20.4% and 33.4%. What puzzles the author most about this ranking is students' ranking at the bottom of the importance of skills and skill goals. Through several group interviews, it is found that students' cognition of content goals is based on whether the goals can be achieved in a short period of time and whether the goals can have a practical impact on their lives. For example, competitive sports, music, dance and other content can achieve the stage goal in a short period of time and can participate in competitions or performances; Festivals and customs are closely related to their lives, which can deepen their understanding of their hometown and their own culture. However, skills such as embroidery and silver jewelry making require relatively long time and energy, and the learning process is relatively boring. Unless they particularly like or have ancestral skills in the family, most students believe that such content goals are difficult to achieve through the course learning. It can be seen that students' understanding of the curriculum objectives of Yihuang Hegang dance is practical and clear, focusing on the operability, performance and practicability of the objectives.

Teachers' Understanding of the evaluation method and value of Yihuang Hegang dance Course

The table below describes teachers' understanding of the evaluation method and value of Yihuang Hegang dance course. There are two aspects. On the right is what teachers think is the value of establishing a complete evaluation system for the Hegang dance course. On the left is a survey of which evaluation methods teachers believe can achieve the value of curriculum evaluation.

Table4 Teachers' Understanding of the evaluation method and value of Yihuang Hegang dance Course

Curriculum evaluation method	Proportion	The value of curriculum evaluation	Proportion
Student self-assessment	37.6%	Help adjust and correct course objectives	47.9%
Student evaluation	25.2%	Help adjust and correct the course content	40.3%
Teacher evaluation	69.3%	Fully mobilize the enthusiasm of the subject of the course	58.1%

Evaluation between teachers and students	46.9%	Help teaching to understand teaching effect, timely adjust teaching	68.7%
Parental evaluation	23.8%	Let students get a sense of achievement and satisfaction in the timely evaluation	67.4%
Joint evaluation by parents, school and community	47%	It provides the basis for the continuous development and implementation of local courses of intangible cultural heritage	36.2%
Other	9.3%	Other	14.8%

As shown in the table, it can be seen that the majority of teachers believe that curriculum implementation is the most closely related to curriculum evaluation in the local system of Yihuang and He bar dance. 68.7% of them believe that effective curriculum evaluation can help timely adjust teaching and improve the effectiveness of curriculum implementation. In addition, 67.4% and 58.1% of teachers believe that effective curriculum evaluation can enhance students' sense of achievement in curriculum learning and mobilize students' initiative. As for the course evaluation method, 68.3% of the teachers believed that teacher evaluation should be the main method, and 47% and 46.9% of the teachers believed that the evaluation system of Yihuang Hebari dance local courses could be established through the coordinated evaluation of family, school and local area or the joint evaluation of teachers and students. In addition, 37.6% of teachers believed that students' self-assessment could be used to fully mobilize and give play to students' enthusiasm and initiative. It can be seen that although more than half of the teachers are aware of the importance of curriculum evaluation, they are still unable to change the fact that the current curriculum evaluation in Yihuang Hegang Dance area is lacking. At the same time, they cannot effectively judge the value of the curriculum in Yihuang Hegang Dance area through effective curriculum evaluation and adjust and improve the whole process of curriculum development accordingly. Indeed, the development of local curriculum of Yihuang Hehua Bar dance is a systematic process (Lockhart, 2007). Taking Yihuang as an example, the evaluation of local curriculum should be based on the whole local culture, education and social environment, and make a comprehensive and dynamic value judgment on the curriculum objectives, content, subject and the whole development and implementation process. However, teachers and students generally do not have a high degree of recognition of the curriculum and are not satisfied with the curriculum objectives and content at the present stage, so they will naturally ignore or disapprove of the curriculum evaluation.

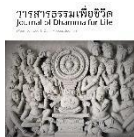
Discussion

This article found that the curriculum goal should be "promoting the all-round development of students" as the primary goal. The course content should be based on the actual needs and acceptance of students. The curriculum evaluation method should be collaborative evaluation by family, school and community, and through evaluation, teachers can be helped to understand the teaching effect (Aslan, et. Al, 2020). Compared with other

studies, this study used questionnaire to obtain real data and enrich the study results. However, research mainly revolves around curriculum objectives, and there is less research on course content (Zheng, et. Al, 2021). The next step will be to continue the study of course content.

References:

- Aslan, A., Silvia, S., Nugroho, B. S., Ramli, M., & Rusiadi, R. (2020). Teacher's leadership teaching strategy supporting student learning during the covid-19 disruption. *Nidhomul Haq: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam*, 5(3), 321-333.
- Caiwei Huang, Yang Jing. The aesthetic and artistic value of crop dance. *Classic of Shanhaijing*, 2019, 000(004):P.5-5.
- Lockhart, G. J. (2007). *Ants and other great medicines*. partially published online by AL Jacobson.
- Mengfei Xu , Chen Weixing. Protection and inheritance of Yihuang Hegang dance. *Cultural Monthly*, 2015(3Z):34-39.
- Yang Jing, Huang Caiwei. *The Classic of Mountains and Seas: Struggle*, 2019, 000(004): P.13-13.
- Zheng, W., Ma, Y. Y., & Lin, H. L. (2021). Research on blended learning in physical education during the covid-19 pandemic: A case study of Chinese students. *SAGE Open*, 11(4), 21582440211058196.

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.19

The Difference Between the Teaching Methods of Chinese Folk Dance in Online Classroom and Offline Traditional Classroom

Ming Yuan ¹, Supavadee Potiwetchakul^{2*}

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. Ming Yuan

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: ming.yuan@gmail.com

Corresponding Author*:

2. Assoc.Prof.Supavadee
Potiwetchakul

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: supavadee.po@ssru.ac.th

Keywords:

Dance Education; Online Education;
Teaching Methods

Article history:

Received: 02/05/2023

Revised: 22/06/2023

Accepted: 28/06/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Yuan, M. & Potiwetchakul, S. (2023).
The Difference Between the Teaching
Methods of Chinese Folk Dance in
Online Classroom and Offline
Traditional Classroom. Journal of
Dhamma for Life, 29(2), 118-126.

ABSTRACT

Compared with the online course of the theoretical knowledge subject, dance as a practical subject has its particularity, but the development of the online class is a necessary new trend in the way of the communication of dance knowledge. As a modern teaching dance teacher, should have a variety of teaching ability, can not be their own teaching method single and rigid. Chinese ethnic and folk dance is an important basic course in Chinese dance curriculum. This paper will study the teaching methods in online classroom and offline classroom of Chinese ethnic and folk dance. According to compare the teaching methods in these two classes from multiple perspectives and finds out the teaching methods that are more suitable for class, so as to help teachers of Chinese ethnic and folk dance. In the future education work, more appropriate teaching methods should be found in the face of online and offline classroom modes, and the differences between the teaching methods in the offline and online classroom modes should be understood, so that teachers can be inspired in the future teaching and innovate more and better teaching methods that are more suitable for different education modes. With the development of The Times, the education of Chinese national and folk dance should be improved. Can open up new ideas, make greater progress.

Introduction

With the development and progress of information technology, exploring the differences between online classroom teaching methods and offline classroom teaching methods of Chinese national folk dance will help to understand the characteristics and advantages of online education, provide references for teachers to innovate teaching methods in education and optimize teaching methods of dance education. Both offline folk dance classroom teaching and online folk dance teaching have their own advantages and disadvantages. Studying the difference between the two can explore their respective advantages and combine their complementary advantages to improve the teaching methods of dance teachers, so as to improve the learning effect of students and the teaching quality of teachers (Wang & Hui, 2018: 15-16).

By studying the differences between online classroom and offline classroom teaching methods of Chinese national folk dance (Mao, 2021), we can explore in which situations online education is more suitable and how to give full play to its benefits. Studying the differences between online and offline teaching methods of dance class can improve teachers' teaching ability in many aspects, not only limited to online or offline teaching ability. To fully understand the current situation and demand of dance education, there should be different teaching methods in different classroom modes, optimize the teaching methods of Chinese folk dance classroom in different teaching modes, and provide reference for dance education.

Research Objective

According to students' needs and classroom mode, online and offline classroom teaching of folk dance was found The difference in methods.

Research Methodology

1. experimental research method; Design online teaching and physical teaching experiments under the same conditions to explore the differences and advantages of the two teaching methods.

2. case study method; Multiple dance learning scenes are selected to explore the influence of teaching methods on students' learning and growth through field observation and in-depth interviews with students and teachers.

3. literature research method; By referring to relevant literature and research materials, this paper compares the advantages and disadvantages of online dance classroom and offline dance classroom teaching methods and the research results.

Research Result

The development of the education and teaching of Chinese folk dance, as a course of inheriting Chinese culture, has been attributed to the persistence and efforts of many senior teachers who have traveled all over the country to contact different ethnic groups. To understand the humanistic characteristics of various ethnic groups in the motherland, I selected, compiled and sorted out precious folk dance textbooks, which further improved the education and teaching system of this course and laid a profound foundation for the current education of Chinese folk dance. Professor Pan Zhitao from Beijing Dance Academy said in his speech on the journal of Beijing Dance Academy that the education of Chinese ethnic and folk dance is a pioneering undertaking from scratch (Huang, 2009). In recent years, we have been constantly looking for ways to express the root cultural spirit of the nation in the fields and temples, and constantly practicing the unique pursuit of academic Chinese ethnic and folk dance in the classroom and on the stage. At the same time, they continue the spirit inherited by the older generation of Chinese folk dancers and strive to build a prosperous Chinese folk dance cause. This year marks the 20th anniversary of the establishment of the Department of Chinese Ethnic and Folk Dance of Beijing Dance Academy. As a first-generation leader of the department and an old teacher, it is inevitable for me to reflect on and review what I have done in the past 20 years, which is the need for the development of the discipline to recall the past, and also the need to find out my shortcomings and face the future." (Pan Zhitao, 2007) Nowadays, folk dance is one of the basic professional courses for dance majors in universities and colleges. As a young folk dance teacher, what I should inherit is to continue the spirit of the old generation's efforts to develop the education of Chinese folk dance. In teaching, I should think independently about the professional knowledge of folk dance, rather than

blindly use a single and boring teaching method to teach professional knowledge. The Chinese nation is very diversified. Through collecting styles and appreciating more new works, we have thought about how to continue to enrich the teaching materials of Chinese ethnic and folk dance (Shiraeve & Levy, 2020). Based on the local and school conditions, we have designed new and more distinctive teaching materials suitable for the professional development of our school.

Figure1: The picture is the textbook book "Teaching Method of Chinese Folk Dance" edited by Teacher Pan Zhitao, which is helpful for teachers to learn the teaching method of folk dance. (JD, 2022)

Taking dance performance major of Chongzuo Preschool Normal College as an example, the students of two sophomore classes of Grade 21 were respectively taught in two online and offline classroom modes and the same set of Chinese folk dance combination textbooks. One class used the normal offline classroom teaching mode to teach in the dance classroom, and the other class used the online class mode to teach students at home. The comparison was found.

As a whole, the class learning through online class can learn the dance combination more quickly, and the students' independent learning ability is improved. They can remember the key points and difficulties of the class through the online class playback, and have a more

accurate and comprehensive understanding of the style of performing the national dance performance through the ethnic history and culture videos shown to the students in the online class. They have great interest in national culture. Through checking homework in group form, it is found that students can take the initiative to look up materials in independent learning after class and their learning enthusiasm has been improved. When encountering difficult skills and movements that I do not understand, I can look up video materials on the Internet independently, or take the initiative to ask questions and communicate with the teacher, practice through my own understanding, and share methods with each other online, thus forming a more active and good classroom atmosphere. However, due to the lack of close movement correction by teachers, the lack of understanding of the body grasp ability of difficult dance movements, it is difficult to understand the internal strength point of the body through online classes at home, and the movement requirements are easy to do not standard and not in place. Due to the different understanding level of each student, the class after returning to school is not uniform enough in the overall combination display. The individual movements in the dance combination need to be further normalized.

In contrast, in the offline classroom, the overall combination of the classes learned in the dance classroom is more complete, and the overall standardization of the combined movements is higher. The demonstration teaching of teachers is more accurate for students to learn and imitate. In the combination, most students can master the standardization of music rhythm and dance posture in the whole class. In the classroom teaching, the teacher's teaching effect is more intuitive, the teacher's close observation is more careful than in the online class, the details of dance movements will require students to master better, so the progress of learning combination is slower than in the online class, but the movement learning is more detailed, the class is more orderly than the online class. In the overall study, students are more dependent on the supervision of the teacher. Compared with students who take online courses, they have a weak ability of independent learning after class. They have a slightly simple understanding of the style of ethnic dance, lack of interest in the knowledge of national culture, and their learning mode is relatively more programmed, lacking some of their own ideas and understanding.

By comparing the teaching effects of offline and online classes of Chinese folk dance, as well as students' feelings in class, this paper analyzes the applicable teaching methods of

online and offline classes and finds out the differences between the two kinds of classroom teaching methods in the same course. Nowadays, there are many discussions on teaching methods in traditional offline Chinese folk dance classes. As a basic professional course of dance major, folk dance course is as important as basic dance skills. The basic course often makes students feel dull and stereotyped, but the purpose of folk dance course is to inherit China's national culture as the foundation and starting point. Only with the foundation can we create and perform works of a deeper level. Therefore, teachers should not only teach for the sake of learning and skills, but also use more scientific teaching methods. "The reason why Chinese folk dance has been passed down to the present is that it follows the living rules of the working people, and the content can accurately and effectively reflect the living status and production activities of the working people of all nationalities. Therefore, the teaching of Chinese folk dance should follow its inherent regularity and scientific nature, which is also the root of Chinese folk dance. In other words, it is the scientific nature and regularity of Chinese folk dance itself that determine the teaching method of dance and determine that the new teaching method of folk dance needs to advocate scientific teaching method in the teaching of Chinese folk dance. The teaching methods of demonstration, induction and guidance should be adopted in dance teaching, and the knowledge of pedagogy, psychology and art pedagogy should be comprehensively applied in dance teaching, so that the teaching of dance should be thoroughly integrated from the simple to the deep "(Zhang Peijiao, 2015).

In the online classroom of Chinese folk dance, teachers need to improve their language expression ability in addition to scientific teaching methods, rather than simply follow the traditional offline teaching methods. The teaching content can be combined with the Internet. Because teachers and students teach through computer or mobile phone screen in network class, students' intuitive feeling of movement demonstration is not as strong as that of face-to-face reality. Therefore, in addition to demonstrating movement, teachers should explain the power of an action with more understandable words. The figurative form can be more vivid to let the students in front of the screen understand, for example, the up and down rhythm of the Northeast Yangko dance, through the side of the waist force, ribs on one side of the other side of the pressure, alternating, forming a dynamic rhythm of the two sides of the body up and down, but if only to tell the students, students lack the ability to grasp the body when the movement is easy to make mistakes and deformation, the teacher can through metaphor, The

ribs on both sides of the side waist are compared to two fans, with the middle of the body as the axis. The axis of the middle body remains unchanged, while the ribs on both sides of the side waist are like a fan when one side is opened and the other half is closed. In this way, the action explanation combined with the teacher's action demonstration will help students understand the action requirements and power points more clearly and easily than blindly using professional terms.

Figure2: In the figure, I am explaining the movement in the online class.

In the online class, the teacher needs to explain the power point of the movement more carefully and clearly.

Discussion

It is found that the teaching methods of traditional Chinese folk dance classroom should pay attention to class management, classroom learning atmosphere and organize students to help each other to make greater progress of the class as a whole. The teaching method of online classroom needs to understand the basis of students, provide students with one-to-one teaching services, improve students' independent learning ability, and use more detailed and interesting teaching methods to attract students' concentration in class. In general, online classroom and offline classroom of Chinese folk dance have their own advantages and disadvantages (Zhang & Wright, 2017). The advantages of online classroom lie in flexibility and sharing and updating of teaching resources, while the advantages of offline

classroom lie in real-time interaction and closer to students. Therefore, it is most important to choose different learning styles according to different learning needs and situations. The difference between this study and other studies lies in the object of study. The object of study in this paper is the study of learning comparison of dance performance students in Grade 21 of Chongzuo Preschool Normal College. As the development of traditional classroom teaching methods has been very mature, the current teaching methods of online classroom still need more research and improvement. In the future, more comprehensive online teaching methods of Chinese ethnic and folk dance need to be developed, so that Chinese ethnic and folk dance teachers can have more appropriate teaching methods according to different classroom modes.

Conclusion

Finally, through the above research methods, we can have a more comprehensive and in-depth understanding of the characteristics and differences between online classroom and offline classroom teaching methods, better grasp and control the development trend and direction of modern education and teaching, and provide strong support and reference for the innovation and reform of Chinese folk dance dance education and teaching.

References

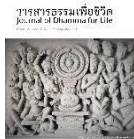
- Huang, J. (2009). Chinese leadership in arts education workshops: A Sino-American cross-cultural exchange. *Journal of Dance Education*, 9(3), 90-98.
- Mao, R. (2021). *The design on dance teaching mode of personalized and diversified in the context of internet*. In E3S Web of Conferences (Vol. 251, p. 03059). EDP Sciences.
- Pan Zhitao. (2007). Retrospect on the History of Dancing Memory Retrospect on the Education of Chinese National and Folk Dance in the Past 20 Years. *Journal of Beijing Dance Academy*.
- Shirayev, E. B., & Levy, D. A. (2020). Cross-cultural psychology: Critical thinking and contemporary applications. Routledge.

JD. (2022). *Teacher Pan Zhitao*. Retrieved: 15/03/2022. From: <https://item.m.jd.com/product/10068804404583.html>)

Zhang Peijiao. (2015). Explore scientific teaching methods of Chinese folk dance in practice. *Journals, Philosophy and the Humanities, Music and Dance*.

Zhang, J., & Wright, J. D. (2017). Violence, Periodization and Definition of the Cultural Revolution: A Case Study of Two Deaths by the Red Guards (Vol. 16). Brill.

Wang, B., & Hui, W. (Eds.). (2018). *Ideas, History, and Modern China*. Brill.

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jdl.2023.20

Analysis of the Cultural Characteristics of Jiangxi Yihuang Hegang Dance

Wuhua Liu¹, Supavadee Potiwetchakul^{2*}

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. Wuhua Liu

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: wuhua.liu@gmail.com

Corresponding Author*:

2. Assoc.Prof.Supavadee Potiwetchakul

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: supavadee.po@ssru.ac.th

Keywords:

Hegang Dance; Ecological
Environment; Cultural Characteristics

ABSTRACT

This article aims to in order to study the cultural characteristics of the Hegang dance in Jiangxi province, the cultural causes and characteristics of the local ecological culture are analyzed. Methodology from the dynamic characteristics of appropriate yellow grain Hegang dance, with cultural vertical and horizontal angle of appropriate yellow grain Hegang dance deep excavation and analysis of cultural causes and cultural characteristics. Research finding to explore the deep meaning and value of appropriate yellow grain Hegang dance, is conducive to encourage people to understand the nature of appropriate yellow grain Hegang dance and grasp. The Hegang to promote appropriates yellow grain Hegang dance inheritance and development.

Article history:

Received: 02/05/2023

Revised: 22/06/2023

Accepted: 28/06/2023

Available online: 30/06/2023

How to Cite:

Liu, M. & Potiwetchakul, S. (2023).
Analysis of the Cultural
Characteristics of Jiangxi Yihuang
Hegang Dance. Journal of Dhamma
for Life, 29(2), 127-135.

Introduction

Jiangxi Yihuang Hegang dance is an important information carrier for the early people to express their labor life and transfer their emotions. It is a meaningful cultural form. Appropriate Huang Wo Hegang dance various components show the national production and living, cultural environment, national style, customs, values, is the crystallization of local people collective wisdom, creative cultural achievements, is a deep cultural connotation and value of art form, so must be carefully studied appropriate Yihuang Hegang dance dig deeper and analysis, to explore appropriate Yihuang Hegang dance deep implication and value, is conducive to encourage people to understand the nature of appropriate Yihuang Hegang dance and grasp, to promote appropriate Yihuang Hegang dance inheritance and development. It provides guiding significance and reference value for the future development of Yihuang Hegang dance.

Research Objective

In order to study the ecological environment, cultural causes and cultural characteristics of the dance, strengthen the cultural inheritance and protection thought of the dance, and provide guiding significance and research reference value for the future development of the dance.

Scope of the Study

1. Content Scope: Centering on the ecological environment, cultural causes and cultural characteristics of Yihuang Hegang dance
2. Object scope: The "inheritor" ("inheritor" refers to the project experts certified by relevant Chinese government departments), and the chief editor of Yihuang County is the research object.
3. Area Scope: Local area in Yihuang County, Jiangxi Province

Research Methodology

Literature, field investigation, inheritance of population history research method to write the paper

Research Result**Ecological culture of Yihuang County****1. Overview of Yihuang County's History**

Yihuang County has a long history. According to the County Annals, Yihuangxia and Shang belong to Yangzhou, the Spring and Autumn Period and the Warring States Period belong to Wu, Yue, Chu, the Qin Dynasty belongs to Jiujiang County, the Western Han Dynasty belongs to Nancheng County, the Eastern Han Dynasty belongs to Linru County, and Jiangxi belongs to Wu County during The Three Kingdoms. In the second year of Taiping (257 AD), Sun Liang divided the east of Yuzhang, set Linchuan County (Linchuan) at the confluence of Yishui and Huangshui, named the county, called Yihuang County. Since then, Yihuang County has been more than 1,700 years. In the eighth year of Kaibao (975 AD), the Song Dynasty destroyed the Southern Tang Dynasty, and Chen Shantong was appointed as the county magistrate by the Song Dynasty and became the first yihuang county magistrate in history. County governance by the water east move water west yellow fill town, namely now fenggang town, belongs to the Jiangnan west road Fuzhou. It's been unchanged ever since.

2. Geographical and ecological environment of Yihuang County

Jiangxi Yihuang is rich in products. The county is located in the transition zone from the Wuyi Mountains and the Yuedu Mountains to the Fuhe Plain. It is a subtropical humid monsoon zone, with a large mountainous area and a wide variety of wild plants. There are 73 families, 171 genera and 277 species, among which the plants listed in national and provincial protection are: ginkgo, Arhat pine, double tree, three types of fir, yew, chinensis, magnolia, magnolia, white magnolia, purple magnolia, purple nan, red nan, fragrant fruit tree, square bamboo, real bamboo, etc. The forest coverage rate is more than 75%, and the local people summarize the whole geographical picture of Yihuang with the sentence "eight mountains,

half water, half field, half roads and manor". Yihuang is a key forestry county in Jiangxi Province, the county forest area of more than 2,263,000 mu. In such a beautiful Yihuang land, colorful folk art forms were bred, including four music and dance types with local characteristics of Yihuang: Yihuang Hegang Dance, Yihuang Nuo Dance, Yihuang Opera and Yihuang Flower. Among them, Yihuang Hegang dance and Yihuang opera are national intangible cultural heritage.

The Cultural Causes of Yihuang Hegang Dance

According to "Yihuang County Annals" records: Yihuang Hegang dance originated from Hegang song. Yihuang is a mountainous area, rich in forest resources, and often wild beasts. When cutting wood up the mountain, you must go with a companion, so you beat the Hegang with a sickle to call your companions up the mountain, this call gradually evolved into a tune, evolved into a folk song of cadence. Later, people are not satisfied with this simple art form, from a single carry on the shoulder simple hit to touch, knock, wipe, strike a variety of forms, flexible and changeable dance grain Hegang, change posture. After several generations of improvement, the Hegang dance eventually evolved into the Hegang dance. It is a traditional folk dance developed by mountain people for generations of people up the mountain. It has a history of more than 600 years. It reflects the wisdom and creativity of the working people and was selected as the fourth batch of the national intangible cultural Heritage list in 2014. Yihuang Hegang dance is spread in and around Yihuang County, including Taopo, Lixi, Fenggang, Tangyin, Nanyuan, Second, secondary, Jingkou, Zhonggang, Shengang, Huangpi, Dongpi and Xinfeng, which extend from the mountain to cut firewood. Natural environment and ecological form of a form of entertainment "Hegang dance" (Hu & Liu, 2021).

1. Embryonic stage of folk song: In the early stage of formation, the dance is presented in the form of folk songs (LUO Xiongyan, 2001: 16). The reason for this is that the local people used firewood as fuel in the early days, and they needed to use firewood knives and bamboo as labor tools to cut firewood and pick firewood. On the way up to the mountain to cut firewood, people held sickles in their hands and hit the rhythm on the Hegang with the blade to make the sound of singing with folk songs. The first singing "Zhuo Wang Mountain" and the melody of the rhythm, people either sing, or one person sing a knock, impromptu lyrics; the

lyrics or borrow the scene lyric and joke riddles, or love, or use vulgar curse content. This is the earliest prototype of Hegang dance.

2. Development period, Hegang Song: because of the unique form, men, women, old and young love, every time up the mountain to cut wood, always sing a few words. Sometimes men and women in groups, sometimes men and women, competition with each other, singing melodious, bamboo bursts, very warm. People keen on innovation began to add different percussion movements, and the initial action was simply holding the Hegang in the hand or on the shoulder, and using a single knock beat with a firewood knife. The innovator who was not satisfied with this single form of performance began to improve the performance movements. Using different positions of the firewood knife to touch the Hegang and produce different tones and tones to enrich the rhythm of the song, making the song more vivid and lively and also enriching the hand performance of the dance. This art form is called "Hegang dance".

3. Formation period, Hegang dance: In the continuous development of Hegang song, the performance of Hegang dance has also been greatly improved. Some performers change to tap the Hegang, sing and dance, and add various forms of singing. Other performers added formation in the performance, and the Hegang also evolved into inserted on the ground changing patterns, and formed the natural footsteps of the Hegang dance marching movement. Its dance movement range is not large, more square steps, the number of people can be more or less, with the characteristics of life, labor. After long-term development, the artistic style of "Hegang dance" has strong local characteristics. In 2009, Hegang Dance was listed as the first batch of county-level intangible cultural heritage dance, in 2013, it was approved as provincial intangible cultural heritage dance projects, and in 2014, it was approved as the fourth batch of national intangible cultural heritage dance projects.

Cultural characteristics of Yihuang Hegang dance

Yihuang County has always been a place rich in ecological environment and resources, many mountains, trees and forest resources, very good ecology, eight mountains, half water, half field, half roads and manor, south high and north low hill mountains, mountainous areas have always relied on farming, life needs to rely on fighting (cutting) firewood. (Editorial Department of Chinese National and Folk Dance Integration, 1992) The people there are

simple and kind, they yearn for and pursue a better life, face every day, they are diligent, hardworking, full of struggle and innovative spirit, these are also reflected in the dance, is the important content and spiritual soul of the dance. To explore the cultural characteristics of YiHuang Hegang dance is to infiltrate the analysis of Jiangxi YiHuang Hegang dance culture into the whole cultural communication, feel the spirit of the nation and the simplicity of people, and feel that the development of culture is not only inseparable from the generational life of folk artists, but also inseparable from our wisdom and the sublimation of The Times in the current artistic inheritance.

1. Unique artistic features

Yihuang Hegang dance is unique because its props are the artistic characteristics of the instrument in the dance. Yihuang Hegang dance from the folk, from life, the Musical Instruments for firewood knife, bamboo. In the performance, the performers intuitively present the typical action characteristics of "percussion" while dancing. Some performers change the percussion Hegang, sing while dancing, and add various forms of song. Other performers added formation in the performance, and the Hegang also evolved into inserted on the ground changing patterns, and formed the natural footsteps of the Hegang dance marching movement. Its cavity is more comfortable, a word, the rhythm is smooth, light, dexterous, with each parts of the firewood knife to hit the Hegang, hit the dance and song cavity ideas and rhythm. Hegang dance not only have dance, and lyrics and singing, the lyrics content irregular, extensive sources, the singer, borrow content, so that the whole dance fully reflects the traditional folk customs, expressed the harmony of man and nature, is in their long-term production and life of the pursuit of a better life, enjoy and reveal the good emotion.

2. Short accent folk songs are unique

The song is a dwarf folk song, with "Zhuo wang Mountain" the most widely spread and representative. The music structure of Hegang song has four-tone columns represented by 3216 and 3561 and three-tone columns represented by 561 and 123, among which the music structure is the most representative. Music is mostly the structure of the next sentence, acting freely, a word, smooth rhythm. Often used 5 / 8 beat, 4 / 8 beat with various parts of the

firewood knife to knock the Hegang, playing light, dexterous hand dance movements, the movements fully show the lively local style and traditional folk customs. Appropriate yellow Hegang song belongs to the dwarf cavity folk song, smooth rhythm, sound range is not wide, multi-level into. The difference between the highest sound and the lowest sound is four to six degrees. The musical structure is a section song. In the tone, the palace tone or sign tone, music melody around 1,2,3,5,6 and two groups of sound columns. Most of the music is composed of four phrases composed of a few works and two phrases (Xu Mengfei & Chen Weixing, 2015).

Discussion

In this paper, the cultural characteristics of Yihuang Hegang dance were studied and analyzed in depth. It was found that the causes of Yihuang Hegang dance culture were influenced by the local ecological environment (Liu, 2022) and historical culture, which summed up the history of Yihuang overview, the formation and development of Hegang dance, cultural characteristics reflected the deep meaning and value of Yihuang Hegang dance (Chen, 2020). This is the success and redeeming point of this study, which is conducive to promoting people to further understand and grasp the essence of Yihuang Hegang dance, and is conducive to promoting the inheritance and development of Yihuang Hegang dance. However, there are many limitations and deficiencies in the author's research. It has not covered the whole, to be further explored by more professional scholars. Yihuang Hegang dance should not only pay attention to its past tense and present tense, but also pay attention to its future tense, and pay attention to the cultural and spiritual connotation behind it. At the same time, the author also hopes to contribute a weak strength to the cultural dissemination of Yihuang Hegang dance through this article (Wang, et. al, 2019). It provides guidance significance and reference value for the future development of Yihuang Hegang dance. Promote ethnic diversity and contribute a weak strength to the prosperity of Chinese national culture.

Conclusion

The formation and development of Yihuanghe Hegang dance are directly related to the local geographical environment, ecological environment, history and culture, and folk customs.

Moreover, as a part of the heritage of agricultural civilization of Yihuang Hegang dance, the memories and skills retained by the inheritors hide a lot of information about Yihuang Hegang dance. Although Yihuang Hegang dance is simple in form, but rich in artistic form, it is the local people and social groups enjoying the spiritual aesthetic feeling, vent the pursuit of the meaning of life, highlighting a very strong local historical and cultural color, has a profound cultural implication and a value system worth carrying forward. Only when we correctly interpret the art and culture of the dance, can we find its charm.

Reference

- Chen, L. (2020). Study of Nanfeng Nuo Dance in Jiangxi Province Under the Influence of Farming Culture. In 4th International Conference on Art Studies: Science, Experience, Education (ICASSEE 2020) (pp. 475-481). Atlantis Press.
- Edited by Editorial Committee of Chinese Dance Records. (2014). *Annals of Chinese Dance*. Jiangxi Volume. Shanghai: Xuelin Publishing House.
- Editorial Department of Chinese National and Folk Dance Integration. (1992). *Integration of Chinese Ethnic and Folk Dances*. Jiangxi Volume. Beijing: China ISBN Center.
- Hu, S., & Liu, F. (2021). Study on the Choreoecology of Hegang Dance, a Traditional Dance, in Yihuang, Jiangxi. In 7th International Conference on Arts, Design and Contemporary Education (ICADCE 2021) (pp. 218-221). Atlantis Press.
- Liu, X. (2022). Analysis of Jiangxi Folk Dance Form from the Perspective of Dance Ecology. *Frontiers in Art Research*, 4(12).
- LUO Xiongyan. (2001). *Chinese Folk Dance Culture Course*. Shanghai: Shanghai Music Publishing House.
- Wang, X., Hu, J., & Wang, J. (2019). Research on the Development of Dragon Dance in Huayao Yi People's Festival of "Offering a Sacrifice to Dragon". In 5th International Conference on Arts, Design and Contemporary Education (ICADCE 2019) (pp. 279-282). Atlantis Press.

Xu Mengfei & Chen Weixing. (2015). Protection and inheritance of Yihuang Hegang Dance.
Journal of Cultural Monthly, (08), 34-39.

Info

ผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่
ได้รับการรับรองคุณภาพให้เป็น
วารสาร TCI กลุ่มที่ 2
รับรองตั้งแต่ 1 ม.ค. 2566 - 31 ธ.ค. 2567

ISSN: 2822-048X (Online)

มูลนิธิพุทธศาสนศึกษา วัดบูรณศิริมัตยาราม

ที่ตั้ง เลขที่ 5 ถนนอัมพวงค์ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Copyright © Journal of Dhamma for Life

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

Platform &
workflow by
OJS / PKP